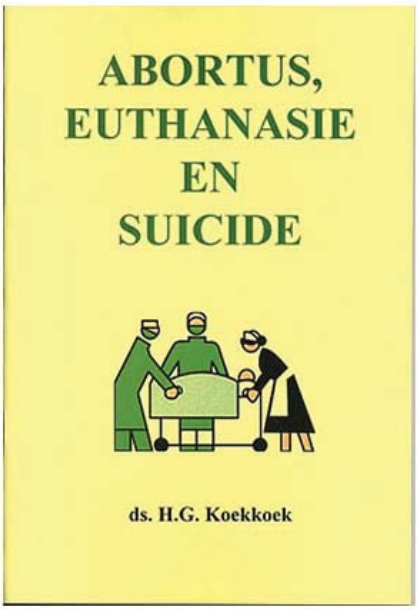
ABORTUS,
EUTHANASIE
EN
SUICIDE
ds. H.G. Koekkoek

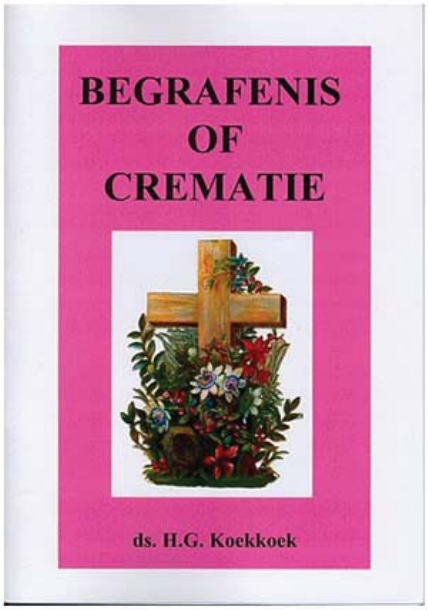
BEGRAFENIS
OF
CREMATIE
ds. H.G. Koekkoek

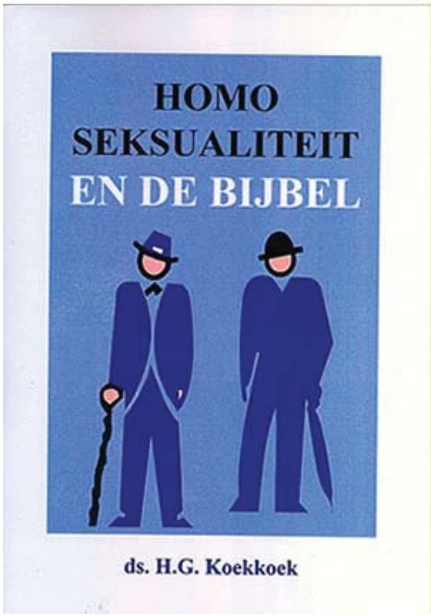
HOMO
SEKSUALITEIT
EN DE BIJBEL
ds. H.G. Koekkoek

ORGAANDONATIE
DE BIJBEL
EN IK
ds. H.G. Koekkoek

Vierluik Wat leert de Bijbel over...

Abortus, Euthanasie en Suïcide - ISBN 978 90 70700 379

Begrafenis of Crematie - ISBN 978 90 70700 344

Homoseksualiteit en de Bijbel - ISBN 978 90 70700 352

Orgaandonatie, de Bijbel en ik - ISBN 978 90 70700 239

Dit e-book bevat de tekst van bovenstaande vier boekjes/brochures, die eerder in gedrukte vorm zijn verschenen.

© 2016 Stichting Het Licht des Levens,
Dr. Lovinklaan 3,
2405 CM Alphen aan den Rijn.

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN: 978 90 70700 73 7

Ga direct naar:

1. Abortus, euthanasie en suïcide
1-1 Abortus
1-2 Euthanasie
1-3 Suïcide

2. Begrafenis of crematie
2-1 Mogelijkheden en verschillen
2-2 De Israëlieten en de doden
2-3 Wat leert de Bijbel?

3. Homoseksualiteit en de Bijbel
3-1 Allemaal vragen
3-2 Het Oude Testament en homoseksualiteit
3-3 Het Nieuwe Testament en homoseksualiteit
3-4 Enkele meningen van hen die ook zo zijn
3-5 Een persoonlijk woord

4. Orgaandonatie, de Bijbel en ik
4-1 Orgaandonatie
4-2 De Bijbel
4-3 En ik...

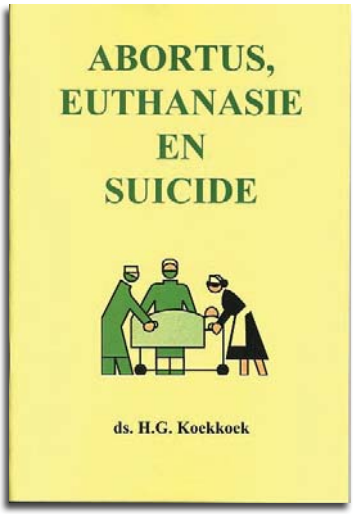

ABORTUS,

EUTHANASIE

EN

SUICIDE

Wat leert de Bijbel?

ds. H.G. Koekkoek

1-1. ABORTUS

In onze tijd is abortus voor velen in ons land een heel normaal gegeven. Het functioneert als een voorbehoedsmiddel en het moet ervoor zorgen, dat het leven van de tegenwoordige mens zo comfortabel en ongecompliceerd mogelijk zal verlopen. Het moet de zorgen van mensen wegnemen en zorgen, dat zij hun leven kunnen leiden, zoals zij dat zelf graag willen, ook als ineens een ongewenste zwangerschap zich aandient.

Bij een onderwerp als dit willen wij nauwkeurig te rade gaan bij de oude rabbijnen, omdat zij veel eerder dan de christenen in aanraking kwamen met abortus en omdat zij bij dit onderwerp veel meer Bijbelse kennis hebben dan de christelijke theologen. Het is bij dit onderwerp niet mogelijk te zeggen, wat "de" rabbijnen zeggen, omdat hun meningen inzake abortus soms verschillend zijn. Daarom citeren wij de belangrijkste rabbijnen en rabbijnse bronnen en gaan wij niet te rade bij wat verschillende minder belangrijke rabbijnen over dit onderwerp zeggen.

Wat abortus is

Abortus is het met opzet doden van het ongeboren kind in de buik van de moeder en het verwijderen uit de buik van de moeder. Dit kan op verschillende manieren gebeuren. De meest spraakmakende manier is die, waarop het kind in stukken getrokken uit de buik van de moeder gezogen wordt. Bekend is, dat het kind al in de buik van de moeder op een of andere manier merkt, dat er gevaar dreigt en probeert aan de tang van de aborteur te ontsnappen. Inmiddels is bekend, dat een kind in dit stadium ook al pijn kan voelen, maar daar houdt niemand rekening mee.

Situaties waarin men abortus gewenst vindt

Er is een tijd geweest, waarin mensen wisten, dat zij moesten buigen voor de wetten van het land waarin zij leefden, ook al waren er altijd mensen die de wetten overtraden, ook de wetten inzake abortus. In een land als het onze, wist men, dat de wetten zoveel mogelijk gebaseerd waren op de wetten van de Bijbel. Ons volk was er trots op een christelijk volk te zijn. Mensen wilden als christenen leven en zich in hun leven laten leiden door het Woord van God, ook al legde niet iedereen dit Woord op dezelfde manier uit. De wet-

ten van leven en dood waren ondergeschikt aan de wetten van de Bijbel. De mens wist, dat hij het ongeboren leven niet mocht doden en dat hij de stervende mens niet mocht doden.

Er kwam verandering toen mensen de wetten van de Bijbel naast zich neer gingen leggen en wilden, dat de wetten van het land ook niet langer gebaseerd waren op het Woord van God. Steeds meer vrouwen wilden baas in eigen buik zijn en zelf beslissen of het kind in hun buik geboren mocht worden of geaborteerd diende te worden. Zo ging de vrouw beschikken over leven en dood van een mens in wording, dat zichzelf niet verdedigen kon tegen de overmacht van de vrouw met haar aborteur. Hoewel in een aantal situaties de man en de vrouw samen het besluit namen om tot aborteren over te gaan en hoewel soms misschien een man zijn vrouw (of een jongen zijn vriendin, of ouders hun kind) tot abortus overhaalde of dwong, willen wij hierna niet steeds al deze verschillende mogelijkheden bezien. Wij beperken ons tot de vrouw, omdat het initiatief indertijd ook uitging van de vrouw, die baas in eigen buik wilde zijn en omdat wij menen, dat de vrouw tenslotte degene is, die zich (al dan niet hiertoe door anderen aangespoord) laat aborteren.

Er wordt een aantal redenen aangevoerd, waarom abortus provocatus zonder meer en zonder problemen toegepast zou moeten kunnen worden. Er wordt dan bijvoorbeeld gedacht aan de volgende situaties:

a. Een echtpaar heeft al een aantal kinderen en vindt het aantal kinderen voldoende. Het gezin is “compleet”, zoals men dit noemt. Ongepland wordt de vrouw zwanger.

b. Een echtpaar heeft al moeite genoeg om alle eindjes aan elkaar te knopen om voor het levensonderhoud van het gezin te zorgen. Nog een kind betekent onvoldoende financiële middelen om goed voor het gezin te zorgen.

c. Het echtpaar weet, dat de geboorte van een kind een groot risico betekent voor de lichamelijke of psychische gezondheid of mogelijk zelfs voor het leven van de moeder.

d. Een echtpaar is al wat ouder en heeft geen zin meer in nog een kind.

e. Het echtpaar heeft een mooie vakantie gepland, maar nu moet in diezelfde tijd ineens een kind geboren worden en kan de vakantie niet doorgaan.

f. Het huis is niet groot genoeg om nog een kind een plaats te geven.

g. Er is een onderzoek gedaan en het blijkt dat het kind mogelijk, waarschijnlijk of zeker een afwijking zal hebben. Het echtpaar heeft geen zin in een kind met een afwijking.

h. Een ongetrouwd meisje blijkt zwanger te zijn en moet kiezen tussen haar schoolopleiding met een onbezorgde jeugd of op jonge leeftijd al de zorg dragen voor een kind.

i. Een meisje is verkracht en blijkt zwanger te zijn. Ze walgt begrijpelijk van de verkrachter en heeft geen zin in een kind van hem.

Is het een kind of is het slijm?

Hoe vreemd het ook moge klinken, maar er zijn heel bijzondere namen die gegeven worden aan datgene wat bij een abortus weggehaald wordt. Deze namen moeten verbloemen, dat het om het doden van een klein mensje gaat en moeten de indruk wekken, als zou het gaan om iets heel onbelangrijks. Datgene wat met de abortus weggehaald wordt, wordt vaak alleen maar een vruchtje genoemd of een klompje slijm of een foetus. Wie ziet wat er weggehaald is en wie ooit een miskraam van hetzelfde aantal weken of maanden gehad heeft, weet dat het om een echt kindje gaat. Zo'n vrouw die een miskraam gehad heeft, spreekt dan niet over haar klompje slijm, ook niet over haar vruchtje en ook niet over haar foetus. Ze heeft het over haar kindje. Hoe klein het kindje ook is, het is en was haar kindje. Zo zullen wij eerlijk moeten zijn en bij abortus ook moeten praten over een kindje; een kindje dat gedood wordt, een kindje dat geofferd wordt aan de een of andere gedachte, die deze moord moet rechtvaardigen.

We zijn gewend om de vrouw uit wie dat kindje bij een abortus weggehaald is, "moeder" te noemen. Terwijl de natuur van de moeder zo ingesteld is, dat zij alles wil doen voor haar kind om het te laten leven, zijn deze vrouwen bereid om hun eigen kind te vermoorden. Terwijl het normaal is, dat

een vrouw zichzelf wegcijfert voor haar kind, doen deze vrouwen het precies andersom en kiezen vóór zichzelf en tégen hun kind. Wat voor moeders zijn dit?

Abortus kan veel leed voor de moeder meebrengen

Veel vrouwen komen na een abortus in psychische problemen. Niet alle vrouwen, maar wel veel. Ze hebben iets gedaan dat tegen hun hele natuur indruist. Ze hebben zichzelf voorgehouden, dat zij dit wilden of ze hebben naar een ander geluisterd, die zei, dat dit het beste was. Ze stemden ermee in en zijn naar de abortuskliniek gegaan. Misschien gingen zij deze weg in een roes. Er kwam echter een moment, dat zij uit deze roes ontwaakten.

Het best kunnen wij ons dit misschien voostellen als wij het volgende bedenken. Stel u voor, dat uw eigen moeder indertijd besloten had om u, of uw broer of zus niet geboren te laten worden. Stel u voor, dat uw moeder het kindje in haar buik in stukken had laten zuigen of op een andere manier had laten doden. Had u uw moeder dan geen moordenaar gevonden? Zou u zich kunnen voorstellen, dat uw moeder u in alle rust zou kunnen vertellen, dat u nog een broertje of zusje had kunnen hebben, maar dat die in de afvalcontainer van de abortuskliniek terechtgekomen is, maar nu hoefde u de slaapkamer niet met een broertje te delen, of iets dergelijks? Wat zou u uw moeder vinden: een geweldige vrouw of een misselijk makend wezen, dat het niet waard is om "moeder" genoemd te worden?

Wij geven hierna enkele citaten. Met opzet citeren wij nu niet uit een christelijk blad reacties van religieuze vrouwen, maar uit een neutraal blad de reacties van niet-religieuze vrouwen. In Spits van woensdag 2 oktober 2002 stonden enkele reacties van vrouwen, die zich hadden laten aborteren. Duidelijk blijkt, dat een abortus niet hetzelfde is als een blindedarmoperatie. Een abortus roept op een gegeven ogenblik bij veel vrouwen schuldgevoelens en schaamte op. Een vrouw zei:

> "Ik heb lange tijd niet kunnen lachen, huilen of genieten. Ik leefde op de automatische piloot, ik voelde me verdoofd."

Een abortus is niet hetzelfde als een bezoek aan de pedicure. Na een abortus gaat het leven meestal niet meer gewoon verder voor de vrouw. Een abortus brengt zoveel spanning met zich mee, dat vrouwen na een abortus vaak huil-

buien hebben en zich wankel, onevenwichtig, onzeker en bibberig voelen. Ze hebben verdriet. Ze hebben enorme schuldgevoelens. Ze twijfelen of ze wel de juiste beslissing genomen hebben. Juist die twijfel en die innerlijke strijd maken hen duidelijk, dat zij verkeerd bezig geweest zijn.

Een vrouw zei:

> "Ik weet nu, dat het verdriet blijft. Ik heb geen spijt van mijn besluit, maar ik had er alles voor over gehad, als ik dit niet had hoeven doen. Het was de moeilijkste beslissing van mijn leven. Ik voel mij hierdoor een slechter mens. Ik dacht, dat ik na de abortus van alles af was. Dat was een vergissing..."

Veel vrouwen zoeken een oplossing om uit het dal na de abortus te komen. Ze gaan naar praatgroepen, of nemen allerlei rituelen ter hand. Zo kunnen zij bloemen in de gracht gooien, een boom planten of de kleding die zij op de dag van de abortus droegen, verbranden. Er zijn zelfs vrouwen die het maandverband bewaren. Maar wat ze ook doen, velen komen nooit meer – hun hele leven niet meer – van de schuldgevoelens en de schaamtegevoelens af. De moeder heeft haar eigen kind laten vermoorden. Hoe kun je als moeder ooit zoiets doen?

Mensen die zelf geen kinderen kunnen krijgen en graag kinderen zouden willen hebben, staan verbijsterd over het feit, dat de ene vrouw laat doden, wat de andere vrouw zo graag zou willen hebben. Mensen die zelf geen kinderen kunnen krijgen, begrijpen niet – kunnen niet begrijpen – dat een vrouw het mooiste geschenk dat God een vrouw kan geven, zo maar laat weghalen alsof het een puist, een wrat of een ontstoken blindedarm is.

Abortus en heidendom

In alle tijden en zelfs bij de meest primitieve volken hebben mensen zich bezig gehouden met abortus. Het doden van de ongeboren kinderen wordt in de Bijbel beschouwd als een van de gruwelijkheden van de Egyptenaren. In de eed van Hippocrates zweert de arts vanaf aloude tijden, dat hij een vrouw niets zal geven, waardoor een abortus wordt opgewekt.

In Exodus 1:15,16 lezen wij het volgende:

"Ook beval de koning van Egypte de vroedvrouwen der Hebreeuwse vrouwen, van wie de een Sifra heette en de ander Pua: wanneer gij de Hebreeuwse vrouwen bij de bevalling helpt, dan moet gij goed toezien bij de verlossing; indien het een zoon is, dan moet gij hem doden, maar indien het een dochter is, mag zij blijven leven."

Luther vertaalt het beter. Hij heeft het niet over "*de verlossing*" maar over "*de stoel*", dat is de baarstoel, de geboortestoel. Hij heeft de volgende vertaling:

"En de koning van Egypte gebood de vroedvrouwen der Hebreeuwse vrouwen, de ene genaamd Sifra, en de andere Pua: wanneer gij de Hebreeuwse vrouwen helpt, en op den stoel ziet, dat het een zoon is, zo doodt hem; maar is het ene dochter, zo laat haar leven."

De Staten Vertaling vertaalt ongeveer op dezelfde manier.

Nu is er iets merkwaardigs. Het woord dat als verlossing of als (geboorte) stoel vertaald is, is het woord "abnaim" of "avnaim", terwijl in Jesaja 37:3 de geboorte of de geboortestoel "mashber" heet. In het woord abnaim zit het woord "eben", dat is een steen, terwijl "im" laat zien, dat het woord in het meervoud is. Wij komen hetzelfde woord tegen in Jeremia 18:3 waar het "het wiel" van de pottenbakker is. Wij weten, dat het wiel van de pottenbakker een ronde steen was, dus is het aannemelijk om het in Exodus 1:15,16 ook als steen of stenen te vertalen. Rabbi Yaakov Culi vertaalt daarom als volgt:

"Als jullie de Hebreeuwse vrouwen bij de bevalling helpen en op de tweelingstenen kijken, en het is een zoon, breng hem ter dood, maar als het een meisje is mag het blijven leven."

Prof. Dr. W.H. Gispen, indertijd hoogleraar aan de Vrije Universiteit vertaalt in de befaamde "Korte Verklaring" deze tekst als volgt:

"Wanneer gij de Hebreeuwse vrouwen bij de bevalling helpt en gij ziet op de beide schijven, dan zult gij, als het een zoon is, hem doden, maar, als het een dochter is, mag zij in het leven blijven."

In zijn commentaar vermeldt hij het volgende: "Een kruis voor de uitleggers is: 'en gij ziet op de beide schijven'. Ik noem de voornaamste opvattingen: men leze met verandering van één klinkerteken: 'stenen" in plaats van schijven; stenen zijn hier de stoel, waarop de barende vrouw zit (Statenvertaling: stoelen, anderen: geboortestoel); stenen, waarop zij steunt, de geslachtsdelen..." Het is duidelijk, dat Prof. Dr. W.H. Gispen erkent, dat er hier iets bijzonders aan de hand is. De opvatting in christelijke kring, dat met de stenen zelfs de geslachtsdelen van de barende vrouw bedoeld zouden kunnen zijn, klinkt toch wel erg vreemd.

Volgens een bepaalde opinie wilde de Farao, dat de vroedvrouwen de jongens door middel van abortus zouden doden, dus nog voor de geboorte. Op die manier zou niemand te weten komen, dat hij de opdracht gegeven had om de jongens te doden. De moeders zouden steeds alleen maar zien, dat hun jongetjes dood geboren waren. Het zal duidelijk zijn, dat bij een groot volk als de Hebreeën er niet slechts twee vroedvrouwen waren. Er waren honderden vroedvrouwen. De leiding berustte echter bij Sifra en Pua.

Hoe konden die honderden vroedvrouwen ongemerkt alle jongetjes doden en alle meisjes laten leven? Als ze na de bevalling de jongetjes zouden doden, zouden de mannen deze vroedvrouwen lynchen. Daarom had Farao deze vrouwen klaarblijkelijk ingeleid in de astrologische kunsten van zijn volk en had hij ze tweelingstenen gegeven, waarmee zij voor de geboorte konden bepalen of er een jongetje of een meisje geboren zou worden. Kort voor de geboorte moesten zij dan de jongetjes doden.

De wording van een kind in moeders buik

*"**Uw handen hebben mij gemaakt** en toebereid, geef mij verstand, opdat ik uw geboden lere."* (Psalm 119:73)

*"Want **Gij hebt mijn nieren gevormd, mij in de schoot van mijn moeder geweven**. Ik loof U, omdat ik gans wonderbaar ben toebereid, wonderbaar zijn uw werken; mijn ziel weet dat zeer wel. Mijn gebeente was voor U niet verholen, toen ik in het verborgene gemaakt werd, gewrocht in de diepten van het aardrijk; **uw ogen zagen mijn vormeloos begin**; in uw boek waren zij alle opgeschreven, de dagen, die geformeerd zouden worden, toen nog geen daarvan bestond."* (Psalm 139:13-16)

"Het woord des HEREN nu kwam tot mij: ***eer Ik u vormde in de moederschoot, heb Ik u gekend****, en eer gij voortkwaamt uit de baarmoeder, heb Ik u geheiligd; tot een profeet voor de volkeren heb Ik u gesteld."* (Jeremia 1:4,5)

"Zoals gij de weg van de wind evenmin kent als het gebeente in de schoot van een zwangere vrouw, zomin kent gij het werk van God, die alles maakt." (Prediker 11:5)

Als wij luisteren naar de verschillende teksten, die iets over deze zaken zeggen, moeten wij ons bewust zijn, dat het de gelovige is, wiens ziel weet (zoals Psalm 139 vermeldt), wat Gods Woord over deze zaken leert en die begrijpt, wat God in Zijn Woord bedoelt. *"Doch een ongeestelijk mens aanvaardt niet hetgeen van de Geest Gods is, want het is hem dwaasheid en hij kan het niet verstaan, omdat het slechts geestelijk te beoordelen is."* (1 Corinthe 2:14)

God staat aan het begin van het kleine wezentje dat net zijn levensloop in de buik van de moeder begonnen is. Van dat moment af, dus vanaf het moment van de bevruchting, geldt, dat Gods handen dit minuscuul kleine wezentje gevormd hebben en dat Hij het verder vorm zal geven. God gaf het kindje bloed, bloedvaten en een hart om het bloed rond te pompen. God gaf het kleine wezentje botjes, spieren en pezen. God gaf het longen, nieren, een lever en ledematen. God maakt er iedere keer iets moois van. Iedere keer opnieuw moet zo'n klein wezentje het beeld van God weerspiegelen.

Toen het kleine wezentje nog een vormeloos begin had en onzichtbaar was voor zijn vader en moeder, keek de Schepper van hemel en aarde al naar dat kleine schepsel. God zag hem. Terwijl het kindje rustig kon groeien in de buik van de moeder, keek God toe en zag Hij neer op dat kleine wezentje. God is blij, iedere keer opnieuw als er een mensje tot ontwikkeling komt. Er is er weer een, die het beeld van God is. Weer een beelddrager van God. Daarin verheugt God Zich.

Vanaf het prille begin, toen er nog sprake was van een vormeloos begin, zagen de ogen van God dit kind al. Vanaf het prille begin ging Gods liefde al naar dit ongeboren wezentje uit.

Met het kind in de baarmoeder heeft God al een plan, zoals Hij dat ook met Jeremia had.

God is de Schepper van het ongeboren kind; Hij heeft het kind in de baarmoeder "geweven" en "gevormd"; Hij heeft de organen gevormd. Het kind is niet het eigendom van de vader en/of de moeder; het is het eigendom van God, die de Schepper is. Dit betekent, dat aan het begin van het leven van dit kind de scheppende God stond. Hij is de schenker van het leven van dit ongeboren kind. Gelovigen weten, dat zoals een mens niet over het leven van een ander mag beschikken als die mens op hoge leeftijd is gekomen, of ernstig ziek is, zo de mens ook niet over het leven van een ander mag beschikken, als deze mens nog in ontwikkeling is om een leven op aarde te beginnen. De mens mag niet beschikken over leven en dood. Alleen God mag dit. Trouwens, waar haalt de mens de euvele moed vandaan, om een leven te doden, dat God geschonken heeft?

Het gaat voor ons niet om de vraag wanneer er sprake is van menselijk leven. Het gaat ons om het feit, dat je het leven, dat God geschonken heeft, niet mag doden. Terwijl sommigen zeggen, dat het menselijk leven pas begint na 40 dagen en anderen zeggen na 2 maanden, na 4 maanden of 6 maanden of pas na de geboorte, of zelfs pas 6 weken na de geboorte, is dit voor ons niet belangrijk. Het maakt ons niet uit op welke leeftijd je het ongeboren kind een mens kunt noemen. Het is altijd een schepsel van God, dat wij niet mogen doden.

Het gaat ons ook niet om de vraag, hoe je datgene wat bij de vrouw weggehaald wordt, moet noemen, of het een klomp slijm is, een foetus of een vrucht. Ieder mens weet, dat het gaat om een beginnend mensenleven, om een mens in wording, om een kind, waarvan de vrouw terecht kan zeggen: "Het is mijn kind."

Zodra je meent, dat je mag aborteren, maakt het in wezen niet meer uit, wanneer je het meent te mogen doen. Waarom zou het wel binnen 2 maanden mogen, maar niet binnen 3,4,5,6,7,8,of 9 maanden? Waarom zou het niet direct na de geboorte gedood mogen worden als blijkt, dat het kind ernstig gehandicapt is? Dr. Francis Crick uit Engeland, Nobel prijswinnaar meent, dat een kind binnen twee dagen na de geboorte nog gedood mag worden, als zijnde een vervangende abortus. Michael Tooley, professor filosofie van de Stanford Universiteit, meent, dat het pasgeboren kind niet meer is dan een jong dier en dat het pas een mens wordt, als het na een aantal weken de psychische kenmerken van een mens krijgt (zelfbewustzijn). Hij meent, dat er geen probleem is, om een gebrekkig kind binnen twee weken na de geboorte te doden.

Wij kunnen hiermee niet leven en houden ons vast aan wat de Bijbel ons leert. Het kind, geboren of ongeboren, met of zonder zelfbewustzijn, gebrekkig of kerngezond, het heeft zijn leven van God gekregen en de mens heeft niet het recht om Gods geschenk – het leven – van dit kind af te nemen. Ook de Joodse wet kan nooit toestaan, dat een kind dat lichamelijk of psychisch gebrekkig is, alsnog gedood zal worden.

Leert de Bijbel, dat abortus gelijk staat aan diefstal?

Op grond van de volgende tekst lijkt het, alsof abortus in de Bijbel niet gezien wordt als een zeer ernstig vergrijp, omdat de man, die in de hier beschreven situatie de abortus veroorzaakt, niet bestraft wordt als een moordenaar, maar bestraft wordt met een geldboete. De straf die de man opgelegd wordt, is de straf die ook gegeven wordt na diefstal.

"Wanneer mannen vechten en een van hen stoot een zwangere vrouw, zodat haar vrucht afgaat, maar zonder ander letsel, dan zal zeker een boete worden geëist, naar dat de man van die vrouw hem oplegt, en hij zal het volgens besluit van de rechters geven." (Exodus 21:22)

Wij zullen ons echter moeten realiseren, dat het hier m.i. gaat om een abortus als ongeluk. De situatie die hier gedacht wordt is, dat een zwangere vrouw tussenbeide komt bij twee vechtende mannen. Nu krijgt zij ook een klap en als gevolg daarvan krijgt zij een miskraam. Het was echter niet de bedoeling bij haar een abortus te veroorzaken. In het gevecht tussen de beide mannen loopt zij een klap met fatale afloop op. Nu wordt de man gestraft voor het feit, dat hij haar een klap met fatale afloop heeft toegediend; niet voor het feit, dat hij een moordenaar zou zijn geweest.

Ook al staat de opgelegde straf gelijk aan de straf voor wie een beest doodt, het betekent niet, dat het ongeboren kind in de Bijbel gelijkgesteld wordt aan een beest.

"En wie een beest doodslaat, zal het vergoeden, maar wie een mens doodslaat, zal ter dood gebracht worden." (Leviticus 24:21)

Het lijkt, alsof uit de volgende tekst nu de conclusie getrokken kan worden, dat bij een abortus niet "iemand sterft", omdat als iemand getroffen wordt,

zodat hij sterf, de doodstraf toegepast dient te worden, terwijl dat in het voorbeeld van Exodus 21:22 niet het geval.

"Wie iemand zo treft, dat hij sterft, zal zeker ter dood gebracht worden. Maar voor het geval, dat hij het er niet op toelegde, doch dat God het zijn hand deed overkomen, zal Ik u een plaats aanwijzen, waarheen hij kan vluchten." (Exodus 21:12,13)

Rabbijn Elijah Mizrahi wijst er bij deze tekst op, dat de hier genoemde doodstraf geldt voor al het menselijk leven dat gedood wordt, ongeacht of het om een geboren mens gaat of om een ongeboren mensje.

Toch wil dit alles niet zeggen, dat in het Jodendom de abortus te allen tijde verboden was. Er zijn rabbijnen geweest die meenden, dat een abortus toegestaan was, als een vrouw door overspel zwanger geworden was. Haar kind zou nu een bastaard zijn. Om het kind de levenslange ellende van het bastaard zijn (een mamzer zijn) te besparen, stonden deze rabbijnen in zo'n situatie abortus toe. Een abortus werd echter niet toegestaan als een ongetrouwde vrouw zwanger geworden was, omdat in dat geval het kind geen mamzer (bastaard) zou zijn. Wij kunnen het niet eens zijn met de rabbijnen, die meenden, dat een abortus geoorloofd zou zijn om te voorkomen dat een bastaard geboren zou worden.

De wetten van Noach veroordelen abortus

In de "wetten van Noach", dat zijn de wetten, die God aan Noach gaf en die dus niet de wetten voor het Joodse volk zijn, maar de wetten voor de gehele mensheid, lezen wij dat abortus duidelijk verboden wordt.

"Wie des mensen bloed vergiet, diens bloed zal door de mens vergoten worden, want naar het beeld Gods heeft Hij de mens gemaakt." (Genesis 9:6)

Hier hebben wij een tekst, die op meerdere manieren vertaald kan worden. In het Hebreeuws staat hier:

"Wie vergiet bloed van de mens van/door/in de mens zal zijn bloed vergoten worden."

Hier is in de eerste plaats sprake van een mens, die een ander doodt. In de tweede plaats wordt hier aangekondigd, dat deze mens zich voor een rechtbank (hier "de mens" genoemd) zal moeten verantwoorden en bij gebleken bewijs door de rechtbank tot de doodstraf veroordeeld zal worden. Hier wordt geen vrijbrief gegeven aan de mens om eigenhandig en op eigen gezag moordenaars te straffen. Dit mag en mocht nooit door een individuele mens geschieden, maar moest altijd door een rechtbank gebeuren. Deze tekst geeft dus geen toestemming voor de zgn. "bloedwraak".

In de derde plaats moeten wij een voorzetsel kiezen en moeten wij een komma plaatsen. In onze vertaling is het volgende gekozen:

"Wie vergiet bloed van de mens, door de mens zal zijn bloed vergoten worden."

De komma is na het eerste "de mens" geplaatst en gekozen is, dat de moordenaar door een rechtbank zelf ook ter dood veroordeeld zal worden.

Er is een andere mogelijkheid om de komma te plaatsen en te kiezen voor een ander voorzetsel.

"Wie vergiet bloed van de mens in de mens, zijn bloed zal vergoten worden."

Op deze wijze wordt het vertaald in de Talmoed (Sanhedrin 57b). Hier lezen wij, dat rabbi Jisjmaeel de vraag stelt, wie of wat er bedoeld word met "een mens in een mens". Het antwoord is: "Dat is een foetus, een ongeboren kind in de buik van zijn moeder!" Tevens wordt hier gezegd, dat een heiden, die een abortus veroorzaakt heeft, een moordenaar is en nu zelf ter dood gebracht dient te worden.

Terwijl de Bijbel en de Joodse uitleg van de Bijbel vaak op de mannen gericht is, zegt de Talmoed hier, dat in deze tekst onder "Wie" zowel een man als een vrouw verstaan dient te worden. Of een man of een vrouw een abortus veroorzaakt of toestaat, maakt dus niet uit. Beiden zijn schuldig. Hierin, zo zegt de noot in de Talmoed, werd duidelijk stelling genomen tegen de praktijk van de Romeinen, waar prenatale moord (moord in de baarmoeder) gepraktiseerd werd.

Een vroegere Opperrabbijn van Israël, die een groot rabbijns geleerde was, verklaarde, dat het vernietigen van een foetus, ongeacht de leeftijd van het ongeboren kind, te allen tijde moord is, ook als verwacht mag worden, dat het kind met ernstige gebreken geboren zal worden.

Wij zullen er goed op moeten letten, dat hier gesproken wordt over wat als moord gezien wordt: het vergieten van bloed. Nu wijst rabbijn A.S. Onderwijzer in Rashies's Pentateuch Commentaar erop, dat ook al vloeit er bij het doden helemaal geen bloed (zoals bij wurging), het toch moord is. Toch is het opmerkelijk, dat de Bijbel zoveel waarde hecht aan het bloed als beeld van de ziel en als beeld van het leven.

"Want de ziel van het vlees is in het bloed en Ik heb het u op het altaar gegeven om verzoening over uw zielen te doen, want het bloed bewerkt verzoening door middel van de ziel. Daarom heb Ik tot de Israëlieten gezegd: niemand van u zal bloed eten. Ook de vreemdeling, die in uw midden vertoeft, zal geen bloed eten. En ieder van de Israëlieten en van de vreemdelingen, die in uw midden vertoeven, die een stuk wild of gevogelte jaagt, dat gegeten mag worden, zal het bloed daarvan uitgieten en dat bedekken met aarde. Want, wat de ziel van alle vlees betreft, het bloed ervan is zijn ziel; daarom heb Ik tot de Israëlieten gezegd: gij zult van generlei vlees bloed eten, want de ziel van alle vlees is het bloed: ieder die het eet, zal uitgeroeid worden." (Leviticus 17:11-14)

Er is een mooi voorbeeld, dat hier iets bijzonders duidelijk maakt. Als een kip eieren uitbroedt, kan al na een dag gezien worden, of de eieren "levend" zijn en er na enkele weken een kuikentje geboren kan worden. Het eerste dat namelijk tot ontwikkeling komt, zijn de bloedvaten. Na een dag al kun je, als je zo'n ei voor een lamp houdt en het licht van de lamp door het ei laat schijnen, de bloedvaten van het nieuwe kuikentje langs de wand van de eierschaal zien. Er is nog niets van het nieuwe kuikentje ontwikkeld dan alleen de bloedvaten. Het leven begint met het bloed!

Dit betekent, dat bij een ongeboren kind, bij wie het bloed snel aantoonbaar wordt, van de kleine vrucht al gezegd kan worden, dat het een ziel en leven heeft. Dit betekent, dat bij het doden van een ongeboren kind, hoe klein ook, de mens zich vergrijpt aan het bloed, aan de ziel van het kind, dat hij juist moest beschermen. Het is zelfs extra slecht, omdat de mens, ook het kleine mensje in de buik van zijn moeder, een beeld is van God, zijn Schepper, zoals Genesis 9:6 zegt. Dit wordt niet voor niets in deze tekst erbij vermeld.

Nu wordt des te meer duidelijk, dat de foetus niet een aanhangsel van de moeder is, zoals velen beweren, maar dat de foetus een eigen leven heeft. Hij heeft immers ook niet het bloed (en de bloedgroep) van zijn moeder. Hij heeft zijn eigen bloed en zijn eigen bloedgroep. Hij heeft zijn eigen leven en zijn eigen ziel. In de Talmoed (Sanhedrin 91b) wordt gezegd, dat het embryo vanaf het moment van de bevruchting een ziel heeft. Ook zegt de Talmoed (Kiddushin 30b), dat er drie partners zijn bij het verwekken van een kind: de vader, de moeder en God. Dit is naar aanleiding van het feit, dat wij zowel onze vader en onze moeder moeten eren, alsook God moeten eren (Exodus 20:12 en Spreuken 3:9), terwijl wij onze vader en moeder niet mogen vervloeken, maar ook God niet mogen vervloeken en waar wij het toch doen, in beide gevallen onze straf zullen dragen (Exodus 21:17 en Leviticus 24:15). Nu vult de Talmoed hierbij aan, dat als wij onze vader en moeder eren, God het ons toerekent, als woonde Hij in ons midden en eerden wij Hem.

Het feit, dat zowel de vader en de moeder alsmede God aan het begin staan van het nieuwe leven, is in overeenstemming met Psalm 119:73; Psalm 139:13-16 en Jeremia 1:4,5. De moeder (met of zonder de vader) heeft daarom niet het alleenrecht om te beslissen over leven en dood van het kind. God dient hierbij ook geraadpleegd te worden. Zijn antwoord is al bekend, voordat de vraag gesteld wordt! Hij zegt: abortus is moord.

Als wij deze tekst toepassen op de huidige situatie zullen wij moeten zeggen, dat op grond van de Bijbel de aborteur en de man en/of vrouw die een abortus willen en om een abortus vragen, moordenaars zijn. Zij vergrijpen zich aan het leven, dat God geschonken heeft. Zij doden de mens in de mens en zullen daarvoor eens voor Gods aangezicht verantwoording moeten afleggen. Het feit, dat de Nederlandse wetgeving geen enkel bezwaar maakt tegen abortus en beweert, dat het ongeboren kind niet beschermd dient te worden en dat het doden van het ongeborene niet bestraft behoeft te worden, doet niets ter zake. God en Zijn wetten staan boven de aardse wetten, ook boven de Nederlandse wetten.

> "Er zijn drie groepen mensen die de Shekinah (de tegenwoordigheid van God, de Heilige Geest) uit de wereld verdrijven en het voor de heilige God onmogelijk maken om aanwezig te zijn en gebeden te beantwoorden... (De derde is:) hij die opzettelijk de foetus in de buik van de moeder vernietigt, want hij ontwijdt het kunstige maaksel van de Koning (God). Deze zonde roept oorlog, hongersnood en de pest op en verhindert de Shekinah om een rustplaats in de wereld te vinden.

> Vanwege deze gruwelen huilt de Heilige Geest. Wee hem, die dit op zijn geweten heeft. Het was beter voor hem, als hij nooit geboren was. Het wordt de Israëlieten tot gerechtigheid gerekend, dat, ook al waren zij in ballingschap in Egypte, zij zich ver van deze zonden gehouden hebben en onbevreesd gehoorzaamden aan het gebod om vruchtbaar te zijn en zich te vermenigvuldigen." (Zohar, Shemot 3b)

Rabbijn Ja'ir Hayyim Bacharach vindt, dat wie een foetus vernietigt, zich schuldig maakt aan wat Jesaja als volgt beschrijft:

"Over wie maakt gij u vrolijk, tegen wie spert gij de mond open, steekt gij de tong uit? Zijt gij geen kinderen der zonde, leugengebroed? Gij, die in wellust ontbrandt bij de terebinten, onder elke groene boom; die de kinderen slacht in de dalen, in de rotsspleten." (Jesaja 57:4,5)

Abortus om het leven van de moeder te redden

Zowel Joden als christenen waren steeds de mening toegedaan, dat als bij een geboorte er levensgevaar dreigde voor zowel de moeder als het kind, of alleen voor de moeder, en er gekozen moest worden of men het leven van het kind of het leven van de moeder diende te redden, in dat geval het leven van de moeder gered moest worden en het kind helaas hieraan opgeofferd moest worden. Zo staat het vermeld in de Misjna (Oholoth 7:6). Hier staat zelfs vermeld hoe de abortus geschiedde, als er levensgevaar voor de vrouw was:

> "Als een vrouw een zeer zware bevalling heeft, moet het kind in de baarmoeder in stukken gesneden worden en deel voor deel naar buiten gebracht worden, omdat het leven van de moeder gaat boven het leven van het kind. Als het grootste deel van het kind echter al te voorschijn gekomen is, mag het niet meer aangeraakt (in de betekenis van: gedood) worden, omdat in dit geval het leven van de een staat tegenover het leven van de ander."

Terwijl in de Talmoed de meeste teksten uit de Misjna van commentaar voorzien zijn, is dit met deze uitspraak van de Misjna niet het geval. Zonder commentaar staat deze uitspraak in de Talmoed.

De grote Joodse geleerde, rabbijn en arts Maimonides leerde, dat hier een vergelijkbaar geval was als bij de man, die door een ander achtervolgd werd,

waarbij die ander hem wilde doden. Normaal gesproken mag je een ander niet doden. De achtervolgde, die nu vreest voor zijn leven, mag zijn achtervolger doden, om zelf in leven te blijven. Ook iemand anders, die ziet, dat de achtervolger de achtervolgde wil doden, mag de achtervolgde beschermen, door de achtervolger te doden. Maimonides vergeleek het ongeboren kind in een situatie waarin levensgevaar voor de moeder was met zo'n achtervolger. Het kind achtervolgt de moeder om het te doden. Nu moet de moeder en met haar de arts het leven van de moeder redden. Zij moet zich verdedigen tegen het kind dat haar wil doden. Nu moet zij het kind doden, om niet zelf om te komen. In zo'n situatie is abortus een keuze uit twee kwaden. Er is geen keuze tussen een goede en een kwade oplossing. Elke keuze is een keuze voor een kwade oplossing, maar niet kiezen is ook kiezen voor een kwade oplossing: de dood van de moeder.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden op bevel van de nazi's alle zwangere vrouwen in het getto van Kowno (de tweede stad van Litouen) gedood. Rabbijn Ephraim Oshry gaf in 1942 in dit getto de zwangere vrouwen toestemming voor een abortus om zo uit handen van de Duitse moordenaars te blijven. De dood van het kind betekende het leven voor de vrouw. De rabbijn moest kiezen tussen de dood van het kind en tussen de dood van moeder en kind tezamen. Hij koos voor abortus, zodat slechts één van de twee stierf en ze niet allebei moesten sterven.

Alternatief

Er zijn ongetwijfeld situaties waarin mensen zich afvragen, wat er moet gebeuren bij een zwangerschap, omdat een kind onvoorstelbare problemen voor de moeder meebrengt. Dat kan (maar hoeft niet) het geval zijn als een jong meisje zwanger wordt en zonder vriend, zonder vader voor het kind voor haar kind moet zorgen. Dat kan het geval zijn als een meisje verkracht is en in geen geval voor het kind van haar verkrachter wil zorgen, enz.

In zulke situaties is er een alternatief voor abortus, juist voor hen die weten, dat op grond van de Bijbel het kind niet gedood mag worden. Dit alternatief is adoptie. Wat zouden kinderloze echtparen blij gemaakt kunnen worden als zij een Nederlands kindje zouden kunnen adopteren. Natuurlijk, zij zijn al blij met een kindje uit een heel ander land, een kindje met een heel andere huidkleur. Wat zou het mooi voor hen zijn, als ze een kindje uit ons eigen land zouden kunnen adopteren.

Het is mooi, dat in ons land de VBOK (Vereniging tot Bescherming van het Ongeboren Kind via Siriz) meisjes en vrouwen die zwanger zijn en menen, dat zij niet voor het kind kunnen zorgen, zoveel mogelijk wil helpen. De zwangere vrouw die meent in een noodsituatie te verkeren, doet er verstandig aan contact op te nemen met de VBOK / SIRIZ of met 'Schreeuw om Leven' via Er is Hulp.

Vergeving

En als je nou zelf je kindje hebt laten weghalen en misschien jaren met wroeging gelopen hebt en nu ook nog eens leest, dat je een moord begaan hebt. Wat moet je dan? Moet je dan met nog meer ellende verder? **Nee, beslist niet.** Aan gelovigen heeft God een heel bijzondere zegen gegeven: **vergeving**.

"Indien wij onze zonden belijden, Hij is getrouw en rechtvaardig, om ons de zonden te vergeven en ons te reinigen van alle ongerechtigheid." (1 Johannes 1:9)

God wil de zonden van leugenaars en kwaadsprekers vergeven, van dieven en moordenaars, en ook van mensen die door abortus hun kind hebben laten weghalen. God belooft, dat Hij ons wil reinigen van **alle** ongerechtigheid. Wat wij ook gedaan hebben, er is altijd vergeving bij God.

En het geaborteerde kindje? Met heel mijn hart geloof ik en ben ik dus overtuigd, dat het in de hemelse heerlijkheid van zijn Schepper is. Het kindje mocht niet leven op aarde. Het lichaampje is gedood. Niemand kon zijn ziel doden, zoals de Here Jezus eens zei.[1] God heeft de ziel van dat kindje, van **Zijn** kindje (!) tot Zich genomen in Zijn hemelse heerlijkheid.

Als je als moeder eens in de hemel komt en daar je geaborteerde kindje zult ontmoeten, zul je daar staan als een vrouw, die haar schuld aan de Heer beleden heeft en van Hem vergeving ontvangen heeft. Misschien zal je kindje dan ook nog eens tegen je zeggen: "Ik heb het je ook vergeven." Wat zal dat dan een onvoorstelbaar mooi moment worden.

---

1 *En weest niet bevreesd voor hen, die wel het lichaam doden, maar de ziel niet kunnen doden...* (Mattheüs 10:28)

Wil je een gesprek of hulp?

Wil je, nu je dit alles gelezen hebt, een gesprek? Neem contact op met SIRIZ, voorheen VBOK. Hier volgen de gegevens:

Bel 0900 202 10 88 of mail opvang@siriz.nl

Er is Hulp bij zwangerschap (www.erishulp.nl) en na een abortus (www.erishulp.nl/hulpnaeenabortus/). De hulpverleningsactiviteiten van Schreeuw om Leven. Voor contact: e-mail erishulp@hotmail.com en hulptelefoon 035-6244352

1-2. EUTHANASIE

De toegenomen medische kennis, medicijnen en behandelmethoden zijn er de oorzaak van, dat mensen minder snel sterven dan vroeger en dat meer dan vroeger de vraag gesteld wordt, tot hoe lang wij een mens in leven moeten zien te houden en of, als de behandeling niet aanslaat en de patiënt lichamelijk en/of geestelijk veel te lijden heeft, hij niet uit zijn lijden geholpen mag worden. Soms heeft iemand nog slechts een leven als een plant. Moet hij dan toch in leven gehouden worden, of mogen wij hem helpen het aardse leven te beëindigen? Soms liggen mensen maanden lang eenzaam op een kamer te wachten tot de dood hen eindelijk komt halen. Het leven voelt dan zo ellendig en uitzichtloos aan. Mag er dan niet een eind aan gemaakt worden, zeker als de patiënt het zelf zo graag wil? Als iemand geen familie meer heeft of als de familie niet naar de patiënt omkijkt en hij altijd maar alleen ligt met zijn pijn en verdriet, moet men hier dan mee doorgaan, hoe zinloos het allemaal ook lijkt?

Bij euthanasie gaat het om mensen die een ondraaglijk lijden hebben, dus heel erge pijn. Het kan ook gaan om mensen die door hun ziekte een verder leven zinloos vinden. Ze zullen toch niet genezen. Wat heeft verder behandelen dan nog voor zin? Soms ook gaat het om mensen die zo'n lichamelijke aftakeling hebben, dat zij zichzelf tot een last zijn en vinden, dat zij ook voor hun omgeving tot een last geworden zijn.

Mensen vragen zich af, waarom zij zelf niet mogen beslissen om te sterven als zij menen, dat het leven voor hen niet langer zinvol is. Mensen vragen zich af, waarom zij niet een waardige dood mogen sterven op het moment waarop zij dit willen en waarom zij een – zoals zij noemen – onwaardige dood moeten sterven op een later tijdstip.

Bij een onderwerp als dit willen wij nauwkeurig te rade gaan bij de oude rabbijnen, omdat zij veel eerder dan de christenen in aanraking kwamen met abortus en omdat zij bij dit onderwerp veel meer Bijbelse kennis hebben dan de christelijke theologen. Het is bij dit onderwerp niet mogelijk te zeggen, wat "de" rabbijnen zeggen, omdat hun meningen over abortus soms verschillend zijn. Daarom citeren wij de belangrijkste rabbijnen en rabbijnse bronnen en gaan wij niet te rade bij wat verschillende minder belangrijke rabbijnen over dit onderwerp zeggen.

Het onderwerp euthanasie is niet pas van de laatste tijd, al denken velen dit. In de tijd van de Bijbel was ook al de vraag opgekomen, of een arts iemand mocht helpen om spoedig te sterven, zodat aan het lijden van de patiënt een einde gekomen was. De Misjna vertelt, dat de goede artsen naar de hel gaan (Kiddushin 82a), omdat, zoals rabbi Isaac de Oudere in Tosafot Ri ha-Zaken zei, zij de zieken doden. Rabbi Friedman zegt, dat dit een verwijzing is naar die artsen, die vanuit de goedheid van hun hart euthanasie toepassen.

Het woord euthanasie

Het woord euthanasie is afkomstig uit het Grieks, waar het een woord is, dat samengesteld is uit twee woorden: "eu", dat is goed, fijn, en "thanatos", dat is dood. Het woord euthanasie betekent: een goede of mooie dood. De achterliggende gedachte was: een sterven zonder pijn. Tegenwoordig wordt dit woord gebruikt om iemand in een daad van liefde uit zijn lijden te verlossen en hem te laten sterven.

Euthanasie om het leven van een mens met ondraaglijk lijden te beëindigen komt niet voort uit boosheid, woede of haat, maar uit bewogenheid en medelijden. Het is een daad die door betrokkenen gezien wordt als voortkomend uit liefde en barmhartigheid, waarbij men de patiënt wil helpen en waarbij het niet gaat om de patiënt nog eens schade te berokkenen. Het doel is juist de patiënt, die zo graag wil sterven, te laten sterven.

Soorten euthanasie

Er worden verschillende woorden gebruikt om duidelijk te maken, welke manieren er zijn om iemand te helpen zo spoedig mogelijk te sterven:

1. **Euthanasie om de algemene gezondheidstoestand van de mensheid te verbeteren.** Dit kan toegepast worden om menselijke wezens, die als monsters geboren worden, evenals kinderen die lichamelijk grote gebreken hebben of psychisch absoluut onvolwaardig zijn niet verder te laten doorgroeien. De Nazi's hielden zich met deze vorm van euthanasie bezig, waarbij zij de "onvolwaardigen" uit de samenleving een goede dood lieten sterven, zoals zij het zeiden. Naar schatting hebben zij hierdoor 5.000 kinderen en 80.000 volwassenen, die geestelijk en/of lichamelijk als onvolwaardige mensen werden beschouwd, vermoord.

Trouwens in de 4e eeuw voor Christus meende Plato al, dat invaliden niet in leven gehouden moesten worden. Zij vormden een sociale en economische last voor de gemeenschap en daarvan moest men bevrijd worden, zo meende hij. Het ging hem toen dus niet om patiënten die uit hun lijden verlost moesten worden. Aangenomen wordt dat in bepaalde stadstaten van het oude Griekenland, zoals in Sparta, euthanasie dagelijkse praktijk was. Ook Aristoteles stond er achter. Zeer waarschijnlijk was als reactie onder andere op deze gedachte van Plato de artseneed van Hippocrates ontstaan, die zegt: "Nooit zal ik een dodelijk medicijn toedienen, zelfs niet als ik erom gevraagd word, noch zal ik enig advies hiertoe geven."

2. **Euthanasie door medisch ingrijpen of medisch handelen**. Dit wordt ook wel actieve euthanasie genoemd. Dit ingrijpen kan zowel met als zonder de toestemming of het verzoek van de patiënt plaats hebben. Het houdt in, dat de patiënt een medicijn krijgt toegediend, waardoor hij overlijdt.

3. **Euthanasie door preventief ingrijpen**. Dit wordt ook wel passieve euthanasie genoemd. Ook dit ingrijpen kan zowel met als zonder de toestemming of het verzoek van de patiënt plaats hebben. Het houdt in, dat de patiënt verdere medische behandeling (bijvoorbeeld: medicijnen) onthouden wordt, en/of dat hem voeding (eten en/of drinken) onthouden wordt, waardoor hij komt te overlijden. Hier is het dus niet een bepaalde behandeling die gegeven wordt, waardoor de patiënt overlijdt, maar het is het onthouden van een behandeling waardoor hij komt te overlijden. Het gebeurt als artsen zich afvragen of het nog wenselijk is een patiënt verder te behandelen, omdat het leven van de patiënt daarna toch niet fijn zal zijn. Dit is het geval, als de arts moet kiezen tussen niet behandelen, waarbij de patiënt zal sterven en wel behandelen, waarbij de arts weet, dat de patiënt in een rolstoel terechtkomt en nooit meer zal kunnen praten.

Het wordt moeilijk als wij praten over het eventueel staken van een zinloze behandeling. Als het gaat om een behandeling die geen zin heeft, omdat de behandeling geen enkel resultaat heeft en zal hebben, omdat de patiënt er niet door herstelt, omdat de behandeling geen invloed op de ziekte heeft, dan kunnen wij dit niet zien als euthanasie. Als echter de behandeling wel de patiënt in leven zal houden, maar de arts, de patiënt of de familie vindt, dat het leven van de patiënt daarna niet meer zinvol is en als dan de behandeling gestaakt wordt, is er duidelijk sprake van euthanasie, van het opzettelijk laten sterven van een mens, die niet had hoeven sterven.

Als bestraling of chemotherapie bij een kankerpatiënt geen genezing meer kunnen brengen, maar alleen verlenging van zijn leven met mogelijk meer klachten, is het de vraag, of de patiënt in dat geval niet mag besluiten om het risico te nemen en te kijken wat er gebeurt als hij geen bestraling of chemotherapie krijgt.

Dr. D. Post geeft als medicus in "Euthanasie" aan, dat naar zijn mening euthanasie is het opzettelijk levens verkortend handelen, dat op verzoek van de patiënt door een ander wordt gedaan, waarbij ook het nalaten van een handeling betrokken is. Hij wijst erop, dat op deze manier er in essentie geen verschil is tussen passieve en actieve euthanasie. Hij meent, dat er altijd sprake is van actieve euthanasie en dat passieve euthanasie niet bestaat. Of je een handeling doet of juist nalaat, je doet het bewust en bent er actief in. Hij spreekt liever over directe en indirecte euthanasie. Zo noemt hij de handeling die de dood van de patiënt bewerkstelligt: actieve directe euthanasie. De handeling die gericht is op het bestrijden van de pijn (morfine), waarbij het leven bekort wordt noemt hij: actieve indirecte euthanasie. Toch geeft hij een voorbeeld van het nalaten van een medische behandeling en noemt deze dan weer passieve euthanasie.

Onder christenen worden meestal de eerste en de tweede manier van euthanasie afgewezen, terwijl zij de derde manier als acceptabel aanvaarden. Deze derde manier wordt dan gezien als een daad van liefde, een daad van barmhartigheid. Men is overtuigd, dat bewust doden niet mag, maar wil de patient toch helpen en meent, dat het op deze manier toegestaan moet zijn. Het lijden dient immers nergens toe, terwijl naast "gij zult niet doden" ook staat "zalig zijn de barmhartigen" (Mattheüs 5:7). De vraag kan gesteld worden, of deze derde manier vanuit Bijbels oogpunt wel toegestaan is.

Wat leert de Bijbel?

Zowel in het Oude Testament als in het Nieuwe Testament lezen wij een aantal uitspraken, die ons duidelijk maken, dat het bewust doden van een ander niet mag. In deze voorbeelden wordt niet specifiek naar euthanasie verwezen. Specifieke voorbeelden van euthanasie komen later aan de orde. Het algemene verbod om mensen te doden, komt in alle vijf de boeken van Mozes voor en daarnaast veelvuldig in het Nieuwe Testament.

"Wie des mensen bloed vergiet, diens bloed zal door de mens vergoten worden, want naar het beeld Gods heeft Hij de mens gemaakt." (Genesis 9:6)

"Gij zult niet doodslaan." (Exodus 20:13)

"Doch wanneer iemand misdadig handelt tegen zijn naaste en hem met list doodt, dan zult gij hem van mijn altaar weghalen, opdat hij sterve." (Exodus 21:14)

"Gij zult uw naaste niet naar het leven staan." (Leviticus 19:16)

De Staten Vertaling vertaalt dit beter: *"Gij zult niet staan tegen het bloed van uw naaste."* Dat betekent: "Je mag niet doelloos blijven staan bij de dood van je naaste, je mag niet doen, alsof je er niets mee te maken hebt, als je naaste komt te sterven."

"Ook wanneer iemand enig mens doodslaat, zal hij zeker ter dood gebracht worden." (Leviticus 24:17)

"Men zal ieder, die iemand gedood heeft, volgens de verklaring van getuigen als een doodslager doden, maar een enkele getuige zal niet tegen iemand kunnen optreden in een halszaak." (Numeri 35:30)

„Gij zult niet doodslaan." (Deuteronomium 5:17)

In het Nieuwe Testament gaat het om de volgende teksten. Mattheüs 5:21; 19:18; Marcus 10:19; Lucas 18:20 en Romeinen 13:9 leren ons, dat de mens niet mag doden. Hij mag zichzelf niet doden (suïcide) en hij mag een ander niet doden. Het feit, dat het zo vaak genoemd wordt, betekent, dat het een belangrijke opdracht is. Het gaat uit van het feit, dat God de Schepper en Schenker van het leven is en dat Hij zowel aan het begin als aan het eind van ons leven staat. Hij geeft het leven en neemt het. Buiten onze wil zijn wij geboren: ons leven was een geschenk van God. Wij gaven onszelf het leven niet. Zo mogen wij het ook niet zelf wegnemen.

Een duidelijk verbod van euthanasie in de Bijbel

Naast de algemene verboden tot het doden van medemensen, komt er ook een duidelijk geformuleerd verbod tot euthanasie in de Bijbel voor, ook al blijkt dit niet zo duidelijk uit onze vertaling. Het gaat om de volgende tekst:

"En waarlijk, Ik zal uw eigen bloed eisen; van al het gedierte zal Ik het eisen en van de mensen onderling zal Ik het leven des mensen eisen." (Genesis 9:5)

De Staten Vertaling geeft dit vers als volgt:

"En voorwaar, Ik zal uw bloed, het bloed uwer zielen eisen; van de hand van alle gedierte zal Ik het eisen; ook van de hand des mensen, van de hand eens iegelijken zijns broeders zal Ik de ziel des mensen eisen."

Hoewel het uit de Nederlandse vertaling niet blijkt, gaat het hier in het Hebreeuws over doden uit liefde. De letterlijke vertaling van deze tekst luidt namelijk: *"En waarlijk,* ***Ik zal uw eigen bloed eisen****; van al het gedierte zal Ik het eisen en uit de hand van de mens,* ***uit de hand van iemands broeder zal Ik het leven van de mens opeisen****."*

Het eerste *"Ik zal uw eigen bloed eisen"* spreekt van de mens, die zichzelf doodt. Het is dus een verbod van zelfmoord, of zelfdoding of suïcide, zoals men dit tegenwoordig noemt.

Het tweede ***"uit de hand van iemands broeder zal Ik het leven van de mens opeisen"***, spreekt van de mens, die door zijn broeder gedood wordt. Het gaat niet over twee broers die ruzie hebben, waarbij de een de ander doodt. Het gaat over mensen, die (als) broeders voor elkaar zijn en uit liefde, medelijden en barmhartigheid doodt de een de ander. Het gaat dus over euthanasie! De wetten van Noach eisen, dat iemand die door middel van euthanasie een ander doodt, door de rechtbank veroordeeld wordt. In Israël werd deze wet voor het eigen volk als volgt toegepast: wie dwalende zijn broeder gedood had, moest door het gerecht veroordeeld worden, tenzij hij zijn toevlucht zocht in een vrijstad; dus vrijwillig in ballingschap ging in zo'n vrijstad (Numeri 35:11v.)

De Joodse leer inzake actieve euthanasie

Euthanasie heet in de Talmoed in het Hebreeuws "mitah jafah" (aangename dood), dat is iemand een aangename dood laten sterven. Het werd door de Joden toegepast om ter dood veroordeelden verdovende middelen toe te dienen, niet om hun dood te bespoedigen, maar om hun vreselijke angst wat te temperen (Talmoed - Sanhedrin 45a). Euthanasie zoals wij het bedoelen, was bij de Joden verboden. Het werd bij hen beschouwd als moord, en behoorde als zodanig bestraft te worden. Alles behoorde in het werk gesteld te worden om te genezen en zieken juist in leven te houden, omdat het leven van oneindige waarde was. Zelfs als er sprake is van lijden dat als ondraaglijk en onmenselijk bezien wordt, mag het leven niet beëindigd worden en de dood niet bespoedigd worden. Menselijk leven, hoe ellendig en aangetast het ook is, is altijd een waardig leven. In de Joodse visie kan niet van een mensonwaardig leven gesproken worden. Waardeoordelen die vaak gehanteerd worden, zoals "aangenaam" of "productief" zijn ondergeschikt aan de oneindige waarde van het leven. De mens is niet geroepen om waardeoordelen aan het leven te geven. Hoe ellendig het leven ook mag zijn, het leven zelf is waardevoller dan de situatie waarin de mens verkeert. Voor de Jood geldt, wat inzake dit onderwerp in Genesis 9:5,6 gezegd wordt: je bent naar het beeld van God geschapen. Ieder mens, zelfs de meest gebrekkige en invalide mens is naar het beeld van God geschapen.

In de Joodse visie wordt een stervende (dat is: een gosees) beschouwd als iemand die in alle opzichten een levende is. Een stervende was iemand van wie verwacht mocht worden, dat hij maximaal nog 3 dagen te leven had. De Mishna (Semahot 1:1-4) leert dit en werkt deze gedachte uit aan de hand van voorbeelden, die duidelijk maken, dat je bij een stervende geen handelingen mag verrichten, die zijn dood zouden kunnen bespoedigen. Dat kunnen eenvoudige zaken zijn als het opschudden van een kussen, hem nog eens lekker wassen (zoals de arts en rabbijn Maimonides, die leefde van 1135 tot 1204) schrijft in Judges, Laws of Mourning 4:5) of op een andere wijze de stervende vermoeien. De Talmoed (Shabbat 151b) voegt hieraan toe, dat wie zoiets doet, beschouwd moet worden als een moordenaar. Het wordt beschouwd als iemand die zijn vinger op een (olie)lamp houdt, waardoor de vlam direct daarna dooft. Zo kan het zijn, dat je iemands kaarsje dooft door allerlei handelingen aan hem te verrichten, die misschien wel barmhartig lijken, maar alleen maar de komst van de dood bespoedigen. Rabbi Joseph Caro (in de Shulkan Aroeg) bevestigt deze Joodse visie.

In Sefer Hassidim, hoofdstuk 723 en 234 staat eveneens, dat als iemand erge pijn lijdt en hij vraagt je om hem te doden, omdat hij toch gaat sterven, je dit niet mag doen.

Het leven is een geschenk van God en mag alleen genomen worden door degene die het gegeven heeft: God. Anderen mogen niet aan het leven komen, omdat het hun eigendom niet is. In de Joodse leer is ook passieve euthanasie, waarbij de patiënt geen eten of drinken meer krijgt, of geen medicijnen of verdere behandeling, verboden. In de Joodse leer wordt geen onderscheid gemaakt tussen medische behandelingen en voeding. Of je iemand laat sterven door hem een medische behandeling te onthouden, of dat je hem laat sterven door hem voedsel te onthouden, maakt in de Joodse leer geen verschil. Dit heeft Rambam in zijn commentaar op de Mishna (Pesachim 4:9) al uiteengezet. God heeft ons namelijk in Zijn schepping zowel de voeding als de medicijnen gegeven. Het is de opdracht voor de mens om van beide gebruik te maken. Maimonides verwoordde dit als volgt:

> "God schiep voedsel en water om de mens in leven te houden en Hij schiep medicijnen om ziekten te genezen. Hij gaf de mensen inzicht om medisch-technische vindingen te doen, die wij verplicht zijn om te gebruiken om het leven te verlengen."

Mensen zeggen vaak, dat zij waardig willen sterven. Voor een gelovige moet het vaststaan, dat het niet aan de mens is om te beoordelen of een leven dan wel een sterven waardig is, maar dat dit oordeel aan God toekomt. Een gelovige die weet, dat het sterven het gevolg is van de zonde van de mens en een straf op die zonde, zal zich bewust moeten zijn, dat de dood nooit als "waardig" beoordeeld kan worden. De dood is een straf, een ontluistering. De Bijbel zegt, dat de dood een vijand is.[1] Hoe is het mogelijk vriendschap te sluiten met de dood en waardig te sterven? Voor de gelovige is het sterven altijd onwaardig. Maar het ingaan in de hemelse heerlijkheid, dat is voor de gelovige pas waardig!

Toen wij geboren werden, was ons niet gevraagd of wij dit wilden. Niemand had ons tevoren geraadpleegd en gevraagd of wij er prijs op stelden om een mens op aarde te zijn. Niemand had ons gevraagd of wij een jongetje of een meisje wilden zijn. Niemand had ons gevraagd of wij in Europa of in Amerika geboren wilden worden. Niemand had ons gevraagd of wij enig kind wilden zijn, of wilden leven in een gezin met meer broertjes en zusjes. Er was

1 *De laatste vijand, die onttroond wordt, is de dood...* (1 Corinthe 15:26)

ons niets gevraagd. Wij moeten het feit, dat wij het leven ontvangen hebben en een mens op aarde zijn, aanvaarden en bezien als een geschenk van God. Hij gaf ons dit leven. Hij is daarom ook de enige die het ons mag afnemen. Ook dan mag ons niet gevraagd worden wanneer en hoe wij willen sterven. Alleen de Schepper kan en mag bepalen hoe, waar en wanneer wij zullen sterven.

De mens heeft de Bijbelse opdracht om zieken te genezen, zoals uit Exodus 21:19 blijkt.[1] Als echter blijkt, dat de arts geen helend werk meer kan doen voor de patiënt, betekent dit niet, dat hij dan het tegenovergestelde mag doen en het leven van de patiënt doen beëindigen. Hij mag, ja moet het de patiënt zo comfortabel mogelijk maken, maar mag niets doen opdat hij (eerder) zal sterven.

Aan de andere kant mag in de Joodse visie ook niet geprobeerd worden het sterven uit te stellen. Hij heeft niet de opdracht om stervenden te verhinderen te sterven. Hier wijst de Rema erop, dat er ook niets gedaan mag worden om te verhinderen, dat de ziel het lichaam verlaat.

Een voorbeeld van euthanasie in de Bijbel

Terwijl veel christenen bij dit onderwerp teksten citeren, die slechts vaag met dit onderwerp te maken hebben, zijn er wel degelijk duidelijke uitspraken in de Bijbel te vinden.

Een duidelijk voorbeeld van euthanasie hebben wij in de geschiedenis van koning Saul.

"Intussen streden de Filistijnen tegen Israël. De mannen van Israël sloegen voor hen op de vlucht en er vielen doden op het gebergte Gilboa. De Filistijnen dan zaten Saul en zijn zonen op de hielen en zij doodden Jonathan, Abinadab en Malkisua, de zonen van Saul. Daarop werd de strijd voor Saul te zwaar; toen de boogschutters hem onder schot kregen, beefde hij zeer voor de schutters. En Saul zei tot zijn wapendrager: ***trek uw zwaard en doorsteek mij*** *daarmee, opdat deze onbesnedenen niet komen en mij doorsteken en de spot*

1 *Dan zal hij die de slag gaf, ongestraft blijven, wanneer de ander opstaat en met zijn stok buiten wandelt; slechts diens gedwongen rusttijd zal hij vergoeden en* ***voor genezing zorgen****.*

met mij drijven. Maar zijn wapendrager wilde niet, omdat hij ervoor terugschrok. ***Daarop nam Saul het zwaard en stortte zich erin****. Toen zijn wapendrager zag, dat Saul dood was, stortte hij zich ook in zijn zwaard en stierf met hem. Zo stierven op die dag Saul, zijn drie zonen en zijn wapendrager, ook al zijn mannen, tegelijk."* (1 Samuël 31:1-6)

Op het eerste gezicht lijkt dit voorbeeld meer op zelfmoord, dan op euthanasie. Er is echter een vervolg op deze geschiedenis, die als volgt beschreven wordt.

"Na de dood van Saul, toen David, teruggekeerd van het verslaan der Amalekieten, twee dagen in Siklag vertoefd had, kwam er op de derde dag een man uit het leger, bij Saul vandaan, met gescheurde klederen en aarde op zijn hoofd. Toen hij bij David kwam, wierp hij zich ter aarde en boog zich neer. En David vroeg hem: vanwaar komt gij? Hij zei tot hem: ik ben ontkomen uit het leger van Israël. Daarop vroeg David hem: wat is er geschied? Vertel het mij. Hij antwoordde: het volk is gevlucht uit de strijd; niet alleen zijn velen van het volk gevallen en omgekomen, maar ook Saul en zijn zoon Jonathan zijn dood. David zei tot de jongeman die hem het bericht bracht: hoe weet gij, dat Saul en zijn zoon Jonathan dood zijn? De jongeman die hem het bericht bracht, zei: ik bevond mij toevallig op het gebergte Gilboa; en zie, Saul leunde op zijn speer, zie, de wagens en de ruiters drongen op hem aan. Toen wendde hij zich om, zag mij en riep mij; en ik zei: hier ben ik. Daarop vroeg hij mij: wie zijt gij? Ik antwoordde hem: ik ben een Amalekiet. Toen zei hij tot mij: treed op mij toe en ***dood mij****, want een duizeling heeft mij bevangen, maar mijn leven is nog geheel in mij. Toen trad ik op hem toe en doodde hem, want ik begreep, dat hij, na eenmaal gevallen te zijn, toch niet in leven zou blijven. Daarop nam ik de diadeem, die om zijn hoofd en de armband, die om zijn arm was; en deze breng ik hier aan mijn heer."* (2 Samuël 1:1-10)

Ralbag, Rashi en vele anderen (o.a. Metzudat David) zijn het eens met Radak, die als commentaar op deze geschiedenis gaf, dat Saul niet direct dood was, toen hij zich in zijn speer had laten vallen. Hij had geprobeerd zelfmoord te plegen, maar het was mislukt. Nu kwam de Amalekiet en verloste hem uit zijn lijden. Hij zorgde voor een dood uit barmhartigheid.

Deze geschiedenis vertelt ons, dat Saul bang was voor de boogschutters van de Filistijnen (1 Samuël 31:3): "*... toen de boogschutters hem onder schot kregen, beefde hij zeer voor de schutters."* Hij vreesde, dat hij vanuit de verte

door een pijl van de Filistijnen getroffen zou worden. Mogelijk vreesde hij, dat zo'n pijl hem niet zou doden, maar wel machteloos zou maken, zodat hij daarna op het slagveld zou blijven liggen en in de handen van de Filistijnen zou vallen, die hem mogelijk zouden martelen en bespotten. Saul kende de geschiedenis van Simson, bij wie de ogen uitgestoken waren en die daarna bespot werd.

Saul realiseerde zich, dat hij met geen enkele mogelijkheid meer kon ontkomen aan de vijand (1 Samuël 28:15-20). Wat hij ook zou proberen, het zou hem niet baten. Hij zou een prooi voor de vijand worden. Daarop verzocht hij zijn wapendrager hem te doden, maar deze weigerde hem te doden. Zo maar iemand doden, ook in een situatie als deze, was moord. De wapendrager was zich hiervan terdege bewust en weigerde op Sauls verzoek in te gaan.

Hierop koos Saul ervoor om zelfmoord te plegen. Althans hij probeerde het, maar het lukte hem niet zichzelf van het leven te beroven. Hij liet zich in zijn zwaard vallen met de gedachte, dat hij hierdoor zou sterven (2 Samuël 1:10). Hij stierf echter niet. Hij was ernstig gewond, maar stierf niet. Hij zag klaarblijkelijk kans om weer op te staan en leunde nu op zijn speer (2 Samuël 1:6). Mogelijk stak het zwaard nog steeds in zijn lichaam. Speer in de hand en zwaard in het lichaam. Hij zal veel bloed verloren hebben. Hij is ernstig verzwakt en duizelig (2 Samuël 1:9).

Saul smeekt een Amalekiet hem uit zijn lijden te verlossen. Saul weet, dat hij niet meer zal herstellen en hij wil ook niet blijven leven. Hij wil echter niet nog langer lijden. Hij wil zo spoedig mogelijk sterven, maar niet door de hand van de wrede Filistijnen. Hij vraagt de Amalekiet om hem uit zijn lijden te verlossen en hem de genadeslag te geven. De Amalekiet past euthanasie op Saul toe en verlost hem uit zijn lijden (2 Samuël 1:10).

Als David dit later hoort, is hij zeer vertoornd op de Amalekiet en past hij de Noachitische wet op de Amalekiet toe en geeft hem de doodstraf. Ook al had Saul er zelf om gevraagd en hielp de Amalekiet Saul uit zijn lijden, het was euthanasie en dit was streng verboden en diende met de doodstraf bestraft te worden.

De Joodse leer inzake passieve euthanasie

In de Joodse leer wordt de taak van de arts niet alleen gezien als genezen zo lang genezing mogelijk is, maar ook het in leven houden van de patiënt zo lang dit mogelijk is. Hierbij moet hij natuurlijk de pijn bestrijden. Ja, hij moet het lijden van de patiënt zoveel mogelijk verlichten. Zelfs als hij door het bestrijden van de pijn weet, dat het leven van de patiënt hierdoor verkort zal worden en een bepaald medicijn (morfine) het enige middel is dat de pijn van de patiënt nog kan bestrijden, mag hij dit middel voorschrijven. Hij mag echter niet stoppen met het behandelen van de patiënt, waardoor deze zal sterven.

Als blijkt, dat het stervensproces onomkeerbaar ingetreden is en de doodsengel dus onderweg is en het dus zeker is, dat de patiënt niet meer zal genezen, maar dat hij zal sterven, dan mag de mens niet meer handelend optreden om de dood tegen te houden.

Terwijl de mens dus, als het stervensproces nog niet is ingetreden het sterven niet mag bewerkstelligen, mag de mens, als het stervensproces ingetreden is, niet meer proberen de dood tegen te houden. Hierbij moeten wij ons terdege realiseren, dat onder het stervensproces niet verstaan wordt een hopeloze of uitzichtloze situatie, maar een niet te keren situatie waarin het sterven echt op gang gekomen is en het absoluut zeker is dat de patiënt zal sterven. Er zijn in de negentiende eeuw enkele rabbijnen geweest die meenden, dat ook tijdens het stervensproces alles gedaan moest worden om de patiënt in leven te houden.

Mag je bidden, dat de dood spoedig zal intreden?

Alle geleerden zijn het erover eens, dat je God mag bidden als iemand stervende is en erge pijn lijdt, dat Hij de zieke tot Zich zal nemen, zodat zijn lichaam zal sterven. De Talmoed vertelt met instemming het verhaal van het dienstmeisje van rabbi Judah ha-Nassi, dat God bad om haar heer spoedig uit zijn lijden te verlossen, welk gebed verhoord werd.

Is wie om euthanasie gevraagd heeft verloren?

Christenen zijn snel geneigd om allerlei oordelen uit te spreken. Veel christenen lijken precies te weten, wie verloren en wie behouden zijn. Zo staat het voor veel christenen vast, dat mensen als koning Saul voor eeuwig verloren zijn. Zij hebben zichzelf vrijwillig van het leven beroofd, of laten beroven en daarom zijn mensen die zelfmoord plegen en mensen die om euthanasie gevraagd hebben voor eeuwig verloren. Het zijn echter hun eigen gedachten en het is geen leer, die op de boodschap van de Bijbel gefundeerd is.

Een duidelijk voorbeeld hebben wij, lijkt mij, in de geschiedenis van koning Saul. Samuël zei kort voor Sauls dood tegen hem, wat de gevolgen van zijn afdwalen waren:

"De HERE heeft gedaan, zoals Hij door mijn dienst gesproken had: de Here heeft het koningschap uit uw hand gescheurd en aan uw naaste, aan David, gegeven. Omdat gij naar de HERE niet geluisterd hebt en zijn brandende toorn over Amalek niet hebt doen komen, daarom heeft de HERE u op deze dag dit aangedaan." (1 Samuël 28:17,18)

De woorden die Samuël sprak: *"...morgen zult gij met uw zonen bij mij zijn"* kunnen niet betekenen: "Morgen ligt je lijk ook in het graf", want Saul werd niet begraven.

"Toen nu de Filistijnen de volgende dag de gesneuvelden kwamen plunderen, vonden zij Saul en zijn drie zonen liggen op het gebergte Gilboa. Zij hieuwen zijn hoofd af, roofden zijn wapenrusting en zonden boden rond in het land der Filistijnen om de goede tijding te melden in de tempels hunner afgoden en aan het volk. En zij legden zijn wapenrusting neer in de tempel van Astarte, en ***zijn lijk hingen zij aan de muur van Bet-san****."* (1 Samuël 31:8-10)

Sauls lijk kwam aan de muur te hangen en werd niet in een graf gelegd. Samuël kan dus nooit bedoeld hebben, dat Sauls lichaam in het graf gelegd zou worden.

Samuël moet hier gedacht hebben aan de ziel van Saul, die de volgende dag bij Samuël zou zijn in het dodenrijk. De Here Jezus maakte duidelijk, dat er in het dodenrijk twee afdelingen zijn: één voor de rechtvaardigen en één voor de onrechtvaardigen. Anders gezegd: één afdeling voor hen die verloren

zijn en één afdeling voor hen die behouden zijn. Zie Lucas 16:19-31. Samuël was in de afdeling van hen die behouden zijn en deelde nu aan Saul mee, dat hij de volgende dag bij hem zou zijn.

Saul was afgeweken van de weg van de Heer. Hierom werd hij niet met de eeuwige verlorenheid gestraft. Hij kreeg wel straf: **het koningschap werd van hem en van zijn familie afgenomen en hij stierf op het slachtveld**. Dit was zijn straf. Een straf met eeuwige verlorenheid werd in de Bijbel niet vermeld voor een zonde als Saul had gedaan. Hij werd wel gestraft, maar niet met een straf in het hiernamaals, maar met een straf in het heden. Nu moeten wij er niet van maken, dat Saul ook verloren zou zijn gegaan.

Als je door euthanasie een eind aan je leven laat maken, ben je dan voor eeuwig verloren? Je kunt de vraag ook andersom stellen: "Als je dit niet doet, ben je dan voor eeuwig behouden?" Ineens realiseren wij ons, dat de behoudenis hier niet van afhangt. Wij zijn behouden als wij geloven, dat de Here Jezus onze Heiland en Heer is. Wij zijn verloren, als wij niet in de Here Jezus geloven. Dus...

Als een ongelovige door euthanasie sterft, is hij verloren, niet vanwege de euthanasie, maar omdat hij niet in de Here Jezus geloofde.

Als een gelovige door euthanasie sterft, gaat hij ook niet verloren vanwege deze daad. De Here Jezus Zelf heeft gezegd, dat er maar één zonde is waarvoor geen vergeving bestaat, dat is de zonde tegen de Heilige Geest. Alle andere zonden kunnen de mens vergeven worden, dus ook de zonde van euthanasie.

Velen menen, dat je dan op het laatste moment van je leven nog snel al je zonden moet belijden en er vergeving voor moet vragen. Dit is ook weer een mening, die mensen zelf bedacht hebben. Nergens in de Bijbel staat, dat je alleen behouden bent, als je op het laatste moment van je leven nog snel al je zonden opgebiecht hebt en vergeving gevraagd hebt.

Zal God zo'n mens dan geen rekenschap vragen van zijn daad? Zeker! Net zo goed als God u en mij rekenschap zal vragen van onze daden, als wij eenmaal voor de rechterstoel van Christus zullen verschijnen en wij wegdragen

wat wij in ons lichaam verricht hebben.[1] In de eerste brief aan de Corinthiërs had Paulus hierover ook reeds geschreven en had hij erop gewezen, dat wij in de hemel zowel loon kunnen krijgen als schade kunnen lijden. Maar zelfs de mens, die schade lijdt, zal toch gered worden (1 Corinthe 3:10-15). God zal dus zeker in de hemel hen, die om euthanasie gevraagd hebben, hiervoor ter verantwoording roepen. Hij zal hen er niet om uit de hemel verwijderen. Moge dat toch weer een troost zijn, als wij denken aan mensen, misschien familieleden, die om euthanasie gevraagd hebben.

1 *Want wij moeten allen voor de rechterstoel van Christus openbaar worden, opdat een ieder wegdrage wat hij in zijn lichaam verricht heeft, naardat hij gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad.* (2 Corinthe 5:10)

1-3. SUICIDE

Als je het leven niet meer ziet zitten...
Als je er zelf een einde aan maakt...

Per jaar beëindigen meer dan 500.000 mensen in de hele wereld hun leven; drie keer zo veel mannen als vrouwen. In Nederland is het aantal gevallen van zelfmoord sinds 1950 verdrievoudigd. Jaarlijks plegen meer dan 1600 mensen in ons land zelfmoord, zo blijkt uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek.[1] In Nederland zijn het twee keer zoveel mannen als vrouwen. Gruwelijke details zijn, dat de mannen in Nederland vooral kiezen voor de dood door ophanging, terwijl vrouwen vaker medicijnen innemen of van grote hoogte springen. Zowel bij mannen als bij vrouwen komt zelfdoding veel voor in de leeftijd aan het eind van de twintiger jaren en in de dertiger jaren. Verder worden de meeste zelfdodingen gepleegd in de maand maart.

Vroeger sprak men over "zelfmoord". De uitdrukking kwam voor velen hard en cru over en zo ging men spreken over "zelfdoding". Tegenwoordig gebruikt men meestal het woord "suïcide"; het klinkt wat vriendelijker. Het zelf beëindigen van je leven wordt in onze tijd ook steeds vriendelijker voorgesteld, net zoals euthanasie steeds vriendelijker voorgesteld wordt. Er is zelfs een boekje verschenen, waarin precies beschreven staat, hoe je zelf een eind aan je leven kunt maken.

Wie in het gezin, de familie of de kennissenkring te maken gehad heeft met zelfdoding, weet, hoeveel leed hiermee vaak gepaard gaat. Zij die achterblijven, zitten vaak vol vragen, twijfels en zelfverwijten. "Waarom heeft hij/zij dat nou gedaan?" "Had ik het kunnen zien aankomen?" "Had ik het kunnen voorkomen?" "Is het mijn schuld, dat hij/zij er een eind aan gemaakt heeft?" enz. Vaak is er een ernstig lijden geweest bij degene, die besluit zijn of haar leven te (doen) beëindigen. Vaak is er ook een groot lijden bij hen die achtergebleven zijn.

In de Bijbel is ook een aantal keren sprake van zelfdoding. Iedere keer dat wij in de Bijbel over zelfdoding lezen, blijkt het over een andere situatie te gaan. Opvallend is ook, dat bij iedere beschrijving van zelfdoding, er geen conclusie aan verbonden wordt in de geest van goed of fout. Ook worden er

1 2013: 1854 personen.

geen consequenties aan verbonden over iemands eeuwige toekomst.

Zelfmoord in de Bijbel

Een bekend voorbeeld van zelfdoding vinden wij in Mattheüs 27:5.

"En de zilverlingen in de tempel werpende, verwijderde hij (Judas) zich; daarop ging hij heen en verhing zich."

Deze nu heeft een stuk grond verkregen voor het loon zijner ongerechtigheid en voorovergestort, is hij midden opengereten en al zijn ingewanden zijn naar buiten gekomen. (Handelingen 1:18)

Dit vers lijkt te zeggen, dat het voorwerp waaraan Judas zich had opgehangen, afbrak, waarna hij vreselijk verminkt werd.

Minder bekend zijn de volgende gevallen. In 2 Samuël 17 lezen wij over de raad, die Achitofel aan Absalom gegeven heeft.

"Toen Achitofel zag, dat zijn raad niet was opgevolgd, zadelde hij de ezel, begaf zich op weg en ging naar zijn huis, naar zijn stad; hij betrof beschikkingen voor zijn huis en verhing zich. Zo stierf hij..." (2 Samuël 17:23).

Er staat daarna echter nog vermeld: *"En hij werd begraven in het graf van zijn vader."* Anders gezegd: "Hij kreeg **geen trap na**." Hij werd niet apart begraven, in ongewijde grond.

In 1 Koningen 16:8-20 lezen wij over het koningschap van Zimri, die zichzelf een weg naar de troon gevochten had. Het volk weigerde echter Zimri als koning te aanvaarden en zo kwam Omri en belegerde de stad waar Zimri was.

"Zodra Zimri zag, dat de stad ingenomen was, ging hij in de burcht van het koninklijk paleis en verbrandde het koninklijk paleis boven zich met vuur en stierf aldus om de zonden die hij bedreven had..." (1 Koningen 16:18).

Hoewel de dood van Zimri een straf was voor zijn zonden, wordt er niets gezegd over het feit, dat hij zelf een eind aan zijn leven gemaakt heeft.

Ook Job heeft overwogen of hij een eind aan zijn leven zou maken:

"... zodat ik worging verkies, de dood boven mijn smarten" (Job 7:15).

Job heeft zich afgevraagd of hij niet beter een eind aan zijn leven kon maken, dan zo te moeten lijden. Hij was niet alleen getroffen door een zwaar lichamelijk lijden, maar juist ook door een zwaar psychisch lijden. Later zou hij het aldus onder woorden brengen:

"Zie, ik schreeuw 'geweld', maar ik krijg geen antwoord. Ik roep om hulp, maar er is geen recht. Mijn weg heeft God ommuurd, zodat ik niet verder kan en op mijn paden spreidt Hij duisternis. Mijn eer heeft Hij mij ontroofd, de kroon van mijn hoofd weggenomen. Hij heeft mij aan alle kanten afgebroken, zodat ik verga." (Job 19:710).

Hij besloot echter geen einde aan zijn leven te maken. Later zou Job het uitroepen: *"Maar ik weet, dat mijn Verlosser leeft en ten laatste zal Hij op het stof optreden."* (Job 19:25)

Zelfmoord in de dienst van God

De eerste keer dat wij in de Bijbel horen over iemand, die zelf een einde aan zijn leven gemaakt heeft, is in Richteren 16:23-31, waar de laatste daden van Simson beschreven worden.

"Simson riep tot de HERE en zei: Here HERE, gedenk toch mijner en maak mij nog slechts ditmaal sterk, o God, opdat ik mij met één wraak voor mijn beide ogen op de Filistijnen wreke... En Simson zei: Dat ik met de Filistijnen sterve. Toen boog hij zich met kracht en het gebouw stortte in... De doden die hij in zijn sterven gedood heeft, waren talrijker dan die hij in zijn leven gedood had." (Richteren 16:28,30).

Dit is een heel opmerkelijke geschiedenis. Hoewel Simson zelf een eind aan zijn leven maakte, heeft hij van God de kracht gekregen om de Filistijnen deze slag toe te dienen.

In het boek Daniël lezen wij over de drie vrienden van Daniël, die hoge functies bekleedden, die weigerden het gouden beeld dat Nebucadnezar had

opgericht te aanbidden. Hierdoor kozen zij voor de dood in de brandende oven. Uit Daniël 3:17,18 blijkt duidelijk, dat zij de dood door martelaarschap verkozen boven afdwalen van God en het aanbidden van afgoden. Deze mensen hadden dus een geestelijke reden om te kiezen voor de dood.

Het is bekend, dat tijdens de grote christenvervolging in China, een groot aantal predikanten zó gehersenspoeld was, dat ook zij een eind aan hun leven gemaakt hebben.

Een voorbeeld van hulp bij zelfdoding

In 1 Samuël 31:17 wordt verteld op welke wijze koning Saul gestorven is. De Filistijnen zijn aan de winnende hand in de strijd tegen Israël. Om te voorkomen, dat de Filistijnen hem gevangen zullen nemen, de spot met hem zullen drijven en hem ten slotte zullen martelen en doden, wil hij eerst dat zijn wapendrager hem zal doden. Als deze weigert, stort Saul zich in zijn eigen zwaard om zich het leven te benemen.

"Daarop nam Saul het zwaard en stortte zich erin. Toen zijn wapendrager zag, dat Saul dood was, stortte hij zich ook in zijn zwaard en stierf met hem" (1 Samuël 31:5).

In 2 Samuël 1:5-10 wordt een vervolg op deze geschiedenis gegeven. Het lijkt, dat Saul niet onmiddellijk dood was, toen hij zich in zijn zwaard geworpen had. Hij was zwaar gewond. De bewuste Amalekiet heeft toen op verzoek van koning Saul hem "uit zijn lijden verlost", "hem het genadeschot gegeven". Dit was dus een vorm van euthanasie, die later door David zwaar bestraft werd!

Ook al heeft de Amalekiet in feite Saul gedood, het wordt Saul aangerekend, dat hij zichzelf van het leven beroofd, zichzelf gedood heeft.

Er is vergeving van God voor de zelfmoordenaar

Wie de geschiedenis van Jona bestudeert, komt tot de ontdekking, dat Jona opgeroepen heeft om hem in zee te gooien, dus om hem te verdrinken. Jona sprong niet zelf in zee, maar liet het anderen doen. Jona maakte gebruik van anderen bij zijn poging tot zelfdoding. Zie Jona 1:11,12,15. Toch kon hij later

door God als profeet voor Ninivé gebruikt worden.

De Bijbel verbiedt zelfmoord

Hoewel het bij de genoemde voorbeelden lijkt, alsof de Bijbel zelfdoding niet veroordeelt, is dit toch wel het geval. Als wij Genesis 9:5,6 letterlijk vertalen, staat daar het volgende:

"En zeker zal Ik uw bloed van uw leven opeisen, van de hand van ieder dier zal Ik het opeisen, en van de hand van de mens, van de hand van de broeder van de mens, Ik zal het leven van de mens opeisen. Wie het bloed van de mens vergiet, diens bloed zal door de mens vergoten worden, want de mens is naar het beeld van God gemaakt."

Hoewel het voor ons niet direct duidelijk zal zijn, leggen de rabbijnen uit, dat in deze teksten vier voorbeelden gegeven worden van het doden:

1. Een dier kan een mens doden (vgl. Exodus 21:28).

2. Een mens kan een ander mens doden.

3. Een mens kan een ander mens doden, omdat hij hem beschouwt als zijn broeder. Hier is sprake van doden uit liefde, uit medelijden, uit bewogenheid. Hier is dus sprake van euthanasie, die duidelijk afgewezen wordt.

4. Een mens kan zichzelf doden.

De mens had van God toestemming gekregen om het leven van de dieren te nemen om ze te eten (Genesis 9:3). God gaf geen toestemming om het leven van jezelf of van een ander te nemen.

Het leven, ook je eigen leven, is een geschenk van God en blijft het eigendom van God. Wij hebben voor dit leven te zorgen. Wij mogen het niet beëindigen. Wij mogen het leven van een ander niet afnemen, wij mogen ook ons eigen leven niet afnemen. Wie dit toch doet, staat schuldig tegenover God. God zal zo'n mens rekenschap vragen van zijn daad. Hij heeft immers geen rekening gehouden met God, noch met het feit, dat hij een beelddrager van God is.

De oplossing voor de depressieve mens

In 1 Koningen 19:18 zien wij, dat ook Elia een poging tot zelfmoord gedaan heeft. Hij deed dit uit angst om in handen van Izebel te vallen en door haar gemarteld, verminkt en gedood te worden. Eerst ondernam hij nog een poging om zijn leven te redden (:3). Hij vluchtte naar de woestijn. Op deze plaats is iets gebeurd. De woestijn werd maatgevend voor zijn leven en... hij verlangde te sterven (:4). Vervolgens ondernam hij een vreedzame poging tot zelfmoord (:5).

Wat was de oplossing voor Elia om uit zijn depressie te raken?

1. Een engel raakte hem aan. Anders gezegd: Hij werd van Godswege aangeraakt.

2. Hij moest ophouden met zijn zelfmoordpoging en niet langer blijven liggen, maar opstaan.

3. Hij moest eens lekker gaan eten. (:5) Vooral biefstuk blijkt genezend te werken voor depressieve mensen!

Als mensen depressief zijn, zijn ze geneigd om alles wat van God is uit hun leven te bannen. Ze bidden niet meer. Ze gaan niet meer naar de kerk. Ze zingen niet meer. Ze luisteren ook niet meer naar geestelijke muziek die ze zelf kunnen afspelen. Ze sluiten zich af van God. Dat is hun grote fout. Wie depressief is moet zichzelf dwingen of door zijn relaties met liefdevolle hand geleid worden om het Goddelijke te blijven zoeken.

Is de zelfmoordenaar voor eeuwig verloren?

Als je een eind aan je leven gemaakt hebt, ben je dan voor eeuwig verloren? Je kunt de vraag ook andersom stellen: “Als je geen eind aan je leven maakt, ben je dan voor eeuwig behouden?” Ineens realiseren wij ons, dat de behoudenis hier niet van afhangt. Wij zijn behouden als wij geloven, dat de Here Jezus onze Heiland en Heer is. Wij zijn verloren, als wij niet in de Here Jezus geloven. Dus...

Als een ongelovige zichzelf van het leven berooft, is hij verloren, niet omdat

hij zichzelf van het leven beroofde, maar omdat hij niet in de Here Jezus geloofde.

Als een gelovige zichzelf van het leven berooft, gaat hij ook niet verloren vanwege deze daad. De Here Jezus Zelf heeft gezegd, dat er maar één zonde is waarvoor geen vergeving bestaat, dat is de zonde tegen de Heilige Geest. Alle andere zonden kunnen de mens vergeven worden, dus ook de zonde van het beëindigen van je eigen leven.

Zal God zo'n mens dan geen rekenschap vragen van zijn daad? Zeker, net zo goed als God u en mij rekenschap zal vragen van onze daden, als wij eenmaal voor de rechterstoel van Christus zullen verschijnen en wij wegdragen wat wij in ons lichaam verricht hebben (2 Corinthe 5:10). In de eerste brief aan de Corinthiërs had Paulus hierover ook reeds geschreven en had hij erop gewezen, dat wij in de hemel zowel loon kunnen krijgen als schade kunnen lijden. Maar zelfs de mens, die schade lijdt, zal toch gered worden (1 Corinthe 3:10-15).

Literatuur:

- De Joodse Traditie en Euthanasie - Parakleet - Dr. J.M.H. op 't Root
- Encyclopedia Judaica
- Euthanasie, medische, ethische en juridische aspecten - dr. A. Dekker, prof. mr. G.E. Mulder en dr. D. Post
- Jewish Bioethics - Dr. Fred Rosner en Prof. Dr. J. David Bleich, e.a.
- Jewish Ethics and Halakhah for our Time - rabbi Dr. Basil F. Herring
- Jewish Medical Ethics, Opperrabbijn dr. Immanuel Jakobovits
- Judaica Press Books of the Bible, Commentaar op Tenach (O.T.)
- Judaism and Healing. Halakhic Perspectives. Prof. Dr. J. David Bleich
- Korte Verklaring der Heilige Schrift
- Kosmos + Oekumene, Joodse Zienswijzen op Euthanasie - rabbijn D. Lilienthal, rabbijn J.Z. Baruch
- Me'am Lo'ez, Commentaar op Tenach (O.T.)
- Misjna
- Op het Leven! Medische ethiek bezien vanuit Joodse optiek. Rabbijn mr. Drs. R. Evers
- Rashies's Pentateuch-Commentaar. Rabbijn A.S. Onderwijzer
- Op het Leven! Medische ethiek bezien vanuit Joodse optiek. Rabbijn mr. drs. R. Evers
- Soncino Chumash - Rabbi dr. Cohen

- Talmoed
- The Path of the Righteous Gentile - Chaim Clorfene en Yakov Rogalsky
- Zohar

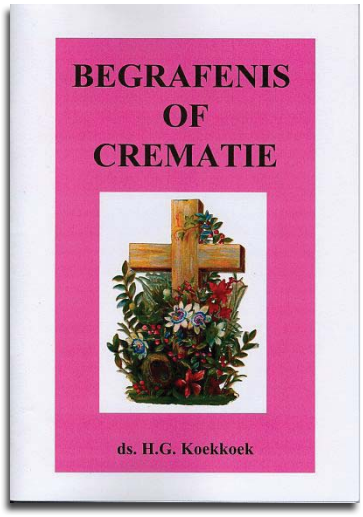

BEGRAFENIS

OF

CREMATIE

ds. H.G. Koekkoek

2-1. MOGELIJKHEDEN EN VERSCHILLEN

Er is een tijd geweest – een zeer lange tijd zelfs – dat het voor christenen vanzelfsprekend was, dat zij na hun sterven begraven werden en niet gecremeerd. Ongelovigen konden zich laten cremeren, maar christenen lieten zich begraven, zo zeiden zij. Die vanzelfsprekendheid waarmee vóór begraven en tégen cremeren gekozen werd, is voorbij. Mensen uit allerlei kerken en gemeenten laten zich tegenwoordig cremeren. Ook menige predikant laat zich cremeren.

Een aantal christenen vraagt zich af, wat er aan de hand is, als crematie voor christenen eeuwenlang absoluut verboden was, maar nu ineens zonder meer toegestaan blijkt te zijn. Zij vragen zich af, hoe zij hier vanuit de Bijbel tegenover moeten staan. Zij vragen zich af, of de Bijbel nergens duidelijk maakt hoe God over deze zaak denkt. Het kan natuurlijk wel zo zijn, dat ook veel christenen menen, dat crematie in een moderne tijd toegestaan moet zijn, maar de vraag blijft dan toch, hoe God erover denkt als Zijn kinderen zich laten cremeren.

Grote verschillen bij veel volken

De wijze waarop mensen met hun doden omgaan, is bij veel volken op allerlei verschillende manieren geschied. In grote lijnen kun je zeggen, dat de wijze waarop mensen met hun doden omgingen, bepaald werd door hun geloof. Hiermee bedoelen wij niet alleen dat het bepaald werd door het Bijbelse geloof. Het werd ook bepaald door het geloof van de verschillende heidense volken. Alle volken gingen steeds met grote eerbied met hun doden om, ook al deden zij iets met deze doden, wat ons mogelijk tegen de borst stuit.

Als wij kijken hoe de verschillende volken door de eeuwen heen met hun doden omgingen, dan blijkt, dat dit vaak heel verschillend was. De Babyloniers, de Grieken en de Romeinen cremeerden hun doden. Ook de Melanesiërs (Nieuw-Guinea en omringende eilanden) verbrandden hun doden. Daarna vermengden zij de as met melk en smeerden zichzelf hiermee helemaal in. Zij meenden, dat hiermee de kracht van de overledenen op de levenden zou overgaan.

In het Boeddhisme hebben velen zich laten cremeren in het geloof, dat de onsterfelijke ziel zo werd bevrijd van het lichaam als haar tijdelijk huis.

De Indianen verbrandden echter weer juist hun vijanden, omdat zij geloofden, dat de ziel van de verbranden door de verbranding geen rust zou krijgen.

Andere volken lieten hun doden wegdrijven op het water van de zee of van een rivier. Het lichaam dreef af, waarbij men meende, dat het onderweg was naar verre, geheimzinnige streken. Daar zouden de doden hun bestemming bereiken.

Weer anderen gaven de lichamen van de doden als een prooi aan de wilde dieren, zoals gieren en hyena's. Men stelde ze ook wel op hoge stellages bloot aan zon, regen en wind, zodat de ontbinding snel kon intreden. De overgebleven beenden ontvingen daarna een plaats in het woonhuis. Met name de schedel kon daar een mooi plaatsje krijgen.

Godsdienst en eerbied

Wat men ook met de lichamen van de doden deed, het was altijd vol eerbied zoals men ermee omging, ook al zullen sommige gewoonten ons zeker oneerbiedig lijken. Hoe men ook met de doden omging, het had altijd een godsdienstige achtergrond. De eerbied voor de doden en de godsdienstige beleving van de mensen bepaalde steeds de manier waarop men met de doden omging. Het was vaak met de gedachte, dat "moeder aarde", die eens het leven gegeven had, nu de dode terug ontving. Ook werden mensen soms liggend of zittend in allerlei houdingen begraven, maar ook in de foetushouding, de hurkhouding, omdat het zo ook in de moederschoot was geweest. Men geloofde, dat de dode mens dan opnieuw uit de aarde geboren kon worden.

De Egyptenaren begroeven de Egyptische vorsten in grote piramiden en voorzagen de doden van alles wat nodig was om het "leven" in het land der doden voort te zetten. Onze voorvaderen, de Germanen, kenden de crematie. In India kende men ook de crematie. Daar werd de levende weduwe naast en met haar overleden echtgenoot verbrand!

Wat men ook deed, of het begraven of cremeren was of nog weer iets anders, steeds was de godsdienst de drijfveer om het op een bepaalde manier uit te voeren. Het is daarom niet vreemd, als ook wij vanuit ons geloof nadenken over de vraag, wat het voor ons dient te zijn: begraven of cremeren.

Een nieuwe tijd

Voordat wij verder nadenken over begraven of cremeren, dienen wij ons te realiseren, dat voor veel moderne mensen het geloof geen rol meer speelt in hun leven. Het speelt voor hen ook geen rol meer na het sterven. De vraag of er begraven of gecremeerd wordt, wordt voor deze mensen niet meer beantwoord vanuit hun geloof. Het is daarom niet verstandig om hun motivatie over te nemen en ook vanuit een niet-geloven na te denken over dit onderwerp.

Ook moeten wij ons realiseren, dat bij de crematie en soms ook bij het omgaan met de as van de overledenen, er niet altijd sprake is van eerbied. Er wordt soms met de nodige hilariteit omgegaan met de as van de doden. Er wordt soms ook op een – zeker voor gelovigen – onwezenlijke manier mee omgegaan, ook al begrijpen wij best, dat dit voor niet gelovigen soms een heel mooie gedachte kan zijn. Zo kun je wat as van de overledene in een sieraad bij je dragen. Je kunt van de as van de overledene zelfs een kunstvoorwerp laten maken. Is dit de wereld waarin gelovigen zich nog herkennen?

Terwijl onze voorvaderen, de Germanen, de crematie kenden, ging ons volk over tot het begraven van de doden, toen zij de boodschap van de Bijbel hadden leren kennen en uit de Bijbel geleerd hadden, dat gelovigen hun doden niet verbranden, maar begraven. Vanaf het begin van het christendom hebben de gelovigen geweten, dat zij hun doden moesten begraven en niet iets anders met hen moesten doen.

In later tijden kwam onder ons volk het verlangen naar de crematie weer terug. Dit verlangen was eerst bij de humanisten en later ook bij anderen, waarbij wij ons moeten realiseren, dat dit verlangen ook bij een aantal christenen ontstond. In sommige landen is het zelfs heel gebruikelijk, dat ook christenen zich laten cremeren. Mensen hebben allerlei overwegingen waarom zij voor crematie en tegen begraven kiezen. Sommigen zeggen, dat cremeren hygiënischer is dan begraven en dat begraafplaatsen een gevaar voor de gezondheid opleveren.

Anderen zeggen, dat er te weinig ruimte in ons land is om alle doden te kunnen begraven en dat het daarom beter is om voor cremeren te kiezen. Weer anderen zeggen, dat cremeren economisch voordeliger is dan begraven, omdat er geen grond gereserveerd hoeft te worden, er geen steen gemaakt hoeft te worden en er ook geen grafonderhoud nodig is. Er zijn met name onder de christenen velen die zeggen, dat het niets uitmaakt of de vernietiging van het lichaam na de dood in een langzaam proces gaat of in een versneld proces, omdat in beide gevallen het zelfde overblijft. Zij menen, dat er geen verschil is tussen stof of as. Men vindt crematie zindelijker en zakelijker. Men vindt de gedachte, dat het lichaam in het graf door ontbinding en verrotting overgaat tot stof, geen prettig idee. Sommigen gaan nog verder en vinden de gedachte, dat het lichaam in de koude grond ligt, ook niet prettig, waarbij men eraan voorbij gaat, dat het in het graf koud kan zijn, maar dat het in de oven van het crematorium juist weer erg heet is. Opmerkelijk is, dat mensen wel nadenken over de ontbinding in het graf, maar zich niet afvragen, wat er met het lichaam zoal gebeurt als het in de oven van het crematorium terechtkomt.

Wat men ook kiest, wij zullen ons moeten realiseren, dat de keuze ook nu bepaald wordt door de godsdienstige of juist ongodsdienstige achtergrond van de mens. Als christenen zullen wij duidelijk een getuigenis moeten laten klinken en tonen wat ons geloof inhoudt.

Bevriezen

In later tijden kwamen er meer ideeën over de vraag hoe je met de doden kunt omgaan. Deze gedachten waren voor een groot deel bepaald door de gedachte, dat er straks een nieuwe tijd zal aanbreken, waarin allerlei ziekten waaraan men nu nog overlijdt, te genezen zullen zijn.

Wat men in onze tijd doet met de lichamen van de overledenen, gaat soms nog veel verder. In Amerika is een aantal lichamen direct na het overlijden ingevroren in vloeibare stikstof. Sommigen hebben alleen hun hoofd laten invriezen met de gedachte, dat in de toekomst de rest van het lichaam door klonen er wel bij gemaakt kan worden. Allen hebben zij zich laten invriezen in afwachting van de dag der opstanding. Alleen dachten zij niet aan de dag der opstanding als de Here Jezus zou wederkomen, maar als de medische wetenschap zo ver gevorderd zou zijn, dat men hun een nieuw leven zou kunnen aanbieden. Zij hebben zich laten invriezen in de verwachting van

het eeuwige leven, echter niet het eeuwige leven dat de Bijbel verkondigt, maar het eeuwige leven, dat de wetenschap zou brengen. Sommigen zijn zelfs zo ver gegaan, dat ze ook hun geliefde kat of hond hebben laten invriezen.

Zoals wij de vraag stellen of crematie voor een christen toegestaan is, zo kunnen wij ook de vraag stellen, of invriezen voor een gelovige is toegestaan. Ook dan wordt het lichaam immers niet in de aarde gezaaid om daar te wachten op de komst van de Here Jezus en de opstanding uit de doden!

2-2. DE ISRAELIETEN EN DE DODEN

Stof en as

Is het waar, dat stof en as hetzelfde zijn? Velen beweren dit. Zij zeggen, dat het woord "stof" verwijst naar het materiaal als het lichaam in het graf langzaam tot ontbinding is gegaan en dat het woord "as" verwijst naar het materiaal dat overblijft als het lichaam bij crematie in een versneld proces opgelost is. Men zegt dan, dat wij wel twee verschillende woorden gebruiken, maar dat het in feite om een en hetzelfde materiaal gaat. Nu lijkt het erop, alsof wij in Genesis 3:19 zowel "stof" als "as" kunnen lezen.

"In het zweet uws aanschijns zult gij brood eten, totdat gij tot de aardbodem wederkeert, omdat gij daaruit genomen zijt; want stof zijt gij en ***tot stof zult gij wederkeren****."* (Genesis 3:19)

Het Hebreeuwse woord voor "stof" is afaar. Op het eerste gezicht lijkt het van dezelfde stam te komen als het woord voor "as": Efèr. Er is echter een zeer groot verschil. De eerste letter van afaar is een heel andere letter dan de eerste letter van efer. Dit maakt duidelijk, dat het niet slechts een kwestie is van het invullen van een paar klinkers, maar dat het woord afaar van een heel andere samenstelling is dan het woord efer. Beide woorden kunnen niet met elkaar verwisseld worden.

De begrafenis in Israël

Voor de Joden was begraven altijd met de gedachte aan de komst van de Messias, de Verlosser, waarbij de graven geopend zouden worden en de doden de graven zouden verlaten. Zij zagen het begraven als het zaaien van zaad in de akker. Zoals zaad na een ontbindingsproces weer tot leven komt, zo keken zij ernaar uit, dat het lichaam na een ontbindingsproces bij de komst van de Messias tot leven zou komen. In de Talmoed wordt duidelijk gemaakt dat het volk voor de begrafenis diende te kiezen en niet voor crematie, omdat wat na de crematie overblijft iets wezenlijk anders is dan wat na ontbinding in het graf overblijft. Van as kun je niet zeggen, dat het weer in de aarde gezaaid wordt, opdat er een nieuw leven uit voort zal komen, zoals je dat van stof wel kunt zeggen. Verbrand zaad kan nooit meer tot ontkiemen komen. Daarom verbrandden de Joden hun doden niet, maar

begroeven hen. Daar in de aarde wachten de lichamen op de nieuwe dag, als de Messias zal komen, net zoals het zaad in de aarde op de lente wacht, zodat het kan ontkiemen en nieuw leven kan voortbrengen.

De Joden hadden en hebben niet alleen eerbied voor het lichaam van de levenden, maar ook voor het lichaam van de doden. Zowel het levende lichaam als het dode lichaam is geen eigendom van de mens, maar is en blijft het eigendom van God. Heel mooi zien wij in de Bijbel hoe men in Israël met de doden en het lichaam van de doden omging. Jozef kuste het lichaam van zijn overleden vader.

"Toen Jakob geëindigd had zijn zonen bevelen te geven, trok hij zijn voeten terug op het bed en gaf de geest, en hij werd tot zijn voorgeslacht vergaderd. Toen wierp Jozef zich op zijns vaders aangezicht en hij beweende hem en kuste hem. En Jozef gebood zijn dienaren, de geneesheren, zijn vader te balsemen; en de geneesheren balsemden Israël. Dit duurde bij hem veertig dagen, want zo lang duurden de dagen van het balsemen, en de Egyptenaren beweenden hem zeventig dagen. En toen de dagen dat men hem beweende, voorbijgegaan waren, sprak Jozef tot het huis van Farao: indien ik uw genegenheid gewonnen heb, spreekt dan ten aanhoren van Farao: mijn vader heeft mij doen zweren: zie, ik sterf; in mijn graf, dat ik mij in het land Kanaän uitgehouwen heb, daar moet gij mij begraven. Nu dan, laat mij toch heentrekken, opdat ik mijn vader begrave, en dan zal ik terugkeren. Daarop zei Farao: trek heen en begraaf uw vader, zoals hij u heeft doen zweren." (Genesis 49:33-50:6)

In het boek Handelingen lezen wij, dat het lichaam na het overlijden eerst gewassen werd.

"En er was te Joppe een discipelin, genaamd Tabita, hetgeen, vertaald, betekent Dorkas. Deze was overvloedig in goede werken en aalmoezen, die zij gaf. En het geschiedde in die dagen, dat zij ziek werd en stierf; en na haar gewassen te hebben, legde men haar in een bovenzaal." (Handelingen 9:36,37)

Uit de geschiedenis van de Here Jezus weten wij, dat de doden vervolgens in een lijkwade gewikkeld werden, met om het hoofd een zweetdoek (Mattheüs 27:59). Wij zien dit ook bij Lazarus, die aldus "gekleed" uit het graf naar buiten kwam.

"De gestorvene kwam naar buiten, de voeten en de handen gebonden met

grafdoeken, en er was een zweetdoek om zijn gelaat gebonden." (Johannes 11:44)

Wij lezen in de Bijbel, dat de doden met grote zorg begraven werden. Zo lezen wij, dat Abraham een plaats kocht waar hij zijn vrouw kon begraven.

"En Sara leefde honderd zevenentwintig jaar; dit waren de jaren van Sara's leven. En Sara stierf te Kirjat-arba, dat is Hebron, in het land Kanaän, en Abraham ging naar binnen om over Sara te weeklagen en haar te bewenen. Toen stond Abraham op, en ging heen van zijn dode, en sprak tot de Hethieten: een vreemdeling en bijwoner ben ik bij u, geeft mij een eigen grafstede bij u, opdat ik mijn dode moge uitdragen en begraven." (Genesis 23:1-4).

Hier werd hij later zelf ook begraven.

"Dit nu was het getal der jaren van Abrahams leven, die hij geleefd heeft: honderd vijfenzeventig jaar. En Abraham gaf de geest en stierf in hoge ouderdom, oud en van het leven verzadigd, en hij werd vergaderd tot zijn voorgeslacht. En zijn zonen Isaäk en Ismaël begroeven hem in de spelonk van Machpela, in het veld van Efron, de zoon van de Hethiet Sochar, dat tegenover Mamre gelegen is, het veld, dat Abraham van de Hethieten had gekocht; daar werd Abraham begraven, evenals zijn vrouw Sara." (Genesis 25:7-10).

Jozef heeft het grootste deel van zijn leven in Egypte gewoond. Hij wilde echter in het beloofde land begraven worden. Hierom reisden de Israëlieten 40 jaar met zijn doodskist door de woestijn.

"En Jozef zei tot zijn broeders: ik ga sterven; God zal zeker naar u omzien en u uit dit land voeren naar het land, dat Hij Abraham, Isaäk en Jakob onder ede beloofd heeft. En Jozef deed de zonen van Israël zweren: God zal zeker naar u omzien; dan zult gij mijn gebeente van hier meevoeren. En Jozef stierf, honderd en tien jaar oud, en men balsemde hem, en hij werd in een kist gelegd, in Egypte." (Genesis 50:24-26)

"Het gebeente van Jozef, dat de Israëlieten uit Egypte meegevoerd hadden, heeft men te Sichem begraven, in het stuk land, dat Jakob voor honderd stukken geld van de zonen van Hemor, de vader van Sichem, gekocht had, en dat de Jozefieten verkregen tot een erfelijke bezitting." (Jozua 24:32)

Mozes is zelfs door God Zelf begraven.

"Toen stierf Mozes, de knecht des HEREN, aldaar in het land Moab, volgens des HEREN woord. En Hij begroef hem in een dal in het land Moab, tegenover Bet-peor, en niemand heeft zijn graf geweten tot op de huidige dag. Mozes was honderd twintig jaar oud, toen hij stierf; zijn oog was niet verduisterd en zijn kracht was niet geweken. En de Israëlieten beweenden Mozes in de velden van Moab dertig dagen lang, totdat de dagen van de rouwklacht over Mozes ten einde waren." (Deuteronomium 34:5-8).

Ook van David lezen wij over zijn begrafenis.

"Toen ging David te ruste bij zijn vaderen en werd begraven in de stad Davids." (1 Koningen 2:10)

Niet begraven worden gold als een zware straf.

Na de dood werd het lichaam gewassen en nog dezelfde dag in het graf gelegd. De begrafenis hoorde bij het geloofsleven. De ziel was opgenomen in het dodenrijk, in het paradijs en het lichaam werd gelegd in het graf. Vervolgens werd gewacht op de dag der opstanding, als de ziel en het lichaam weer verenigd zouden worden. Ook al waren de beenderen dan ver van elkaar verwijderd, de profeet Ezechiël had duidelijk gemaakt, dat God bij machte was alle verspreide botten weer bij elkaar terug te brengen, zodat het lichaam weer hersteld zou worden (Ezechiël 37).

Verbranding was een straf

Wij komen verbranding van het dode lichaam een aantal keren in de Bijbel tegen. Het heeft dan niet echt het karakter van een crematie, maar het toont wel, hoe men in de Bijbel gedacht wordt over het verbranden van dode lichamen.

In de wet zien wij de verbranding als zware straf voor ernstige misdaden.

"Een man die een vrouw en ook haar moeder neemt (bloedschande is het) met vuur zal men hem en haar verbranden, opdat er geen bloedschande in uw midden zij." (Leviticus 20:14; zie ook 21:9)

"Daarop nam Jozua, tezamen met geheel Israël, Achan, de zoon van Zerach, en het zilver, de mantel en de staaf goud, zijn zonen en dochters, zijn runderen, ezels en kleinvee, zijn tent en al wat hem toebehoorde, en zij voerden hen naar het dal Achor. En Jozua zei: zoals gij ons in het ongeluk hebt gestort, zal de HERE u op deze dag in het ongeluk storten. Toen stenigde heel Israël hem, en men verbrandde hen met vuur, en wierp stenen op hen." (Jozua 7:24,25)

Duidelijk blijkt, dat de verbranding pas na het sterven plaats heeft. Het is een verzwaring van de straf voor de mens die in God gelooft. Achan had de doodstraf gekregen door steniging. De verbranding van zijn beenderen was een extra straf.

In de boeken van de Koningen hebben wij de beschrijving van het verbranden van de beenderen van overleden mensen als teken van straf, omdat zij in het land van God, het heilige land, zich beziggehouden hebben met onheilige zaken.

"Zie, daar kwam een man Gods door het woord des HEREN uit Juda te Betel, terwijl Jerobeam op het altaar stond om het offer te ontsteken. Deze nu predikte tegen het altaar door het woord des HEREN, en zei: altaar, altaar, zo zegt de HERE: zie, een zoon zal aan Davids huis geboren worden met name Josia; en hij zal op u de priesters der hoogten slachten, die offers op u ontsteken, en mensenbeenderen zal men op u verbranden." (1 Koningen 13:1,2)

"En toen Josia zich omkeerde en de graven zag, die daar op de berg waren, liet hij de beenderen uit de graven halen, verbrandde die op het altaar en verontreinigde dit, naar het woord des HEREN, dat de man Gods verkondigd had, die deze dingen aangekondigd heeft. Voorts zei hij: wat is dat voor een grafteken, dat ik daar zie? En de lieden van de stad zeiden tot hem: het is het graf van de man Gods, die uit Juda gekomen is en deze dingen tegen het altaar van Betel aangekondigd heeft, welke gij volbracht hebt. En hij zei: hem moet gij met rust laten, niemand store zijn gebeente. Zo liet men zijn gebeente onaangeroerd, samen met het gebeente van de profeet die uit Samaria gekomen was. Ook al de tempels op de hoogten in de steden van Samaria, welke de koningen van Israël gemaakt hadden om de HERE te krenken, verwijderde Josia en hij handelde daarmee geheel gelijk hij te Betel gedaan had. Hij slachtte al de priesters der hoogten die daar waren, op de altaren, en verbrandde daarop mensenbeenderen. Daarna keerde hij naar Jeruzalem terug." (2 Koningen 23:16-20)

2-3. WAT LEERT DE BIJBEL?

Er zijn geen teksten in de Bijbel die letterlijk zeggen: "Cremeren is verboden". Dat betekent echter niet, dat wij hierover helemaal niets uit de Bijbel te weten kunnen. Er staan meer dingen niet precies zo in de Bijbel, zoals wij het zouden kunnen vragen. Er staat nergens in de Bijbel, dat je je vrouw niet aan d'r haren door de kamer mag slepen, toch zal ieder weldenkend en gelovig mens zich bewust zijn, dat dit in strijd is met de geest van de Bijbel. Zo is het ook met de vraag of een christen mag kiezen tussen begraven en cremeren en of de Bijbel hem de vrijheid geeft te kiezen waar zijn voorkeur naar uitgaat.

Het feit, dat in sommige landen de christenen in grote aantallen meedoen met de gewoonte om de doden te cremeren in plaats van hen te begraven mag niet betekenen, dat het daarom toegestaan in. Wij zullen moeten luisteren naar wat de Bijbel hierover zegt.

Enkele belangrijke teksten

De eerste tekst die hierbij een belangrijke rol speelt en een duidelijk antwoord aan ons geeft is de volgende. Het zijn de woorden uit Genesis 3:19

"stof zijt gij en tot stof zult gij wederkeren."

Dit is de eerste Bijbelse motivatie om te kiezen voor het begraven van de doden en om hen niet te laten verbranden. Toen God de mens schiep, schiep Hij hem van materiaal uit de aarde. De mens is van stof, van aarde gemaakt. Na de dood wordt de mens aan de aarde teruggegeven.

De tweede tekst die de rabbijnen hierbij naar voren schuiven is de volgende:

"Wanneer iemand een zonde begaat, waarop de doodstraf staat, en hij wordt ter dood gebracht en gij hangt hem aan een paal, dan zal zijn lijk gedurende de nacht niet aan de paal blijven, maar gij zult hem dezelfde dag nog begraven, want een gehangene is door God vervloekt en gij zult het land dat de HERE, uw God, u als erfdeel geven zal niet verontreinigen." (Deuteronomium 21:22,23)

Zeer waarschijnlijk zult u denken, dat wij hier geen algemeen voorschrift tot begraven uit kunnen destilleren. Dat is toch echter wel het geval. Hier wordt gesproken over een zeer ernstige misdadiger, die een zware straf gekregen heeft. Hij is opgehangen en gestorven. Hij is een vervloekte. Het zou passend zijn als zijn lijk nu ook verbrand werd, om zo de herinnering aan deze vervloekte mens te doen verdwijnen. Maar hij mag niet verbrand worden. Zelfs hij mag niet verbrand worden. Ook hij moet begraven worden. Waarom? Omdat Israël de verbranding van het lijk alleen kende als een zeer ernstige straf.

Vuur in de Bijbel

Vuur heeft in de Bijbel een bijzondere betekenis. Vuur verwijst de ene keer naar God en naar Zijn aanwezigheid en Zijn heerlijkheid. God openbaart Zichzelf in en door vuur uit de hemel. Vuur verwijst een andere keer naar straf en oordeel. Zo waren het geen gewone slangen, die een vreselijke plaag teweegbrachten bij de Israëlieten in de woestijn. Het waren vurige slangen. Vuur verwijst zelfs naar de plaats van de eeuwige straf, de hel. Dit is de plaats waar het vuur nooit gedoofd zal worden. Het vuur heeft zelfs een tijd lang een afschuwelijke plaats bij de Israëlieten ingenomen, toen ze een van de heidense praktijken overgenomen hadden en hun kinderen "door het vuur lieten gaan". Dat betekende, dat ze hun kinderen als een offer aan de heidense god "Moloch" in het vuur wierpen om verbrand te worden. Hoewel het hier niet gaat om het vuur van de crematie, laat het wel zien, welke betekenis het vuur in de Bijbel heeft. Vuur heeft in de Bijbel een negatieve klank en een negatieve betekenis. Het vuur wordt (bijna) nooit getoond als iets positiefs, waaruit iets moois kan voortkomen. Het wordt (bijna) altijd getoond als iets, waardoor er geen toekomst meer is. Het vuur heeft alles verbrand, zodat zelfs de herinnering aan wat er geweest is verdwenen is.

Begraven, begraven

Deuteronomium 21:23 zegt in het Hebreeuws:

"Begraven, begraven zult gij hem."

Het woord "begraven" wordt herhaald om duidelijk te maken, dat het een echte opdracht is. De Statenvertaling zegt hier:

"Maar gij zult het zekerlijk ten zelven dage begraven."

Hij moet zeker begraven worden. Het begraven wordt ten stelligste opgedragen. Daarom maakt de Talmoed (Sanhedrin 46b) duidelijk, dat begraven in de geest van de Bijbel is en cremeren niet in de geest van de Bijbel is.

De woorden van Deuteronomium 21:23 maken duidelijk, dat als een misdadiger niet eens verbrand mag worden, maar na het dragen van zijn straf gewoon begraven moet worden, dat dit dan zeker geldt voor mensen, die niet als misdadigers de doodstraf krijgen. Het is zo logisch, zo voor de hand liggend, zo normaal dat de doden niet verbrand, maar begraven worden, dat de Bijbel dit niet eens als een duidelijk gebod heeft opgenomen. De lijkverbranding is in de Bijbel zo duidelijk een straf voor ernstige zondaars, dat hij niet toegepast mag worden op de andere mensen! Daarom hebben de Joden door alle tijden heen geweten wat God van hen vroeg: de doden moesten niet verbrand, maar begraven worden.

De mens is Gods beelddrager

De derde tekst maakt nog eens heel duidelijk wat het bijzondere is van de mens boven de dieren en de planten. Hij is geschapen naar het beeld van God.

"En God zei: laat Ons mensen maken naar ons beeld, als onze gelijkenis, opdat zij heersen over de vissen der zee en over het gevogelte des hemels en over het vee en over de gehele aarde en over al het kruipend gedierte, dat op de aarde kruipt. En God schiep de mens naar zijn beeld; naar Gods beeld schiep Hij hem; man en vrouw schiep Hij hen." (Genesis 1:26-27)

De mens is een heel bijzonder wezen. Hij is niet alleen door God Zelf geboetseerd en geschapen, waardoor hij niet over zijn eigen lichaam mag beschikken. Hij is ook Gods eigendom – hij is niet van zichzelf. Juist de christen belijdt, dat hij weet, dat hij niet zelf over zijn lichaam mag beschikken, omdat het van God is. Het is een tempel van de Heilige Geest geworden (1 Corinthe 3:16 en 6:19).

"Want gij zijt gekocht en betaald. Verheerlijkt dan God met uw lichaam." (1 Corinthe 6:20; zie ook Romeinen 12:1,2)

Er staat niet, dat je alleen tijdens je leven God met je lichaam moet verheerlijken. Dat zou in strijd zijn met de geest van de Bijbel. Zowel tijdens ons leven als na ons sterven moet openbaar worden, dat ons lichaam de Here God gewijd is en was. Ook moeten wij tonen, dat wij iets bijzonders voor ons lichaam verwachten:

"En niet alleen zij, maar ook wij zelf, wij, die de Geest als eerste gave ontvangen hebben, zuchten bij onszelf in de verwachting van het zoonschap: de verlossing van ons lichaam." (Romeinen 8:23)

De eerste christenen wisten wat te doen!

Vanaf het ontstaan van de Gemeente van Jezus Christus, zoals beschreven in Handelingen 2, hebben de gelovigen geweten, dat zij net als de andere Joden hun doden moesten begraven en moesten uitzien naar de grote dag, dat de Here Jezus zou wederkomen en de opstanding uit de doden zou plaats vinden. Zoals de Here Jezus na Zijn sterven begraven werd om daarna uit de dood op te staan, zo werden ook zij begraven. Het was een diepe vernedering die de Romeinen (keizer Nero) de christenen aandeden, toen zij hen als fakkels lieten branden en hen in de arena's door de wilde dieren lieten verslinden. De andere christenen probeerden daarna 's nachts nog zoveel mogelijk van wat van hen overgebleven was te verzamelen en te begraven. Dit deden zij in de verwachting van Jezus' wederkomst en de opstanding uit de doden. Was het geloof en de toekomstverwachting van die eerste christenen een simpel geloof, dat geen enkele Bijbelse ondergrond had? Hadden zij zichzelf wijs gemaakt dat zij de restanten van hun overleden broeders en zusters dienden te begraven, of hadden zij de Bijbelse boodschap juist goed begrepen? Stonden zij dichter bij de Bijbelse openbaring of heeft juist de verlichte, moderne mens, die volgens zijn eigen inzichten wil leven, het bij het rechte eind?

De christenen waren zich ook in de wijze waarop zij met de doden omgingen bewust, dat zij anders waren dan de mensen die de Here Jezus niet kenden. Wat Paulus in de Ephesebrief geschreven had, gold ook deze gelovigen.

"Maar gij geheel anders: gij hebt Christus leren kennen. Gij toch hebt van Hem gehoord en zijt in Hem onderwezen, gelijk dit de waarheid is in Jezus, dat gij, wat uw vroegere wandel betreft, de oude mens aflegt, die ten verderve gaat, naar zijn misleidende begeerten, dat gij verjongd wordt door de geest

van uw denken, en de nieuwe mens aandoet, die naar de wil van God geschapen is in waarachtige gerechtigheid en heiligheid." (Ephese 4:20-24)

Ja, Paulus schrijft hier dat als je de Here Jezus echt hebt leren kennen, je anders bent en anders doet dan de mensen die Hem niet kennen!

De Here Jezus en de gelovigen

De vierde tekst neemt ons mee naar het geloof in de opstanding uit de doden en naar het voorbeeld van de Here Jezus, dat ons leert, dat ook wij als gelovigen eens in heerlijkheid uit het graf zullen verrijzen.

"Maar nu, Christus is opgewekt uit de doden, als eersteling van hen, die ontslapen zijn... Want evenals in Adam allen sterven, zo zullen ook in Christus allen levend gemaakt worden. Maar ieder in zijn eigen rangorde: Christus als eersteling, vervolgens die van Christus zijn bij Zijn komst." (1 Corinthe 15:20,22,23)

"Want wij zijn burgers van een rijk in de hemelen, waaruit wij ook de Here Jezus Christus als verlosser verwachten, die ons vernederd lichaam veranderen zal, zodat het aan zijn verheerlijkt lichaam gelijkvormig wordt, naar de kracht, waarmede Hij ook alle dingen Zich kan onderwerpen." (Philippensen 3:20,21)

Wie zo de begrafenis beziet, vindt daarin een mooi beeld. De begraafplaats is de akker van God. Het lichaam wordt als een graankorrel in de aarde gezaaid. Zoals de graankorrel in de aarde verrot om daarna nieuw leven voort te brengen, zo vergaat het lichaam in de aarde om bij Jezus' wederkomst in heerlijkheid te verrijzen. God is de Landman, die de wacht houdt over Zijn akker (de begraafplaats) en over het gezaaide lichaam. Het dode lichaam wordt aan Zijn zorg toevertrouwd. Zelfs als het graf na verloop van tijd geruimd wordt en de botten in een verzamelgraf terechtkomen, belijden wij, dat Gods zorg erover uitgestrekt blijft.

Wie kan zulke dingen zeggen van het crematorium, waar willens en wetens het lichaam van de overleden mens aan het vuur wordt prijs gegeven, zodat het niet meer als een zaadje in de akker gelegd kan worden en wij God ook niet meer hoeven vragen om voor dit zaadje zorg te dragen? Het gecremeer-

de lichaam heeft niet de Bijbelse eerbied meegekregen waaruit het geloof in de opstanding en de verwachting van Jezus' wederkomst spreekt.

Hebben gecremeerden geen deel aan de opstanding?

Dit betekent niet, dat de gecremeerde mens geen deel zal hebben aan de opstanding. Dat is Gods werk. God kan, wat niemand anders kan. Het gaat om het getuigenis van de overledene. Zoals de Hebreeënbrief zegt, dat Abel nog sprak, terwijl hij al gestorven was (Hebreeën 11:4), zo mogen ook wij in zekere zin nog spreken na onze dood. Wat is het dan een mooi getuigenis als wij duidelijk kunnen maken, dat wij gestorven zijn met het uitzicht op de wederkomst van de Here Jezus en de opstanding uit de doden. Wat een prediking is het, als wij getuigen van de grote toekomst die ons wacht als Jezus wederkomt!

Het moet ons duidelijk zijn, dat de gelovige het bijzondere in zijn leven zowel tijdens zijn leven als na zijn sterven duidelijk moet maken. Wij zijn met lichaam en ziel het eigendom van de Here Jezus. Zoals wij weten, dat wij ons lichaam tijdens ons leven niet mogen verminken, omdat het het eigendom van God is, zo weten wij ook, dat wij na ons sterven ons lichaam niet mogen laten verminken. In leven en in sterven moeten wij openbaar maken, dat wij kinderen Gods zijn, die weten, dat hun leven niet geleid en bestuurd wordt door hun eigen inzichten, maar door God Zelf.

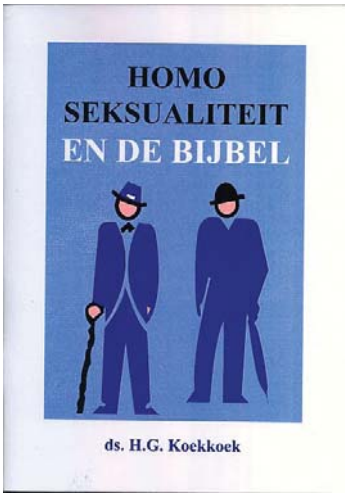

HOMOSEKSUALITEIT

EN DE BIJBEL

ds. H.G. Koekkoek

3-1. ALLEMAAL VRAGEN

Wij worden allemaal geconfronteerd met de vraag, hoe wij als christenen moeten staan tegenover homoseksualiteit. Terwijl in de ene kerk homohuwelijken worden ingezegend, wijzen anderen dit ten stelligste af. Soms blijken mensen die vroeger homoseksualiteit sterk afkeurden, ineens veel milder te zijn geworden, toen hun zoon verteld had, dat hij ook homo was.

Er worden vragen gesteld over wat homoseksualiteit nu eigenlijk is; is het een afwijking, is het een ziekte, is het een zonde of is het gewoon een andere manier van leven en van liefhebben? Zijn zij zo geboren, is het een geaardheid, of zijn zij zo geworden en is het een keuze? Vroeger werd homoseksualiteit vanuit de Bijbel sterk veroordeeld, in onze tijd denken veel christenen daar anders over. Hebben de mensen de Bijbel in het verleden op een verkeerde manier gebruikt, hebben zij bepaalde teksten verkeerd uitgelegd, begrepen zij bepaalde zaken niet, verwarden zij de religieuze homoseksualiteit (mannelijke tempelhoeren) met echte liefde tussen mannen en vrouwen? Hoe zit het nou eigenlijk?

Homo's komen ook met vragen. Soms vragen zij zelf of hun geaardheid door God goedgekeurd of afgekeurd wordt. Sommige homo's hebben hun anderszijn volledig geaccepteerd, anderen worstelen ertegen en wensen, dat zij gewoon hetero's waren. Er zijn ook andere vragen. Nadat ik aangekondigd had, dat ik in een bepaalde dienst zou spreken over homoseksualiteit in het licht van de Bijbel, kwam een homoseksuele man naar mij toe met de vraag, of ik in mijn toespraak ook de vraag wilde betrekken, of homo's net als hetero's pas met elkaar naar bed mochten als ze getrouwd waren.

Bij de beantwoording van de belangrijkste vragen willen wij luisteren naar de Bijbel en dit juist ook doen aan de hand van rabbijnen, die immers vanuit de tijd van het Oude Testament al gewend zijn om met Gods Woord om te gaan en het uit te leggen, ook voor wat dit onderwerp betreft.

De christen en zijn kijk op homoseksualiteit

Er wordt onder de christenen heel verschillend gedacht over de vraag ,hoe wij moeten staan tegenover mensen die homoseksueel zijn. In de meningen hierover staan de christenen vaak heel duidelijk en nadrukkelijk tegenover

elkaar. De een zegt, dat het een gruwel voor God is, terwijl de ander zegt, dat het een andere manier van leven is, dan die van man en vrouw. Beide groepen wijzen de mening van de ander ten stelligste af. Beide groepen menen, dat hun mening op de Bijbel gefundeerd is en een gevolg is van het juiste gebruik van de Bijbel. Hieruit blijkt, dat wat voor soort christen je bent en hoe je de Bijbel leest, in feite bepalend is voor de vraag, hoe je tegenover homoseksualiteit staat.

Wij lezen de Bijbel niet als een boek dat aangepast moet worden aan de kennis van onze tijd, maar als een boek dat alle tijden omspant en dat vanuit een ver verleden een boodschap heeft voor alle tijden. Anders gezegd: hoewel wij natuurlijk weten dat de Bijbel in een bepaalde tijd geschreven is, zeggen wij heel duidelijk, dat de Bijbel niet tijdgebonden is. De boodschap van de Bijbel zoals deze duizenden jaren geleden gegeven is, geldt onverkort ook voor de mens in onze moderne tijd. Dit geldt ook voor zaken als homoseksualiteit.

Een groot probleem

Er worden verschillende getallen genoemd over het aantal homoseksuelen. Er zijn voorzichtige schattingen die het houden op 2-4%. Het COC zegt echter, dat 8% van de mensen homoseksueel is. Op iedere 100 mensen zijn er dan 8 homoseksueel. Zij zeggen, dat 1.250.000 Nederlanders homoseksueel zijn. Wij praten dus over een groot deel van de bevolking. De meeste homoseksuelen houden het voor zich, dat zij “anders” zijn. Daardoor weten wij het van de meesten niet. Velen kennen echter toch homoseksuelen in hun familie, vriendenkring of op het werk. Sommigen komen er nadrukkelijk voor uit, zoals o.a. in de amusementswereld. Wij praten ook over een groot deel van de christenen. Wij praten niet alleen over veel gemeenteleden uit allerlei kerken, wij praten ook over een deel van de predikanten en de pastoors in de verschillende kerken. Een deel van hen wil er niet openlijk voor uitkomen dat zij homoseksueel zijn. Een ander deel van de predikanten woont samen met een vriend en komt er openlijk voor uit zo te zijn en zo te leven. Veel homoseksuelen menen, dat zij gewoon een andere manier van leven hebben dan de heteroseksuelen en dat er verder niets aan de hand is.

Twintig procent van alle homoseksuelen is gehuwd – niet als man met een man in een homo relatie, maar als man met een vrouw of als vrouw met een man, dus een hetero relatie. Veel van deze homoseksuelen hebben kinderen.

Volgens schattingen zijn er 30.000 tot 100.000 Nederlandse homoseksuelen gewoon getrouwd. Waarom zij – tegen hun gevoelens – in een gewoon huwelijk stapten, heeft een aantal redenen, zoals zoeken naar liefde en kameraadschap, verlangen naar een geborgen plek, verlangen naar kinderen, vlucht uit de eenzaamheid, hoop om de homoseksualiteit te overwinnen, of huwelijk als camouflage van het anders zijn. Slechts een klein aantal was echt verliefd toen zij trouwden.

Opmerkelijk is, dat 1/3 deel van deze mensen zich bij het trouwen niet gerealiseerd had, dat zij homoseksueel waren. Van de andere 2/3 deel heeft slechts een minderheid aan de partner bekend "anders" te zijn.

Deze gehuwde homoseksuelen kunnen veel leed over zichzelf en over hun partner oproepen. Als een man naast zijn echtgenote ook nog een homoseksuele relatie aangaat, roept dit enorme spanningen op in zo'n huwelijk. De partner voelt zich vernederd en bedrogen.

Groot is het probleem als het gaat om de vraag of homoseksualiteit een ziekte, een zonde of een afwijking is. Zij die het een ziekte noemen, worden door de homoseksuelen zelf op de vingers getikt met de dreiging, dat zij zich dan weleens massaal ziek zouden kunnen melden en niet meer aan het werk gaan... Ook wijzen de homo's er zelf op, dat er nog nooit iemand aan deze ziekte overleden is! De Talmoed gaat er echter van uit, dat homoseksualiteit waarschijnlijk aangeleerd is. Ex-opperrabbijn van Engeland, Lord Jakobovits, een groot expert in de kennis en de uitleg van de Joodse wet, heeft gezegd, een voorstander te zijn van genetische manipulatie, als daardoor de homoseksuele neiging uitgebannen zou kunnen worden. Hij zegt: "Men zou een kind moeten trainen om hem te helpen deze (homoseksuele) geneigdheid te overwinnen." Opmerkelijk is het feit, dat wij soms horen van homoseksuelen die eerst als hartstochtelijke heteroseksuelen geleefd hebben en daarna toch liever homo wilden zijn. Opmerkelijk is het soms te horen van mensen die eerst nadrukkelijk als homo geleefd hebben en daarna weer als echte hetero's door het leven wilden gaan.

Een onderwerp dat te maken heeft met heiligheid en heiliging

Bij ons spreken over seksualiteit in het algemeen, is het goed om ons bewust te zijn, dat seksualiteit binnen het jodendom – het volk dat met de Bijbel

opgegroeid is – "heilig" heet, omdat het een geschenk is dat God aan de mens gegeven heeft en voortkomt uit het feit, zoals wij later zullen zien, dat de mens geschapen is naar het beeld van God. Hiermee bedoelen wij niet dat er bij God Zelf ook sprake is van seksualiteit, maar dat dit bij ons als mensen het geval is, omdat wij naar Gods beeld geschapen zijn. Bij ons nadenken over de Bijbelse waarden met betrekking tot dit onderwerp, willen wij ruime aandacht schenken aan de wijze waarop binnen het jodendom de eeuwen door over deze zaak gedacht is. Dit doen wij niet, omdat wij ook Joden zijn, maar omdat de Here Jezus ons geleerd heeft[1] om naar de rabbijnen te luisteren als het gaat om de uitleg van de Bijbel. Daarom komt u hierna verschillende citaten van rabbijnen tegen.

In de Bijbel zijn zowel het huwelijk als de seksuele relatie heilig. Vandaar, dat er herhaaldelijk op gewezen wordt, dat zowel het huwelijk als de seksualiteit heilig en rein gehouden dienen te worden. Uit alle teksten die hierover spreken, geven wij één voorbeeld:

"Het huwelijk zij in ere bij allen en het bed onbezoedeld, want hoereerders en echtbrekers zal God oordelen." (Hebreeën 13:4)

Wat wij hierna vermelden over homoseksualiteit en over homoseksuelen is niet een algemene beschouwing van allen die homoseksueel zijn. Het gaat ons om homoseksuelen, die net als wij de Here Jezus van harte liefhebben en het verlangen hebben God oprecht te dienen op de wijze zoals Hij gediend wil worden en daarbij willen buigen voor wat God Zelf ons zegt, ook als Hij dingen zegt, die ons pijn doen. Het gaat ons er niet om, dat wij ongelovigen onze mening zouden willen opleggen. Het gaat ons er om, dat wij medegelovigen een handreiking willen doen en hen zeggen, wat de Bijbel mogelijk over hen zegt en van hen vraagt, als zij trouw de Heer willen volgen en dienen. Vanzelfsprekend is het niet onze bedoeling om ook maar iemand te kwetsen, te bezeren of af te wijzen. Terwijl wij tegen de homoseksueel zeggen, dat wij hem als mens volledig aanvaarden en geen afwijzende gedachten over hem hebben, moeten wij zeggen, dat wij als christenen op grond van de Bijbel tegen christenen die homoseksueel zijn, moeten zeggen, dat de Bijbel homoseksueel gedrag nadrukkelijk afkeurt en als zonde bestempelt. De Bijbel noemt het geen ziekte, zodat je kunt zeggen, dat je er helemaal geen vat op hebt. Nee, de Bijbel noemt het een zonde.

---

1 *Alles dan, wat zij u ook zeggen, doet dat en onderhoudt dat...* (Mattheüs 23:3)

Homoseksualiteit in de geschiedenis

De Kanaänieten werden onder andere vanwege hun homoseksuele praktijken door God geoordeeld om uit het land uitgeroeid te worden. Ook de Egyptenaren deden hieraan mee (zo horen wij van de rabbijnen in Sifra 9:8), ook al laat het Egyptische Dodenboek zien, dat het als een zonde beschouwd werd. De Talmoed zegt zelfs, dat Potiphar homoseksueel was en dat hij Jozef voor zichzelf wilde hebben (Talmoed, Sot. 13b en Rashi). De Talmoed (Sab. 149b) zegt, dat Nebucadnezar een homoseksueel was en dat hij 's avonds het lot wierp dat moest aanwijzen welke van de overwonnen koningen bij hem moest zijn. Toen hij stierf zou de profeet Jesaja daarom uitgeroepen hebben:

"De gehele aarde heeft rust, is stil; men breekt uit in gejubel." (Jesaja 14:7)

De wijsgeren Socrates en Plato zouden de homoseksualiteit aanbevolen hebben. In hun scholen zouden de leraren liefdesrelaties aangeknoopt hebben met de leerlingen. Het schijnt dat Plato de liefde tussen twee mannen zelfs van een hoger niveau vond dan de liefde tussen man en vrouw.

In het Romeinse rijk ten tijde van de Here Jezus en ook daarna hielden velen er een homoseksuele relatie op na. Geschiedkundigen zeggen soms, dat het morele verval in het Romeinse rijk de oorzaak geworden is van de ondergang van het Romeinse rijk.

De filosoof Immanuel Kant zei: "Wanneer men de homoseksuele praktijken als algemeen bindend zou verklaren, dan zou dit het einde van de mensheid zijn."

Rabbi Sholom Klass schrijft in "Homosexuals and the Jewish Religion" (The Jewish Press, January 22, 1993), naar aanleiding van Talmoed, Sanhedrin 107b, dat homoseksuelen in het jodendom beschouwd dienen te worden als mensen die niet alleen zelf zondigen, maar ook anderen tot zonde verleiden en dat er daarom voor hen geen vergeving mogelijk is en dat zij geen deel in de toekomende wereld zullen hebben.

De christelijke kerk heeft altijd – met uitzondering van de laatste tientallen jaren – de homoseksualiteit streng afgekeurd en als tegennatuurlijk bestempeld. Het is echter beschamend om te moeten kennis nemen van het feit dat homoseksuelen in bepaalde tijden gestraft werden en hoe dit met instem-

ming van de christelijke kerk gebeurde. De geschiedenis spreekt van onthoofding, wurging en verbranding.

Gedachten over homoseksualiteit in onze tijd

Veel moderne christenen menen dat homoseksualiteit geen enkel probleem meer mag zijn voor de christenheid, omdat de afkeuring die de Bijbel uitspreekt een heel andere homoseksualiteit geldt dan de homoseksualiteit waar wij vandaag mee te maken hebben. Zij menen, dat het in de Bijbel niet ging om een seksuele geaardheid, die het gevolg was van het feit dat mensen "zo" geboren waren, maar dat zij dit alleen maar deden om hun lusten te bevredigen. Zij menen dat het in de Bijbel gaat om homoseksualiteit die aan de heiligdommen (de tempels) verbonden was en daarom verboden wordt. Zij menen, dat als in onze tijd twee mannen of twee vrouwen elkaar echt liefhebben en vanuit die liefde een homoseksuele of lesbische relatie hebben, daar vanuit de Bijbel geen enkel bezwaar tegen is. Twee dominees hebben in 1971 zelfs een boek geschreven met de titel: "Ook wij zijn homofiel."

Een aantal moderne mensen – zowel christenen als ongelovigen – meent, dat wij in onze moderne tijd niet meer zo bekrompen moeten doen als in de Bijbelse beschrijving wordt weergegeven. Partnerruil, mits dit niet in het geheim gebeurt maar met goedvinden en instemming van alle betrokken partners, moet geen bezwaar zijn. Seks met een familielid, ook al wordt dit vanuit de Bijbel als incest gezien, moet geen probleem zijn, zolang de betrokkenen dit allebei willen. Zo menen zij, dat een homoseksuele relatie geen enkel bezwaar mag zijn voor de mensen van de kerk, zolang de beide mannen of vrouwen dit maar niet doen in allerlei losse avontuurtjes en zolang er maar sprake is van wederzijdse liefde en respect en er sprake is van een wederzijdse relatie (hoewel er mensen zijn, die het ontbreken van een relatie geen bezwaar vinden). Zij vinden, dat een homoseksuele relatie moet kunnen, als deze gebaseerd is op ware liefde, vervulling en geluk.

Het gevolg is, dat in veel kerken mensen die een homoseksuele relatie hebben, hierin volkomen worden geaccepteerd. Zij kunnen volledig lid zijn van de gemeente. Zij mogen deelnemen aan de viering van het avondmaal. Zij kunnen diaken of ouderling worden. Ja, er zijn tegenwoordig ook homoseksuele predikanten, die met hun vriend in de pastorie wonen en die hierin volledig geaccepteerd zijn, omdat zij toch zo mooi kunnen preken of ander belangrijk werk in de gemeente verrichten.

Men zegt: twee mensen hebben een relatie. Dat is hun relatie. Die relatie ervaren zij als een geschenk van God. Daarom willen zij over die relatie Gods zegen ontvangen. Daarom krijgt de predikant het advies om met deze mensen in gesprek te gaan en te verstaan wat hun relatie voor hen betekent en hoe die een teken van Gods liefde is (!). Vervolgens zorgt de voorganger ervoor, dat er een dienst gehouden wordt, waarin die relatie als geschenk van God (!) gevierd wordt. Het feit, dat er leden van de kerk zijn, die hiermee moeite hebben, is van minder belang. Zij hoeven de relatie niet te zegenen, zo wordt gezegd. God is het die zegent en als Hij deze mensen wil zegenen, wie mag dit dan verhinderen? Wij moeten ons niet bemoeien met de vraag of God mag zegenen wie Hij wil, zo wordt gezegd (Dr. R. Ruard Ganzevoort in een lezing voor predikanten van de VGKN).

Vaak wordt gezegd, dat liefde de kern is van het evangelie en dat iedereen het recht heeft om op zijn eigen manier in liefde te leven. Dus heeft ook de homoseksueel het recht om de liefde te beleven zoals hij het wil. En: waar liefde is geeft de Heer Zijn zegen over de vorm, die de mens voor zijn liefdesbeleving kiest. Uit het gebod, dat je God moet liefhebben boven alles en je naaste als jezelf, wordt het eerste deel min of meer vergeten en wordt het tweede deel naar voren geschoven: je naaste moet je liefhebben als jezelf. Zij vergeten, dat hierboven komt de liefde voor God, die zich uit in een gehoorzaamheid aan Zijn geboden!

Natuurlijk of tegennatuurlijk

Terwijl de Bijbel de homoseksuele relatie van twee mannen of de lesbische relatie van twee vrouwen als tegennatuurlijk beschrijft, zal de homoseksueel zeggen, dat hij zijn gevoelens voor iemand van hetzelfde geslacht juist als heel natuurlijk ervaart en vaak mooi en zuiver vindt. Hij trekt de conclusie, dat God wel achter dit mooie gevoel moet staan. Hij voelt zich er immers wel bij? Hij heeft er – zoals een moderne uitdrukking in allerlei situaties luidt – “een goed gevoel bij”. Na de tijd die hij in eenzaamheid had doorgebracht, is er nu immers een partner, die hem uit zijn eenzaamheid bevrijd heeft? Dat moet toch wel van God zijn, zo zegt hij. Temeer, daar zijn bevrijding uit de eenzaamheid iets is waarom hij gebeden heeft. Hij heeft die nu gekregen. Dan moet dat toch een gebedsverhoring van God zijn? Het is begrijpelijk, dat de homoseksueel, die meent in zijn vriend het antwoord van God op zijn gebeden gevonden te hebben, zich mateloos ergert aan christenen, die de Bijbel heel strikt lezen en uitleggen en hem zeggen, dat de apostel Paulus in

Romeinen 1 zijn handelwijze toch “tegennatuurlijk” noemt.

Nog erger wordt het als de homoseksueel een bepaalde boodschap van de Bijbel uit zijn verband haalt en heel strikt op zichzelf gaat toepassen. De homoseksueel zegt dan, dat hij in de Bijbel de Here Jezus heeft leren kennen als de grote Bevrijder, zodat hij niet meer zo krampachtig of verkrampt hoeft te leven. Hij zegt, dat hij van de Here Jezus geleerd heeft, dat hij in vrijheid mag leven, zoals hij dat zelf graag wil. Andere christenen zeggen immers ook, dat ze niet meer onder de geboden van de wet gebukt gaan? Als dat voor hen geldt, moet het hem ook gelden en is hij bevrijd van de donderslagen in de wet, die zeggen, dat homoseksueel gedrag een gruwel in Gods oog is en in Israël met de dood bestraft diende te worden. Nu mag hij, zoals hiervoor geschreven werd, leven vanuit de wet van de liefde, die in het Nieuwe Testament verkondigd wordt. Zo gaat de homoseksueel zichzelf rechtvaardigen voor God en zijn medemensen en gaat hij leven in de volle overtuiging, dat het tussen hem en God beter zit dan bij al die bekrompen christenen, die niets begrepen hebben van de bevrijdende liefde van de Here Jezus.

Een kerkelijk “huwelijk”?

In een aantal kerken kan een homoseksuele relatie gezegend worden. In de Nederlandse wetgeving kan een relatie aangegaan worden door twee personen van verschillend of van gelijk geslacht (Boek 1 Art. 30.1). In de kerken wordt nu gekeken of een voor de burgerlijke stand aangegane relatie tussen twee personen van gelijk geslacht ook “gezegend” kan worden. In de kerkelijke taal wordt zoiets vaak een “andere levensverbintenis” genoemd. Omdat in de kerkelijke taal deze verbintenis niet “huwelijk” heet, vindt er geen “inzegening” maar een “zegening” plaats. Terwijl een huwelijksinzegening volgens de Nederlandse wet alleen toegestaan is, als er eerst een burgerlijk huwelijk tot stand gekomen is, hoeft er voor deze andere levensverbintenis geen burgerlijk huwelijk gesloten te worden. De kerk kan zo maar deze andere levensverbintenis zegenen. Velen zullen met mij het verschil niet kunnen zien tussen “zegenen” en “inzegenen”. Zeker niet, voor wie bedenkt, dat het woord “inzegenen” niet in de Bijbel voorkomt. In de Bijbel gaat het altijd om “zegenen”.

Aangeboren of aangeleerd

Vaak hebben mensen die homoseksualiteit afwijzen een duidelijke mening over homoseksualiteit en over hoe de betrokkenen zo geworden zijn. Zij menen, dat niemand "zo" geboren wordt en dat ze allemaal "zo" geworden zijn, omdat ze het zich aangeleerd hebben. Het feit dat een aantal homoseksuelen vertelt, dat zij als kind zich al aangetrokken voelden tot leden van het eigen geslacht en dat zij als kind al merkten dat zij "anders" waren, wordt door hen zonder meer afgewezen.

"God maakt geen fouten..."

Veel christenen hebben helaas een verkeerde kijk op deze zaak. Zij zeggen, dat het onmogelijk is, dat God je als een homoseksueel zou scheppen en dat het daarom onmogelijk is, dat je zo geboren bent. Op zich lijkt dit een logische gedachte. Deze mensen beweren, dat een kind nooit als toekomstige homoseksueel geboren kan zijn, "omdat God geen fouten maakt". Deze mensen maken echter een enorme denkfout. Zij vergeten, dat als gevolg van de zondeval van Adam en Eva elk kind met de nodige "fouten" geboren wordt: allerlei erfelijke ziekten zijn al bepaald bij onze geboorte, allerlei afwijkingen worden soms al direct na de geboorte geconstateerd; hersenafwijkingen, verlammingen, open ruggetje, gespleten gehemelte, blindheid, doofheid, enz. Vervolgens ontwikkelen wij ons allemaal tot mensen die zonden gaan doen. Zijn dat allemaal fouten die God gemaakt heeft, of zijn het gevolgen van de zonde van Adam en Eva?

Als christenen belijden wij, dat bij Adam en Eva de zonde in de wereld en in het leven van de mens binnengekomen is. Wij geloven, dat deze zonde ons hele leven doortrokken heeft en dat wij allen overal en op alle terreinen te maken hebben met de gevolgen van de zonde in ons leven. De Bijbel leert, dat allen onder de zonde leven en dat allen gezondigd hebben.[1]

Terwijl wij geloven, dat ons lichaam en ons leven ons door God geschonken zijn, moeten wij wel erkennen, dat van het begin af aan de zonde in ons leven zit. Natuurlijk weten wij dat dit op latere leeftijd het geval is, als wij last krijgen van ziekten in ons lichaam. Terwijl veel christenen vroeger dachten dat ziekten die te maken hadden met je hersenen geen echte ziekten waren maar werkingen van de duivel, weten wij nu toch wel, dat je ook ziek kunt

1 *Want allen hebben gezondigd en derven de heerlijkheid Gods...* (Romeinen 3:23)

zijn in je hersenen. Hierbij kan het gaan om depressiviteit die het gevolg is van een zware weg die je moest gaan, om Meer Persoonlijkheids Syndroom die het gevolg is van heel nare ervaringen (zoals incest) die je op deze manier probeert te verwerken en probeert mee te leven, om manisch-depressiviteit met al zijn schommelingen, om schizofrenie, enz.

Allerlei afwijkingen bij de geboorte

Wij zullen moeten erkennen dat baby's met afwijkingen geboren kunnen worden. Iedereen weet dit of kan dit weten. Er worden kinderen met een hartafwijking geboren, er worden dove en blinde kinderen geboren, er worden kinderen met oogafwijkingen geboren, er worden kinderen met te veel of te weinig vingers of tenen geboren, er worden kinderen met klompvoetjes geboren, er worden kinderen met verminkte armen of benen geboren, er worden kinderen met astma geboren, er worden kinderen met huidafwijkingen geboren, er worden kinderen met allerlei erfelijke ziekten en afwijkingen geboren, afwijkingen in de genen, enz. Er worden heel veel kinderen met lichamelijke afwijkingen geboren. Sommige afwijkingen zijn zeer ernstig, andere afwijkingen zijn minder ernstig.

Wij horen soms in de dierenwereld, dat er "een schaap met vijf poten" geboren is, of een kalf met twee koppen. Velen weten niet, dat er bij de mensen soms vreemde wezens geboren worden. Wij horen soms, dat er een Siamese tweeling geboren is, waarbij bijvoorbeeld één lichaam twee hoofden heeft en er twee verschillende zielen in dit ene lichaam zitten. Realiseer u, dat wij hier met een heel vreemd verschijnsel te maken hebben. In één lichaam zitten twee verschillende zielen. Heeft God Zich nu vergist? Neen, dit is geen speciale scheppingsdaad van God, maar een afwijking die het gevolg is van het feit, dat wij in een zondige wereld leven.

Er worden kinderen met hersenafwijkingen geboren. Hersenen horen net zo bij ons lichaam als ons hart en onze longen. Terwijl wij weten, dat als gevolg van de zonde van Adam en Eva er kinderen geboren worden die lichamelijke afwijkingen kunnen hebben, moeten wij erkennen, dat er ook kinderen geboren worden die hersenafwijkingen hebben. Er worden zelfs kinderen geboren die helemaal geen hersenwerking hebben.

Zo worden er – als gevolg van de zonde – ook kinderen met psychische afwijkingen geboren. Bij het ene kind kun je dit al in de jeugd merken en zie je, dat het bijvoorbeeld autistisch is – bij het andere kind ontdek je dit pas op wat latere leeftijd. Zo worden er kinderen geboren die een afwijking hebben, waardoor op latere leeftijd ontdekt wordt, dat zij een pyromaan of een kleptomaan zijn.

Dit alles betekent niet, dat wij nu moeten zeggen, dat God dus fouten gemaakt heeft bij de schepping van deze kinderen. Deze kinderen zijn in feite niet "geschapen", maar "verwekt" en "geboren". Er vindt geen schepping plaats als een kind verwekt of geboren wordt. Dit wordt wel zo door veel christenen gezegd, maar het is onbijbels. De schepping is wat God

gedaan heeft en wat in Genesis 1 beschreven staat. De Bijbel leert niet, dat daarna steeds opnieuw baby's "geschapen" werden. De Bijbel spreekt dan over "verwekt" worden.

De mens: beeld van God en van Adam

De Bijbel is zelfs nog duidelijker. Vóór de zondeval wordt beschreven wat GOD gedaan heeft. Na de zondeval wordt de nadruk gelegd op wat nu DE MENS doet. De uitbreiding van het menselijk geslacht wordt niet in de Bijbel beschreven als het werk van God, maar als het werk van de mens. God gaf de mens de opdracht om zich te vermenigvuldigen. Nieuwe kinderen op aarde zijn niet het product van Gods scheppingswerk, maar het gevolg van het feit, dat de mens nakomelingen verwekt heeft. Van deze nakomelingen wordt in de Bijbel nu niet meer gezegd, dat zij bij hun geboorte het kenmerk van God dragen als zijnde geschapen te zijn naar het beeld en de gelijkenis van God, maar dat zij het kenmerk van hun ouders – dus: hun zondige en zieke ouders! – dragen.

Wij kijken eerst naar de woorden die ons vertellen dat de eerste mensen toen er nog geen zonde was, naar het beeld van God geschapen werden:

"En God zei: laat Ons mensen maken naar ons beeld, als onze gelijkenis, opdat zij heersen over de vissen der zee en over het gevogelte des hemels en over het vee en over de gehele aarde en over al het kruipend gedierte, dat op de aarde kruipt. En ***God schiep de mens*** *naar Zijn beeld; naar Gods beeld schiep Hij hem; man en vrouw schiep Hij hen. En God zegende hen en God zei tot hen: weest vruchtbaar en wordt talrijk; vervult de aarde en onderwerpt haar, heerst over de vissen der zee en over het gevogelte des hemels en over al het gedierte, dat op de aarde kruipt."* (Genesis 1:26-28)

In schril kontrast zijn de woorden van de Bijbel als de zonde eenmaal zijn intrede gedaan heeft. Nu wordt er nog gezegd, dat Adam en Eva door God "geschapen" waren, maar heet het dat hun nakomelingen door de mens zelf "verwekt" werden. Het nieuwe kind is niet meer een beelddrager van God, maar van zijn zondige ouders:

"Dit is het geslachtsregister van Adam. Ten dage, dat ***God Adam schiep****, maakte Hij hem naar de gelijkenis Gods;* ***man en vrouw schiep Hij hen, en***

Hij zegende hen en noemde hen 'mens' *ten dage, dat zij geschapen werden. Toen Adam honderd dertig jaar geleefd had,* ***verwekte hij een zoon naar zijn gelijkenis, als zijn beeld, en noemde hem Set****."* (Genesis 5:1-3)

Wij zullen dus moeten erkennen, dat de Bijbel niet leert dat allerlei afwijkingen – ongeacht of het lichamelijke dan wel psychische afwijkingen zijn – bij de geboorte onmogelijk zijn, maar dat de Bijbel juist laat zien, dat wij niet anders mogen verwachten, dan dat bij de geboorte er kinderen in de wereld komen, die "het beeld" van hun ouders zijn. Dit betekent niet, dat je van kinderen kunt zeggen, dat ze wel de neus van hun vader en de ogen van hun moeder hebben, de kin van opa en het karakter van oma, maar dat ze allerlei afwijkingen van hun ouders weer niet kunnen overnemen. Bepaalde vormen van gedrag die kinderen tonen, kun je bij hun ouders of grootouders terugvinden.

Ook het werk van satan

Het gaat nog verder. Als ouders of grootouders zich met het demonische ingelaten hebben, merk je vaak, dat kinderen occult belast zijn en in hun geestelijk leven de gevolgen dragen van wat hun ouders of grootouders gedaan hebben. De gevolgen van wat ouders gedaan hebben, zie je soms, als een kind geboren wordt met een ernstige hartafwijking die zeer waarschijnlijk het gevolg is van het roken dat de ouders gedaan hebben. Wie zien op alle terreinen van het leven, dat baby's geboren worden met de gevolgen van de zonde, zowel lichamelijke gevolgen als psychische gevolgen.

Dit is weer in overeenstemming met de boodschap van de Bijbel. God heeft hiervoor al heel lang geleden de mens gewaarschuwd. Hij zei:

"Ik, de Here, uw God, ben een naijverig God, die de ongerechtigheid der vaderen bezoek aan de kinderen, aan het derde en aan het vierde geslacht van hen die Mij haten." (Exodus 20:5)

God heeft de mens zo geschapen, zo blijkt uit deze tekst, dat de kinderen de dupe kunnen worden van de zonden van hun ouders en grootouders, ja zelfs van het verdere voorgeslacht. God zegt dus niet, dat er geen kinderen met allerlei "afwijkingen" geboren kunnen worden. Hij zegt juist, dat Hij de mens zo geschapen heeft, dat dit wel kan gebeuren.

Dit alles overziende betekent, dat er kinderen geboren kunnen worden, die een afwijking in hun lichaam of in hun ziel hebben. God zegt nergens, dat de gevolgen van de zonde wel in je lichaam, maar niet in je ziel gevonden kunnen worden. De Bijbel leert juist, dat het meest verschrikkelijke van de zonde is, dat hij ons in onze ziel geraakt heeft, waardoor wij zonder de Here Jezus voor eeuwig verloren zijn.

Er worden kinderen geboren, die – als gevolg van de zondeval van Adam en Eva en dus niet persé als gevolg van de één of andere zonde van hun eigen ouders – geboren worden met een ernstige afwijking in hun ziel. Zoals er kinderen geboren worden, van wie lichamelijk niet duidelijk is of ze een jongetje of een meisje zijn, omdat ze bijvoorbeeld zowel een mannelijk als een vrouwelijk geslachtsorgaan hebben, of een mannelijk geslachtsorgaan en tevens een baarmoeder en/of eierstokken, zo worden er ook kinderen geboren, die in hun ziel de gevolgen van de zonde meedragen. Zo worden er ook kinderen geboren, bij wie de homoseksualiteit aangeboren is.

Het leed van de homoseksuelen

Ook al zijn er tegenwoordig veel homoseksuelen in de wereld, die zich trots presenteren en tonen, dat zij "zo" zijn en zich alleen maar uitdagend en tartend aan anderen tonen, wij moeten ons bewust zijn, dat er juist onder de christenen veel homoseksuelen zijn, die er onder lijden, dat zij zo geboren zijn, die bij zichzelf trekjes (de manier waarop zij lopen, hun handen bewegen, enz.) zien die bij het andere geslacht behoren en deze toch niet kunnen nalaten. Zij zouden zo graag hetero willen zijn, maar voelen zich niet aangetrokken tot het andere geslacht. Zij voelen zich alleen maar aangetrokken tot het eigen geslacht.

Natuurlijk weten wij, dat er homoseksuelen zijn, die niet "zo" geboren zijn, maar die het later geworden zijn. Sommigen hebben het aangeleerd doordat ze door ouderen misbruikt zijn en daardoor met veel leed een andere levensweg gekozen hebben. Wij moeten daarom oppassen, ook al gruwen wij misschien nog zo sterk van de – in onze ogen – verwerpelijke handelingen en levenswijze van de homoseksuelen, dat wij deze mensen niet een etiket opplakken, dat in strijd is met de liefde Gods voor elk mens, ongeacht welke levenswijze hij heeft en welke zonde hij doet. Wij zijn ook zondaars. Wij doen dingen, die God absoluut verboden heeft. Toch willen wij niet van de liefde Gods verstoken worden. Zo mogen wij de homoseksueel ook niet de

weg naar God versperren.

Hoe wij ook denken over homoseksuelen, wij zullen hen nooit mogen bejegenen als vuile flikkers of domme potten. Velen hebben al zo'n moeite met hoe zij zijn, dat wij daar geen grappen over moeten maken en hen niet belachelijk mogen maken. Wij mogen nooit vergeten, dat juist veel christenen die homoseksueel zijn, vaak een bittere strijd voeren tegen hun gevoelens. Ze zouden zo graag anders zijn, net als de hetero's, maar ze zijn het niet. Ze hebben God gebeden en gesmeekt om anders te mogen worden, maar het is niet gebeurd. Ze hebben vaak hun hoofdkussen nat gemaakt met hun tranen. Er veranderde echter niets in hun leven.

Een grote worsteling

Een meisje van 17 jaar schreef eens, dat zij voor een groot probleem stond, toen zij ontdekte, dat zij verliefde gevoelens voor meisjes had. Hoewel op dat moment voor haar allerlei puzzelstukjes ineens in elkaar pasten, betekende het ook, dat er een grote verwarring bij haar ontstond. Zij wist, wat de Bijbel hierover zegt, maar zij merkte ook, dat zij gevoelens had, die zij niet zelf gezocht had en die sterker waren dan ze kon negeren. Vanaf dit moment was er een 'geheim' in haar leven. Een geheim waarmee niet gemakkelijk te leven viel. Zij worstelde met haar gevoelens, haar geheim en haar geloof. En ze leefde met angst; angst voor reactie van en de veroordeling door anderen!

Ze worstelde met allerlei vragen. Hoe moet mijn leven nu verder? Wat moet ik hiermee? Wat vindt God nu van mij? Wat zullen 'de mensen' van mij zeggen of denken? Moet ik het aan anderen vertellen? Moet ik het aan mijn ouders vertellen? Hoe zullen mijn ouders reageren? Met knikkende knieën heeft zij het ten slotte aan haar ouders verteld. Met knikkende knieën...

Terwijl haar omgeving direct gereed stond om met Bijbelteksten te vertellen hoe zondig haar gedachten waren, had zij op dat moment juist zo'n behoefte aan iemand, die gewoon eens naast haar kwam staan en probeerde te begrijpen hoe onzeker zij zich voelde. Ze hunkerde naar mensen, die niet meteen het vermanende vingertje hieven, maar die toonden, dat ze haar in haar zoeken en in haar worsteling serieus namen. Ze hunkerde naar anderen, die net als zij met deze gevoelens worstelden en die haar vertelden hoe ze eruit gekomen waren. Ze zocht naar anderen, die haar vertelden waar de weg uit dit dal was. Ze wilde met anderen praten, die ook gelovig waren en ook deze

gevoelens hadden en van hen horen, hoe zij kracht gevonden hadden om te overwinnen en hoe zijzelf nu deze kracht om te overwinnen kon ontvangen. Ze zocht, maar vond niemand die haar helpen. Dat maakte haar eenzaamheid alleen maar groter...

"Zalig zij, die hun gewaden wassen, opdat zij recht mogen hebben op het geboomte des levens en door de poorten ingaan in de stad. Buiten zijn de honden en de tovenaars, de hoereerders, de moordenaars, de afgodendienaars en ieder, die de leugen liefheeft en doet." (Openbaring 22:14,15)

Is de homoseksueel schuldig?

Een belangrijke vraag is: moeten wij op grond van deze feiten nu zeggen, dat veel homoseksuelen het niet kunnen helpen dat zij "zo" zijn en dat daarom hun levenswijze door ons toch maar goedgekeurd wordt?

Het lijkt voor de hand te liggen, dat deze conclusie getrokken moet worden. Als wij de Bijbel niet zouden hebben, zouden wij dit zeker zeggen. Als wij niet in de Bijbel zouden lezen, hoe onze eigen fouten en zonden daarin veroordeeld worden, zouden wij menen, dat deze mensen niets kwaads doen.

Maar... wij lezen in de Bijbel ook een oordeel over onze eigen fouten, zonden en tekortkomingen. Natuurlijk, wij zijn ook zondaars. Dit betekent echter niet, dat de Bijbel nu tegen ons zegt: "Je kunt het niet helpen dat je als een zondaar geboren bent... Zondig dus rustig verder...!" Neen, de Bijbel leert, dat al ben ik als een zondaar geboren, ik de zonde moet mijden en moet laten. God accepteert de zonden in mijn leven niet. De zonden in mijn leven zijn en waren zo verschrikkelijk, dat de Here Jezus er voor moest sterven. Nu ik dit weet, moet ik de zonde mijden en laten. Ook de kwade neigingen, de zonden die zo kenmerkend voor mij zijn (ieder mens blijkt speciale zonden te hebben in zijn karakter, waar hij vaak tegen strijdt, maar die hij vaak toch niet kan overwinnen), zal ik toch moeten laten en overwinnen. Zo moet ook de homoseksuele mens weten, dat God zijn levenswijze niet accepteert, deze als zondig afwijst en hem oproept zijn zondige levenswandel los te laten.

3-2. HET OUDE TESTAMENT EN HOMOSEKSUALITEIT

De Bijbel is zeer duidelijk als het gaat over de vraag hoe God over homoseksualiteit denkt. De eerste tekst die wij noemen, geeft niet een echte afwijzing van homoseksualiteit, maar geeft wel een duidelijk antwoord op de vraag, hoe God de menselijke relaties wilde.

"En God zei: laat Ons mensen maken naar ons beeld, als onze gelijkenis, opdat zij heersen over de vissen der zee en over het gevogelte des hemels en over het vee en over de gehele aarde en over al het kruipend gedierte, dat op de aarde kruipt. En God schiep de mens naar zijn beeld; naar Gods beeld schiep Hij hem; man en vrouw schiep Hij hen. En God zegende hen en God zei tot hen: weest vruchtbaar en wordt talrijk; vervult de aarde en onderwerpt haar, heerst over de vissen der zee en over het gevogelte des hemels en over al het gedierte, dat op de aarde kruipt." (Genesis 1:26-28)

De mens "als beeld van God" wordt hier getoond als de mensen in de relatie van man-vrouw. In de scheppingsordinantie heeft God niet ingesteld, dat twee mannen of twee vrouwen een seksuele relatie zouden hebben, maar dat de seksuele relatie gevonden zou worden tussen een man en zijn eigen vrouw.

"Toen deed de Here God een diepe slaap op de mens vallen; en terwijl deze sliep, nam Hij een van zijn ribben en sloot haar plaats toe met vlees. En de Here God bouwde de rib, die Hij uit de mens genomen had, tot een vrouw, en Hij bracht haar tot de mens. Toen zei de mens: dit is nu eindelijk been van mijn gebeente en vlees van mijn vlees; deze zal `mannin' heten, omdat zij uit de man genomen is. Daarom zal een man zijn vader en zijn moeder verlaten en zijn vrouw aanhangen, en zij zullen tot een vlees zijn." (Genesis 2:21-24)

Het woord *"aanhangen"* dat hier gebruikt wordt is een ander woord voor de seksuele gemeenschap. God zegt hier opnieuw, dat deze seksuele relatie bedoeld is voor de man met zijn eigen vrouw. Dit zien wij in de volgende tekst.

"En de Here God zei: het is niet goed, dat de mens alleen zij. Ik zal hem een hulp maken, die bij hem past." (Genesis 2:18)

Als God aan de man een helper geeft, geeft Hij hem niet een andere man, maar een vrouw. Uit deze teksten blijkt nergens, dat God de mogelijkheid gegeven heeft of opengelaten heeft voor andere vormen dan de relatie man-vrouw.

God spreekt duidelijke taal

Er zijn echter ook teksten, die dit onderwerp op een andere manier benaderen en duidelijk uitspreken, dat homoseksualiteit door God wordt afgewezen. Wij noemen de volgende teksten:

"En gij zult geen gemeenschap hebben met één, die van het mannelijk geslacht is, zoals men gemeenschap heeft met een vrouw: een gruwel is het." (Leviticus 18:22)

Duidelijk blijkt waarover het gaat. Het gaat over een seksuele relatie tussen twee mannen. Hoewel er niet over een seksuele relatie tussen twee vrouwen gesproken wordt, zal het duidelijk zijn, dat wij hier ook aan een lesbische relatie moeten denken. Ook moeten wij er op letten, dat het hier niet gaat over een homoseksuele relatie waarbij geen sprake zou zijn van liefde of wederzijds respect. Het gaat niet alleen over homoseksuelen die tempelprostitutie bedrijven. Het gaat hier over alle vormen van homoseksualiteit.

Er wordt het volgende oordeel over deze relatie uitgesproken: *"Het is een gruwel."* God spreekt Zijn oordeel uit over deze zonden en zegt, dat het een gruwel is. Anders gezegd: het is pervers. In ongekende felheid wordt dit oordeel van God over homoseksualiteit uitgesproken. Het is onnatuurlijk, verwerpelijk, afschuwelijk en walgelijk, laat God ons hier horen.

Hoe streng God deze homoseksualiteit veroordeelde, blijkt uit het feit, welke straf in Israël aan de homoseksuelen moest worden opgelegd.

"Een man die gemeenschap heeft met iemand van het mannelijk geslacht, zoals men gemeenschap heeft met een vrouw, beiden hebben een gruwel gedaan, zij zullen zeker ter dood gebracht worden, hun bloedschuld is op hen." (Leviticus 20:13)

In de Bijbel stond op homoseksualiteit de doodstraf. Deze straf werd niet

uitgevoerd op "verdenking" van homoseksualiteit, maar op bewezen homoseksualiteit. Dat wil zeggen, als men tevoren gewaarschuwd was en vervolgens door twee getuigen gezien was in een homoseksuele relatie. Hierbij werd in Israël een uitzondering gemaakt voor kinderen onder de 13 jaar, die dus nog minderjarig waren. In Israël werd een zoon op 13 jarige leeftijd "meerderjarig", wat inhield, dat hij vanaf die datum zelf verantwoordelijk was voor zijn daden. Kinderen onder de 13 jaren die homoseksuele handelingen bedreven, werden, omdat ze minderjarig waren, in het geheel niet gestraft (Talmoed, Sanhedrin 54a). In de praktijk werden homoseksuelen niet altijd ter dood gebracht, maar konden zij ook gegeseld worden, zeker als het ging om lesbische vrouwen.

Het voorbeeld van Sodom

De Bijbel geeft als waarschuwend voorbeeld van Gods standpunt inzake homoseksualiteit de geschiedenis van Sodom. In een gesprek, dat God met Abraham had, zei Hij tegen hem:

"Het geroep over Sodom en Gomorra is voorwaar te groot, en haar zonde is voorwaar zeer zwaar." (Genesis 18:20)

Dit maakt duidelijk, dat er in Sodom en Gomorra sprake was van een zeer ernstige zonde. De Staten Vertaling zegt terecht, dat het hier gaat over het geroep ***van*** Sodom (en niet het geroep ***over*** Sodom, zoals de Nieuwe Vertaling en de Bijbel in Gewone Taal het weergeven.) Er klinkt een geroep van opstand en rebellie tegen God en Zijn geboden. Dit geroep is vanuit Sodom opgestegen naar de hemel. God heeft het rebellerende roepen gehoord. God zegt verder dat de zonde van de mensen in Sodom zeer zwaar is. De Groot Nieuws Bijbel vertaalt: *"Zij doen erg veel kwaad."* Genesis 18:21 vertelt dat God als rechtvaardige Rechter gekomen is om poolshoogte te nemen van wat hier gebeurt, zodat Hij vervolgens een rechtvaardig vonnis kan vellen.

Wij horen dat het echt om homoseksualiteit ging:

"Zij hadden zich nog niet ter ruste gelegd, of de mannen der stad, de mannen van Sodom, omsingelden het huis, van jong tot oud, de gehele bevolking, niemand uitgezonderd, en zij riepen Lot toe en zeiden tot hem: waar zijn de mannen, die vannacht bij u gekomen zijn? Breng hen bij ons buiten, opdat wij

met hen gemeenschap hebben." (Genesis 19:4,5)

Het blijkt, dat het bij deze mannen gaat om homoseksuele relaties. Vanwege deze homoseksuele relaties in Sodom, wordt homoseksueel gedrag soms "Sodomie" genoemd.

Vervolgens horen wij, dat de zonde beslist onder het oordeel van God kwam en zwaar gestraft werd. Zoals God in Leviticus gezegd had, dat homoseksualiteit met de doodstraf bestraft moest worden, zo zou het hier geschieden.

"Toen zeiden die mannen (dat zijn die engelen) *tot Lot: wie hebt gij hier nog meer? Schoonzoons, of uw zonen, uw dochters, of wie gij ook in de stad hebt, voer hen uit deze plaats, want wij gaan deze plaats verwoesten; want groot is het geroep over haar voor de Here; daarom heeft de Here ons gezonden om haar te verwoesten."* (Genesis 19:12,13)

God gaf een duidelijk voorbeeld van wat Hij van dergelijke relaties vindt.

Het voorbeeld van Gibea

Vervolgens vertelt de Bijbel een soortgelijke gezindheid in Israël in later tijd. Het gaat over enkele mensen die een reis maken.

"Toen zij dicht bij Jebus waren en de zon laag gedaald was, zei de knecht tot zijn heer: laten wij nu toch afslaan naar deze stad der Jebusieten en daar overnachten. Maar zijn heer antwoordde hem: wij zullen niet afslaan naar een vreemde stad, waar geen Israëlieten wonen, maar verder trekken tot Gibea. Ook zei hij tot zijn knecht: kom, laten wij trachten de een of andere plaats te bereiken en te Gibea of te Rama overnachten.

Toen zij verder trokken op hun tocht, ging de zon onder bij Gibea, dat tot Benjamin behoort. Daarom sloegen zij daarheen af om te Gibea te gaan overnachten, en toen zij daar gekomen waren, bleven zij op het stadsplein. Maar er was niemand, die hen naar huis meenam om te overnachten. Maar zie, daar kwam des avonds een oud man van zijn werk, van het veld. Die man was uit het gebergte van Efraim en woonde als vreemdeling te Gibea; de bewoners van die plaats waren Benjaminieten. Toen hij opkeek en de reiziger op het stadsplein zag, zei de oude man: waar gaat gij heen en vanwaar komt gij? Hij

antwoordde hem: wij trekken uit Bethlehem in Juda tot diep in het gebergte van Efraim. Ik ben daarvandaan; ik ben naar Bethlehem in Juda geweest en ben op weg naar huis, nu is er niemand, die mij meeneemt naar zijn huis, ofschoon ik stro en voeder voor onze ezels heb zowel als brood en wijn voor mij zelf, voor uw dienstmaagd en de knecht, die uw dienstknecht bij zich heeft; er ontbreekt ons niets.

Toen zei de oude man: vrede zij u! Laat mij maar zorgen voor al wat gij nodig hebt; op het plein echter moet gij niet overnachten. Daarop bracht hij hem naar zijn huis en gaf voeder aan de ezels; en zij wiesen hun voeten, aten en dronken. Maar zie, terwijl zij zich te goed deden, omsingelden de mannen der stad, nietswaardigen, het huis, bonsden op de deur en zeiden tot de oude man, de heer des huizes: breng de man, die in uw huis gekomen is, naar buiten, opdat wij gemeenschap met hem hebben. Toen ging de man, de heer des huizes, naar hen toe, buiten en zei tot hen: neen, mijn broeders, doet toch geen kwaad; nu deze man in mijn huis gekomen is, moet gij deze schandelijke dwaasheid niet begaan." (Richteren 19:11-23)

Het is goed om op enkele belangrijke woorden in dit gedeelte te letten. Er wordt gesproken over nietswaardige mannen, die gemeenschap met mannen willen hebben. Het heet, dat zij hiermee kwaaddoen, omdat homoseksuele relaties een schandelijke dwaasheid zijn. Mij dunkt, er wordt een scherp oordeel over deze mensen en hun levenswijze geveld. Terwijl in onze vertaling in vers 22 gesproken wordt over *"nietswaardigen"*, wijst het Joodse werk Metzudas Zion erop, dat in het Hebreeuws gesproken wordt over *"mensen die geen juk op zich genomen hebben"*. Hiermee wordt bedoeld, dat het gaat om mensen, die het juk van de hemel, dat is het juk van God van zich afgeworpen hebben. Terwijl de Here Jezus ons oproept om Zijn juk[1] op ons te nemen en dus Hem te volgen, werpen deze mensen dus juist Zijn juk van zich af en volgen Hem hierin niet. Zij gaan hun eigen weg, een weg zonder God.

David en Jonathan

Er wordt regelmatig gezegd, dat David en Jonathan een homoseksuele relatie hadden. Dit is op grond van de volgende woorden van David tegen Jonathan:

---

1 *Komt tot Mij, allen, die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven; neemt* ***mijn juk*** *op u en leert van Mij, want Ik ben zachtmoedig en nederig van hart, en gij zult rust vinden voor uw zielen; want* ***mijn juk*** *is zacht en mijn last is licht. (Mattheüs 11:28-30)*

"Het is mij bang om u, mijn broeder Jonathan, gij waart mij zeer lief; uw liefde was mij wonderlijker dan liefde van vrouwen." (2 Samuël 1:26)

De volgende teksten maakt echter duidelijk, dat David geen voorkeur voor mannen, maar juist voor vrouwen had:

"In Hebron werden David zonen geboren. Zijn eerstgeborene was Amnon, van Achinoam, de Jizreëlitische; zijn tweede was Kileab, van Abigail, de vrouw van de Karmeliet Nabal; de derde was Absalom, de zoon van Maäka, de dochter van Talmai, de koning van Gesur; de vierde Adonia, de zoon van Chaggit; de vijfde Sefatja, de zoon van Abital; en de zesde Jitream, van Egla, de vrouw van David. Deze werden David te Hebron geboren." (2 Samuël 3:2-5)

Nadat David de hiervoor genoemde zeven vrouwen in Hebron getrouwd had, had hij er later nog meer in Jeruzalem:

"David nam ook nog bijvrouwen en vrouwen uit Jeruzalem, nadat hij van Hebron gekomen was, en er werden David nog meer zonen en dochters geboren." (2 Samuël 5:13)

David was dus echt een man die van vrouwen hield. In Avoth 5:16 (de leer der vaderen) wordt verteld, dat de liefde tussen David en Jonathan heel bijzonder was, omdat hij anders was dan de liefde tussen man en vrouw waarbij zij aan elkaar gebonden zijn. Het was niet wat wij "liefde" zouden noemen; het was een heel bijzondere vriendschap, die niets met een menselijke (liefdes) relatie te maken had. Als wij 1 Samuël 18:1 vergelijken met Genesis 44:30, blijkt, dat dezelfde woorden gebruikt worden voor de liefde tussen David en Jonathan als de liefde van vader Jacob voor zijn zoon Benjamin.

*"Terstond, nadat David opgehouden had tot Saul te spreken, werd de **ziel** van Jonathan verknocht aan die van David; en Jonathan had hem lief als zichzelf."* (1 Samuël 18:1)

*"En nu, wanneer ik bij uw knecht, mijn vader, kom, en de jongen is niet bij ons, aan wiens ziel zijn eigen **ziel** nauw verbonden is..."* (Genesis 44:30)

Het was geen liefde die gericht was op beider lichaam; het was een zielsverbondenheid!

Religieuze homoseksualiteit

In de hiervoor genoemde voorbeelden ging het niet over religieuze homoseksualiteit, dus mannenprostitutie bij het heiligdom, de tempel, ongeacht of het de tempel van God of een heidense tempel was. Dat is wel het geval in Deuteronomium 23:18, waar staat:

"Gij zult geen hoerenloon of hondengeld in het huis van de Here, uw God, brengen ter vervulling van een of andere gelofte, want deze beide zijn de Here, uw God, een gruwel."

In een latere tijdsperiode vinden wij deze zonde in Israël.

"Rechabeam nu, de zoon van Salomo, was koning in Juda. Een en veertig jaar was Rechabeam oud, toen hij koning werd, en zeventien jaar regeerde hij te Jeruzalem, de stad die de Here uit alle stammen Israëls verkoren had om zijn naam aldaar te vestigen. Zijn moeder heette Naäma; zij was een Ammonitische. En Juda deed wat kwaad is in de ogen des Heren, en zij prikkelden Hem tot naijver (meer dan hun vaderen ooit gedaan hadden) door de zonden die zij bedreven. Ook zij bouwden zich hoogten en gewijde stenen en gewijde palen op elke hoge heuvel en onder elke groene boom. Zelfs waren er aan ontucht gewijden in het land. Zij deden naar al de gruwelen der volken, die de Here voor het aangezicht der Israëlieten verdreven had." (1 Koningen 14:21-24)

De Talmoed vertelt, dat de in de Bijbel genoemde "aan ontucht gewijden" mannelijke homoseksuelen waren, die aan de tempel verbonden waren. Zoals bij de afgoderijen vrouwelijke gewijden als priesteressen verbonden waren, die daar dienst deden als prostituees, zo waren aan de tempel van God mannen verbonden, die zich "gewijd" hadden aan de dienst voor God, door zich te prostitueren met andere mannen en mogelijk ook met vrouwen. Onvoorstelbaar is het om te zien, dat deze mannen zelfs meenden, dat zij "gewijden", dat is "heiligen" waren in de dienst van God.

Asa, de kleinzoon van Rechabeam, heeft een poging ondernomen om de tempel van deze verdorvenheid te reinigen.

"Asa deed wat recht is in de ogen des Heren, evenals zijn vader David. Hij verdreef de aan ontucht gewijden uit het land en verwijderde al de afgodsbeelden die zijn vaderen gemaakt hadden." (1 Koningen 15:11,12)

Pas in de dagen van Josia werd de tempel echt bevrijd van deze onreinheden.

"Hij brak de verblijven af van de aan ontucht gewijde mannen, in het huis des Heren, waar de vrouwen hoezen voor de Asjera weefden." (2 Koningen 23:7)

Hoerenloon en hondengeld

*Er zal onder de dochters van Israel geen **aan ontucht gewijde vrouw** zijn, en er zal onder de zonen van Israel geen **aan ontucht gewijde man** zijn.*
*Gij zult geen **hoerenloon** of **hondengeld** in het huis van de HERE, uw God, brengen ter vervulling van een of andere gelofte, want deze beide zijn de HERE, uw God, een gruwel."* (Deuteronomium 23:17,18)

In vers 17 wordt gezegd, dat in Israel geen vrouwelijke prostituee mag zijn en ook geen mannelijke prostituee. Bij deze mannelijke prostituees ging het echter niet om heteroseksuele mannen die hun diensten aan vrouwen aanboden. Het ging om homoseksuele mannen, die hun diensten aan andere mannen aanboden.

De Joodse geleerde Rambam heeft gezegd, dat in vers 17 alle vormen van seks behalve tussen de man en zijn eigen vrouw verboden worden. Het huwelijk is heilig en de seksuele relatie binnen het huwelijk is heilig. Buiten de huwelijksband is een seksuele relatie overspel, echtbreuk. Rambam heeft gezegd, dat dit vers een opdracht aan het Sanhedrin is om erop toe te zien, dat er in Israël geen prostitutie zal zijn. De Talmoed (Sanhedrin 54 b) zegt, dat de in dit vers gegeven waarschuwing tegen mannelijke prostitutie een waarschuwing is tegen elke vorm van homoseksualiteit.

Mannelijke en vrouwelijke prostituees in Israël waren overtuigd van de zonde in hun leven. Rambam maakt duidelijk wat vers 18 betekent. Om boete te doen voor hun zonden, en gewoon met dit leven te kunnen verder gaan, zouden zij op de gedachte kunnen komen om een deel van het verdiende geld aan de tempeldienst af te staan, om daarmee boete te doen voor hun zonden en als gevolg daarvan verzoend te zijn met God.

Met de honden kunnen zowel letterlijke als figuurlijke honden bedoeld worden. Letterlijk betekent het, dat als je je hond verkoopt (de hond was een onrein dier), dit geld niet aan de tempeldienst geschonken mocht worden.

Figuurlijk betekende het, dat wat de mannelijke homoseksuele prostituee verdiend had, hij niet ter verzoening van zijn zonde (of om een andere reden) aan de tempeldienst mocht geven. Ook dr. C.J. Labuschagne in De Prediking van het Oude Testament - Deuteronomium wijst hier op de mannelijke prostituees, die zich aan vrouwen en (als homoseksuelen) aan mannen aanboden.

3-3. HET NIEUWE TESTAMENT EN HOMOSEKSUALITEIT

Het Nieuwe Testament is niet minder duidelijk als het gaat over de vraag hoe hier gedacht wordt over homoseksualiteit. Wij noemen de volgende teksten:

"Want toorn van God openbaart zich van de hemel over alle goddeloosheid en ongerechtigheid van mensen, die de waarheid in ongerechtigheid ten onder houden, daarom dat hetgeen van God gekend kan worden in hen openbaar is, want God heeft het hun geopenbaard. Daarom heeft God hen in hun hartstochten overgegeven aan onreinheid, zodat bij hen het lichaam onteerd wordt. Daarom heeft God hen overgegeven aan schandelijke lusten, want hun vrouwen hebben de natuurlijke omgang vervangen door de tegennatuurlijke. Eveneens hebben de mannen de natuurlijke omgang met de vrouw opgegeven, en zijn in wellust voor elkander ontbrand, als mannen met mannen schandelijkheid bedrijvende en daardoor het welverdiende loon voor hun afdwaling in zichzelf ontvangende... En daar zij het verwerpelijk achtten God te erkennen, heeft God hen overgegeven aan een verwerpelijk denken om te doen wat niet betaamt... Immers, hoewel zij de rechtseis van God kenden, namelijk, dat zij, die zulke dingen bedrijven, de dood verdienen, doen zij ze niet alleen zelf, maar schenken ook nog hun bijval aan wie ze bedrijven." (Romeinen 1:18,19,24,26-28,32)

Hier zegt de Bijbel, dat Gods toorn over deze mensen zal komen. De Bijbel beschrijft het als volgt: zij leven met hun hartstochten in onreinheid. Bij hen wordt het lichaam onteerd. Zij geven zich over aan schandelijke lusten. Hun daden zijn tegennatuurlijk. Het is schandelijk zoals zij leven. Zij erkennen niet wat God over deze zaken gezegd heeft. Terwijl zij weten, dat op deze levenswandel in de Bijbel de doodstraf staat, trekken zij zich er niets van aan en doen gewoon wat zij zelf willen.

Paulus schrijft aan de Corinthiërs het volgende:

"Dwaalt niet! Hoereerders, afgodendienaars, overspelers, schandjongens, knapenschenders, dieven, geldgierigen, dronkaards, lasteraars of oplichters zullen het Koninkrijk Gods niet beërven. En sommigen uwer zijn dat geweest. Maar gij hebt u laten afwassen, maar gij zijt geheiligd, maar gij zijt gerechtvaardigd door de naam van de Here Jezus Christus en door de Geest van onze God." (1

Corinthe 6:10,11)

De apostel Paulus wijst er in zijn brief aan Timotheüs op, dat de wet ook iets nadrukkelijks te zeggen heeft in verband met homoseksualiteit, als hij het heeft over knapenschenders:

"Wij weten, dat de wet goed is, indien iemand haar wettig toepast, wel wetend, dat de wet niet gesteld is voor de rechtvaardige, maar voor wettelozen en tuchtelozen, voor goddelozen en zondaars, voor onverlaten en onheiligen, voor vadermoorders en moedermoorders en doodslagers, hoereerders, knapenschenders, zielverkopers, leugenaars, meinedigen, en al wat verder ingaat tegen de gezonde leer, in overeenstemming met het evangelie der heerlijkheid van de zalige God, dat mij is toevertrouwd." (1 Timotheüs 1:8-11)

Duidelijk blijkt, dat verschillende Corinthiërs vóór hun bekering schandjongens en knapenschenders geweest zijn, dat wil zeggen in de mannenprostitutie gezeten hebben. Hier gaat het dus niet direct over homoseksualiteit uit liefde, maar om homoseksualiteit tegen betaling. Zij hebben echter ingezien, dat dit leven hen bevuilde. Daarom hebben zij zich hiervan laten reinigen en zijn zij een nieuw leven begonnen. Hoewel de Bijbel hier nadrukkelijk de homoseksuele relatie "tegen betaling" verbiedt, betekent dit niet, dat alleen de homoprostitutie in de Bijbel verboden wordt. Alle homoseksuele relaties worden in de Bijbel voor de gelovigen zonder meer verboden.

Is het dan niet moeilijk om hiermee te stoppen? Is het niet moeilijk om dit leven te stoppen als je van nature "valt" op mensen van je eigen geslacht? Het is onvoorstelbaar moeilijk om uit dit leven te stappen. De vraag is echter niet of het gemakkelijk of moeilijk is, de vraag is, of je weet dat God dit van je vraagt. Zoals anderen die de neiging tot bepaalde zonden hebben, deze zonden niet mogen doen, maar heilig moeten leven, zo moeten de homoseksuelen dit ook. En het kan, hoe moeilijk het ook is. Het kan in de kracht van de Here Jezus en met de hulp van de Heilige Geest.

De apostel Paulus plaatst de schandjongens en de knapenschenders naast dieven, dronkaards en oplichters, waarmee hij niet bedoelt, dat zij ook dieven of oplichters zijn. Wel laat hij zien, dat het gaat om handelingen, die verboden zijn. Zoals wij in de gemeente de dieven en de oplichters volledig aanvaarden, maar wel zeggen, dat zij niet meer mogen stelen of anderen oplichten, zo zijn de homoseksuelen ook van harte welkom, al moeten wij ook

hen zeggen, dat zij niet mogen doen waartoe zij de neiging hebben. Zoals de Bijbel leert, dat wie de neiging heeft om als travestiet in vrouwenkleding rond te lopen, dit niet mag, zo mag de homoseksueel niet als homoseksueel leven.

Vaak wordt gedacht, dat de woorden uit Deuteronomium 22:5 van toepassing zijn op transseksuelen.

"Een vrouw zal geen manskleederen dragen en een man geen vrouwenkleed aantrekken, want ieder die deze dingen doet, is de Here, uw God, een gruwel."

Ook hier is weer sprake van een gruwel. Het gaat hier echter niet over transseksuelen, die er uiterlijk als een vrouw uitzien en zich man voelen en nu in mannenkleren willen lopen. Het gaat hier over travestieten, die man zijn en in vrouwenkleren willen lopen. Deze mensen zijn gewoon man. Zij voelen zich man. Zij hebben alleen het verlangen om zich om te kleden en een tijd lang voor vrouw door te gaan. Dat wordt hier verboden.

3-4. ENKELE MENINGEN VAN HEN DIE OOK ZO ZIJN

In een gesprek dat enkele homo's voor de EO-radio hadden, vertelden zij, dat zij de indruk hadden, dat het bij de een kwam als gevolg van geaardheid – hij was zo geboren, en dat het bij de ander kwam als gevolg van gerichtheid – hij was zo gevormd. Deze laatsten vertelden, dat zij zo geworden waren als gevolg van eenzaamheid in hun jeugd. Zij hadden geen geborgenheid van hun ouders gevoeld. Het meisje had de warmte van haar moeder gemist en de jongen had de geborgenheid bij zijn vader gemist. Nu waren zij soms op zoek naar een vervangende vader/moeder. Als christen hadden zij veel gebeden om bevrijd, om verlost te mogen worden van hun homoseksuele verlangens; gebeden om hetero te mogen worden net als zoveel andere mensen. Innerlijke veranderden zij niet, waardoor velen ervoor kozen om dan maar celibatair te leven.

Het is zeer tragisch om te moeten horen, dat bij de "Evangelische Hulp Aan Homofielen" (EHAH)[1] de helft van de cliënten seksueel misbruikt is. Vaak horen wij hoe (meestal niet-godsdienstige) homo's over hun anders zijn denken en spreken. Er zijn echter ook anderen, die terwijl zij homo zijn, een duidelijk Bijbels geluid laten horen. Toen indertijd een rechtszaak tegen RPF-fractievoorzitter Leen van Dijke werd aangespannen, liet "Onze Weg"[2], een organisatie van en voor ex-homoseksuelen een duidelijk geluid horen. Deze mensen, die zelf homo zijn of homo waren, schreven in een open brief het volgende:

> "Wij kennen zelf homoseksuele gevoelens, geaccepteerd en wel, maar weigeren die te vieren als godsgeschenk of scheppingsvariant. Geen rechter of drammer kan ons dwingen onze homoseksualiteit – let wel: het gaat hier om onze eigen gevoelens! – anders te zien dan als gebrokenheid en beschadiging. Wij geloven eenvoudig niet in de volksmythe van de onherleidbare aanleg."

Annelies Barth, schrijfster van het boekje "Tegendraads, een andere kijk op homoseksualiteit" en lid van de hiervoor genoemde organisatie "Onze Weg", dus eveneens lesbisch, heeft in een interview gezegd:

---

1 EHAH is sinds 2004 bekend als stichting Different (https://www.totheildesvolks.nl/different/home)

2 Onze Weg werkt via de website Onderweg.nu

> "Het klinkt hard, maar de homoseksuele levensstijl is zondig. En dat is een lastige boodschap, zeker als je zelf lesbisch bent."

Ze heeft haar leven een zodanige inhoud gegeven, dat ze nu kan zeggen:

> "De leegte en de eenzaamheid zijn verdwenen. Ik blijf niet langer steken in mijn verlangens."

Zij vertelt, dat ook zij behoefte had aan een moederfiguur, waardoor een stuk emotionele scheefgroei in haar leven gekomen was. In het karakter van de ander zocht ze wat ze ten diepste zelf zou willen zijn.

Zij maakt duidelijk, dat het haar doel en het doel van "Onze Weg" niet in de eerste plaats is om van homo's hetero's te maken, maar om jezelf te hervinden als kind van God en dan te leven, zoals God dit van je vraagt. In de praktijk betekent dit: de weg van onthouding. Toch gelooft ook zij, dat het mogelijk is, dat homo's veranderen in hetero's. Zij zegt, dat je voor jezelf moet durven zeggen, dat je er niet naar leeft. Ze vergelijkt het met een driftkop. Zoals een driftkop weet, dat hij zich niet moet overgeven aan zijn driftbuien, zo moet een homo zich ook niet overgeven aan zijn neiging. Hierbij moet je je gevoelens niet onderdrukken, want dat is niet vol te houden. Je moet het juist uit handen geven, door het gebed in Gods hand leggen. Het betekent niet, dat je dan van je gevoelens af bent. Die kunnen blijven. Je weet er echter mee om te gaan. Zoals een ex-dronkaard niet in een kroeg moet gaan zitten, zo moet een homo die anders wil leven ook op zijn leven letten.

Homoseksualiteit moet niet gestuurd worden uit de gedachte, dat je je naaste moet liefhebben als jezelf, maar uit de gedachte, dat wij God moeten liefhebben boven alles. Als wij weten, dat God homoseksuele handelingen afkeurt en verdriet heeft als Zijn kinderen zo leven, dan weten wij, dat dit niet de liefde is, die God bedoeld heeft.

Romeinen 1 zegt tegen de christenen, dat homoseksuele relaties uit het heidenleven, dat is de wereld zonder de God van de Bijbel, afkomstig zijn. Daar moeten ze blijven. Homoseksuele relaties kunnen in de niet-kerkelijke wereld als heel normaal geaccepteerd zijn, onder de gelovigen zullen wij deze relaties op grond van Gods Woord stellig dienen af te wijzen. Wij aanvaarden zonder enig voorbehoud de homoseksuele mens met al zijn homoseksuele gevoelens en zijn neiging, die in de ogen van de gelovigen verkeerd zijn. Wij aanvaarden de homoseksuele relatie niet van de christen die als homo-

seksueel wil leven. Zoals wij andere zaken die de Bijbel ook zonden noemt, beslist afwijzen, zo is dat ook het geval met de homoseksualiteit.

Pastorale bewogenheid en zorg

Het is natuurlijk gemakkelijk om te praten over mensen die "anders" zijn dan de meeste andere mensen. Wij zullen ons echter bewust moeten zijn, dat ook al aanvaarden wij dat de Bijbel homoseksualiteit afkeurt en verbiedt, wij met liefde naast de homofiele mens moeten staan. Hij is een mens, net als wij. Hij heeft er waarschijnlijk niet om gevraagd om zo te zijn, zoals hij nu is. Hij heeft misschien geprobeerd om de zonde los te laten en te mijden en het is hem misschien niet gelukt. Nu kijkt hij naar ons. Hij kijkt niet of wij hem nog een trap nageven of een zetje toegeven. Hij kijkt of er iets van liefde, bewogenheid en zorg bij ons voor hem is.

Als wij de Here Jezus hebben leren kennen, weten wij hoe Hij met zondaars omging. Terwijl overspel als een zeer zware zonde in de Bijbel verboden wordt en ook op overspel de doodstraf staat, was de Heer liefdevol en bewogen met de vrouw die op overspel betrapt was (zie Johannes 8). Hij stootte haar niet af. Natuurlijk: Hij keurde niet goed wat zij gedaan had. Hij zei niet, dat zij met haar levenswijze mocht doorgaan. Hij liet haar weten, dat zij gezondigd had. Hij zei haar, dat zij niet meer mocht terugvallen in haar oude leven.

Wij moeten van de Here Jezus leren, dat wij aan de ene kant moeten vasthouden aan het feit, dat homoseksualiteit verboden is en aan de andere kant de homoseksuele mens laten zien, dat hij voor God en voor ons een waardevol schepsel is. Hij moet weten, dat wij naast hem staan en hem volledig aanvaarden. Wij aanvaarden niet zijn levenswandel, maar wel hem zelf. En wij moeten hem oproepen een nieuw leven te beginnen met de Here Jezus.

Wie weet, dat overspel voor een hetero in de Bijbel als een zware zonde genoemd wordt en wie weet, dat zonde in gedachten in de Bijbel ook zwaar veroordeeld wordt, moet zich realiseren, dat het geen pas geeft om als hetero's onder elkaar te fantaseren over een andere man of vrouw en de homo te veroordelen, die ook zoiets doet. Hetero's zullen ook hun gedachten moeten cultiveren en niet met hun praatjes de homoseksuele naaste nog eens extra voor schut zetten.

In Romeinen 8:37 schrijft de apostel Paulus naar aanleiding van een aantal aanvechtingen voor de gelovigen:

"Maar in dit alles zijn wij meer dan overwinnaars door Hem, die ons heeft liefgehad."

Hoewel hij het hier beslist niet heeft over homoseksualiteit, menen wij, dat wij deze tekst ook op andere situaties in het leven mogen toepassen en niet alleen op de situaties die Paulus in de voorgaande verzen noemt. Zo menen wij, dat wij deze tekst ook mogen toepassen op het leven van de homoseksueel, net zoals wij deze tekst toepassen op allerlei situaties in het leven van de christenen. We hebben allemaal een neiging ten kwade. Wij hebben allemaal bepaalde zonden en verleidingen waartegen wij moeten vechten, hoe moeilijk het soms ook voor ons is. Zo moet de homoseksueel ook weten, dat God van hem vraagt, dat hij in de overwinning van de Here Jezus gaat staan en zijn neiging tot homoseksuele daden onder controle brengt van de Heilige Geest. Iedere gelovige, ook de gelovige met homoseksuele neigingen, heeft de Heilige Geest ontvangen als een bron van kracht om een heilig leven te leiden, God toegewijd en te staan in de overwinning over de zonde en over de eigen oude natuur. Zoals andere gelovigen de woorden van Paulus uit de Philippenzenbrief op zichzelf en op de situatie van hun leven toepassen, zo mag en moet de homoseksueel dit eveneens doen.

"Ik vermag alle dingen in Hem, die mij kracht geeft." (Philippenzen 4:13)

Ik kan mij voorstellen, dat ongelovigen in hun strijd tegen hun verkeerde natuur en tegen verkeerde neigingen kunnen verzuchten, dat zij ze niet onder de duim kunnen krijgen. Ik weet, dat het voor christenen mogelijk moet zijn, ook al is het niet gemakkelijk, om in de kracht van de Heilige Geest de verkeerde neigingen te overwinnen. Niet voor niets heet het, dat wij ze moeten "overwinnen". Dat betekent, dat wij in de weg van strijd en van een geestelijke oorlogvoering, ook als homoseksueel, de verkeerde neigingen onder controle kunnen krijgen en een Gode welgevallige levenswandel kunnen krijgen.

Ook voor de homoseksueel staat geschreven:

"Ik vermaan u dan, broeders, met beroep op de barmhartigheden Gods, dat gij uw lichamen stelt tot een levend, heilig en Gode welgevallig offer: dit is uw

redelijke eredienst. En wordt niet gelijkvormig aan deze wereld, maar wordt hervormd door de vernieuwing van uw denken, opdat gij moogt erkennen wat de wil van God is, het goede, welgevallige en volkomene. (Romeinen 12:1,2)

Ook de homoseksueel geldt:

"Dit zeg ik dan en betuig ik in de Here, dat gij niet langer moogt wandelen zoals ook de heidenen wandelen, in de ijdelheid van hun denken, verduisterd in hun verstand, vervreemd van het leven Gods om de onwetendheid, die in hen heerst, om de verharding van hun hart. Zij hebben zich immers in hun verdoving overgegeven aan de losbandigheid om gretig winst te slaan uit allerlei onreinheid. Maar gij geheel anders: gij hebt Christus leren kennen. Gij toch hebt van Hem gehoord en zijt in Hem onderwezen, gelijk dit de waarheid is in Jezus, dat gij, wat uw vroegere wandel betreft, de oude mens aflegt, die ten verderve gaat, naar zijn misleidende begeerten, dat gij verjongd wordt door de geest van uw denken, en de nieuwe mens aandoet, die naar de wil van God geschapen is in waarachtige gerechtigheid en heiligheid. Legt daarom de leugen af en spreekt waarheid, ieder met zijn naaste, omdat wij leden zijn van elkander. Geraakt gij in toorn, zondigt dan niet: de zon mag niet over een opwelling van uw toorn ondergaan; en geeft de duivel geen voet. Wie een dief was, stele niet meer, maar spanne zich liever in om met zijn handen goed werk te verrichten, opdat hij iets kan mededelen aan de behoeftige. Geen liederlijk woord kome uit uw mond, maar als gij een goed woord hebt, tot opbouw, waar dit nuttig is, opdat zij, die het horen, genade ontvangen. En bedroeft de heilige Geest Gods niet, door wie gij verzegeld zijt tegen de dag der verlossing. Alle bitterheid, gramschap, toorn, getier en gevloek worde uit uw midden gebannen, evenals alle kwaadaardigheid." (Efeze 4:17-31)

De apostel noemt slechts een aantal zonden en verkeerde neigingen. Hij heeft het niet over moord, doodslag, hoererij, overspel enz. en ook niet over homoseksualiteit. Zoals wij ons realiseren, dat naast de reeds genoemde zonden ook doodslag en hoererij ingevuld kunnen worden, zo weet ieder weldenkend mens, dat hier ook de homoseksualiteit ingevuld dient te worden. Paulus benadrukt, dat wij allen, sinds wij de Here Jezus hebben leren kennen, andere mensen zijn en daarom als veranderde mensen dienen te leven.

3-5. EEN PERSOONLIJK WOORD

Het is zeer waarschijnlijk, dat iemand die zelf homoseksueel of lesbisch is, dit alles gelezen heeft. Ik hoop, dat hij/zij begrepen heeft, dat dit alles niet liefdeloos bedoeld is. Of je nu homo of hetero bent, je bent een mens. God heeft mensen lief. Hoewel sommige hetero's het waarschijnlijk vreemd zullen vinden, meen ik het volgende echt: God houdt van je, ongeacht of je homo of hetero bent. God heeft Zijn Zoon namelijk uit liefde in de wereld gezonden voor de hele wereld, niet alleen voor de hetero's. God keurt een homoseksuele levenswijze beslist niet goed. Toch houdt Hij ook van mensen die zo zijn. Hij wil hun hemelse Vader zijn. De Here Jezus wil ook hun Redder zijn.

Als Gods liefde ook uitgaat naar homoseksuelen, dan mogen de hetero's niet liefdeloos tegen hen zijn. Het is jammer, dat sommige homo's zich op een heel onmannelijke (en lesbiennes soms op een heel onvrouwelijke) manier gedragen. Het betekent echter niet, dat wij hen daarom mogen vernederen, bespotten of verdriet doen. Grappen over homo's zijn misplaatst, zeker als een christen dergelijke grappen maakt. Wij moeten elkaar niet belachelijk maken, maar juist laten zien, dat wij vanuit ons hart ook liefde hebben voor hen die anders zijn dan wij.

Zoals God van de homo's een andere levenswijze vraagt, zo vraagt God van de hetero's, dat zij ook een bijzondere levenswijze zullen hebben; een levenswijze waarin de liefde van de Here Jezus openbaar wordt, ook voor homo's. Wat fout is, mogen wij niet goed praten. Maar wij mogen er geen fouten in ons eigen leven aan toevoegeven, wat spot uiteindelijk is.

In het begin van dit boekje schreef ik over de vraag van een homoseksuele man toen ik eens over dit onderwerp zou spreken. Ik heb die keer gesproken in de geest van deze brochure. Na afloop kwam hij naar mij toe en bedankte mij voor de eerlijke en bewogen wijze waarop ik over zo'n moeilijk onderwerp gesproken had. Zo moeten wij mijns inziens tegenover onze homoseksuele naasten staan: eerlijk en bewogen, oprecht en met liefde.

Een homo in het gezin?

Ongetwijfeld worstelen velen met vragen hoe zij met homo's in gezin en kerk moeten omgaan. Een aantal christenen is hierin "rechtlijniger"of "strikter"

dan de Bijbel van ons vraagt. Er zijn ouders geweest, die hun zoon de deur gewezen hebben, nadat hij na een lange periode van wikken en wegen eindelijk thuis opbiechtte, dat hij geen liefde voor meisjes had, maar voor jongens. Zulke ouders vonden zichzelf radicale gelovigen, die toonden, dat ze hun leven door het Woord van God lieten besturen. Althans, dat vonden zij van zichzelf. Zij veroordeelden hun homofiele zoon en gaven zichzelf een pluim. Er zijn ouders geweest die geen voet over de deur zetten bij hun zoon of dochter, nadat deze een homoseksuele relatie was aangegaan en met een partner van hetzelfde geslacht in één huis woonde. Ook zij vonden zichzelf rechtlijnige gelovigen, die trouw bleven aan het gezag van de Bijbel. Zo leek het wel. Jammer is alleen, dat zij zichzelf op zo'n hoog voetstuk plaatsten en weinig begrepen van de liefde van God.

Het wonderlijke van God is, dat Hij aan de ene kant de zondaar nadrukkelijk vermaant, de zonde streng veroordeelt en aan de andere kant vol liefde blijft openstaan voor de zondaar, voor de zondige mens. Het is goed om in een dergelijke situatie je eens af te vragen, wat de Here Jezus gedaan zou hebben. Zou Hij willen, dat u het contact met uw kind verbreekt, ook als dit in zonde leeft? Zou Hij willen, dat u uw zoon het huis uitgooit en nooit meer op bezoek gaat bij uw kind? Zou Hij zeggen: "Dank je voor je rechtlijnigheid?" Of zou Hij zeggen: "Wat heb je nog weinig van Mijn liefde begrepen..."

Toen aan de Here Jezus eens gevraagd werd wat het grootste gebod uit de hele Bijbel was, dus wat het belangrijkste gebod uit de hele Bijbel was, zei Hij niet, dat wij zondaars streng moesten veroordelen of iets dergelijks. Hij zei iets heel opmerkelijks. Hij zei hetzelfde als wat de rabbijnen zeiden. Mattheüs vertelt het aldus:

"Meester, wat is het grote gebod in de wet? Hij zei tot hem: gij zult de Here, uw God, liefhebben met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw verstand. Dit is het grote en eerste gebod. Het tweede, daaraan gelijk, is: Gij zult uw naaste liefhebben als uzelf. Aan deze twee geboden hangt de ganse wet en de profeten." (Mattheüs 22:36-40)

De Heer zei, dat het grote gebod, dat in feite de samenvatting van de hele Bijbel is, liefde is. Liefde voor God en liefde voor je medemens is de opdracht van God voor u en mij. De Heer zei zelfs, dat liefde voor je medemens net zo belangrijk is als liefde voor God, omdat je in je liefde voor je medemens laat

zien, dat je God liefhebt.

Liefde voor God houdt in, dat wij God volgen in Zijn veroordelen van homoseksuele relaties. Liefde voor de medemens, dus ook voor de homo, houdt in, dat wij hem aanvaarden als onze naaste. Natuurlijk zeggen wij daarmee niet, dat wij zijn handelwijze goedkeuren. Als de Here Jezus contact had met hoeren, tollenaars en andere zondaren, betekende dit toch niet, dat Hij goed vond wat zij deden? Natuurlijk vond Hij dit niet goed. Toch stak Hij liefdevol Zijn armen uit naar deze mensen, die ook verloren schapen waren en ook een Goede Herder nodig hadden.

Een homo in de kerk?

Zo kan ook de vraag gesteld worden of homo's lid mogen zijn van de kerk. Is het correct als kerken, die homoseksualiteit afwijzen ook de homo's als leden afwijzen, alleen al omdat zij homofiele gevoelens hebben? Zoals hetero's die een neiging tot "vreemd gaan" hebben, hierom niet uit de kerk verwijderd worden, maar onderwezen worden in de boodschap van de Bijbel, dat zij niet aan deze neiging mogen toegeven, maar rein dienen te leven, zo dienen wij dit ook tegen homo's te zeggen. En als zij zich daaraan houden, moet er voor hen dezelfde plaats in de kerk zijn als voor hetero's met zondige neigingen, die toch rein leven.

Wij kunnen hierbij iets heel bijzonders leren van de Here Jezus. Hij stond op het fundament van het Woord van God en veroordeelde overspel tussen hetero's als zonde. Zelfs als er bijzondere situaties konden zijn, waarin andere mensen "vreemd gaan" misschien konden billijken, kunnen wij ons niet voorstellen, dat Hij dit zou billijken. En toch... Toch lezen wij, dat Hij een warm hart had voor dergelijke zondaars. Wij begrijpen de volgende woorden maar al te goed:

"De Zoon des mensen is gekomen, wel etende en drinkende, en zij zeggen: zie, een vraatzuchtig mens en een wijndrinker, een vriend van tollenaars en zondaars. En de wijsheid is gerechtvaardigd op grond van haar werken." (Mattheüs 11:19)

Tegen de overspelige vrouw, een echtbreekster, zei Hij: *"Ook Ik veroordeel u niet. Ga heen, zondig van nu af niet meer!"* (Johannes 8:11) Hij wees haar

overspel als zonde af. Gelijktijdig opende Hij Zijn hart vol liefde voor deze vrouw. Van Hem kunnen wij iets heel bijzonders leren.

"Jezus zei tot hen: Voorwaar, Ik zeg u, de tollenaars en de hoeren gaan u voor in het Koninkrijk Gods. Want Johannes heeft u de weg der gerechtigheid gewezen en gij hebt hem niet geloofd. De tollenaars en de hoeren echter hebben hem geloofd, doch hoewel gij dat zaagt, hebt gij later geen berouw gekregen en ook in hem geloofd." (Mattheüs 21:31,32)

De Bijbel keurt een homoseksuele relatie zonder meer af en bestempelt die als een ernstige zonde. Gelijktijdig toont de Bijbel ons, dat God vol liefde Zijn handen uitsteekt naar de homo en hem zegt: *"Zondig van nu af niet meer."* Hierin wijst de Bijbel de homo's een moeilijke weg. Het is wel de weg waarin Gods zegen op hen zal rusten. Zoals hetero's hun verkeerde neigingen en hartstochten moeten cultiveren en in reinheid de Here Jezus volgen – ook al is dat voor sommigen moeilijk – zo moeten ook de homo's hun verkeerde neigingen en hartstochten cultiveren en in reinheid de Here Jezus volgen. Tegen elke homo, die dit wil doen, zeg ik met heel mijn hart:

"Je bewandelt een moeilijke weg, een weg die vaak eenzaam is, waarin je door velen niet begrepen wordt. Het is de weg van strijd en overwinning. Ga voor de overwinning en niet voor de nederlaag. Moge God je zegenen."

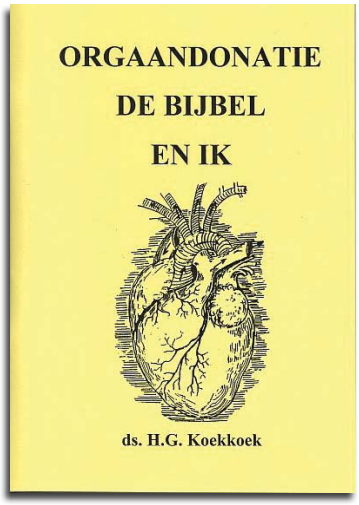

ORGAANDONATIE,

DE BIJBEL

EN IK

ds. H.G. Koekkoek

4-1. ORGAANDONATIE

Als inleiding wil ik voor alle duidelijkheid twee zaken vermelden. Het eerste is, dat ik geen arts ben. In het hierna volgende ga ik ook niet doen, alsof ik toch (een beetje) arts ben. Hoewel ik als mens luister naar wat artsen zeggen, ben ik op hun terrein een leek. Ik ga hierna niet een medisch verhaal schrijven en het onderwerp vanuit de medische kant bekijken. Ik zal echter wel enkele medische feiten moeten noemen, anders weet niemand waarover wij nadenken.

Ik ben predikant. Ik heb in verschillende ziekenhuizen speciale lezingen voor predikanten over dit onderwerp gevolgd. U en ik zijn mogelijke orgaandonoren en ik ga daarom met u kijken naar zaken, die voor ons van belang zijn. Ik ga met u kijken naar Bijbelse gegevens, die een rol spelen of een rol kunnen spelen bij het gesprek over orgaandonatie en de beslissing om wel of geen orgaandonor te worden. Terwijl wij geneigd zijn om bij een zaak als orgaandonatie te luisteren naar wat artsen zeggen, is het heel belangrijk om ook eens naar een predikant te luisteren. Het gaat immers over leven en dood. Dit zijn zaken, die niet alleen medisch bezien moeten worden, maar waarbij het ook gaat om de vraag, wat je hierbij vanuit de Bijbel kunt zeggen. Het gaat met name om de vraag, wat de Bijbel aangeeft over de vraag, wanneer je "echt" dood bent.

Mijn tweede opmerking is deze, dat ik natuurlijk erg blij ben met en voor mensen, die ongeneeslijk ziek waren en die als gevolg van een orgaantransplantatie een veel beter leven hebben gekregen of misschien wel van de dood gered zijn. Het moet duidelijk zijn, dat een patiënt, die een slecht orgaan heeft en daardoor de dood steeds dichterbij ziet komen, vol spanning uitkijkt of er een donororgaan voor hem beschikbaar komt en of dit orgaan "op tijd" zal zijn, zodat "hij het haalt" en niet overlijdt vóór er een orgaan beschikbaar voor hem is. Er overlijden nu mensen, die in leven hadden kunnen blijven, als er op tijd een geschikt donororgaan voor hen beschikbaar was geweest. Zo leeft zo'n patiënt voortdurend in onzekerheid en angst. Ook leven sommige van zulke patiënten met de vraag:

> "Mag ik wel hopen op een orgaan, want dan hoop ik immers op de dood van een ander?"

Het is begrijpelijk, dat artsen weleens zeggen:

> "Neem je organen niet mee naar de hemel. De hemel weet, dat wij ze hier (op aarde) nodig hebben!"

Door orgaandonatie kunnen immers niet alleen mensenlevens met meerdere of vele jaren worden verlengd, maar kan de kwaliteit van leven ook verbeterd worden. Mensen die een nieuwe nier ontvangen hebben, hoeven, als de nieuwe nier niet afgestoten wordt, wat helaas ook nogal eens voorkomt, niet meer elke week twee tot drie keer naar

het ziekenhuis om aan de kunstnier “gespoeld” te worden, terwijl zij nu ook weer normaal kunnen eten en drinken. Blinden kunnen met behulp van een donorhoornvlies weer zien. Ernstige hartpatiënten kunnen met een donorhart nog jaren in leven blijven, als het nieuwe hart niet wordt afgestoten. Dat is natuurlijk wel heel bijzonder.

De oude en de nieuwe situatie

In 1970 zijn wij in ons land begonnen met orgaantransplantaties. Het ging toen om niertransplantaties. Al veel langer kennen wij een andere vorm van “transplantatie”: de bloedtransfusie. Wij zijn niet gewend om dat “transplantatie” te noemen. Er wordt nu toch ook iets van het lichaam van de ene mens gegeven voor het lichaam van de andere mens. Het leven van de laatste, de patiënt, kan gered worden. Deze bloedtransfusies zijn door de meeste mensen een zeer gewaardeerde hulp aan een mens in nood. Er zijn maar weinig mensen, die bijvoorbeeld op grond van bepaalde Bijbelteksten, moeite hebben met het geven of ontvangen van bloed. Bloedtransfusie is een alom aanvaarde manier van “geven voor leven”. Wij zullen ons moeten realiseren, dat bloedtransfusie echter huizenhoog verschilt van orgaandonatie.

In 1996 is de Wet op de Orgaandonatie aangenomen. De aanleiding hiertoe was, dat veel Nederlanders wel positief dachten over orgaandonatie en orgaantransplantatie, maar dat zij niet de moeite namen een donorcodicil in te vullen en dit bij zich te dragen.

In 1998 is de wet voor orgaan- en weefseldonatie in werking getreden. Dit houdt in, dat vanaf dit tijdstip aan allen, wanneer zij 18 jaar geworden zijn, gevraagd zal worden, of zij na hun overlijden, organen of weefsels beschikbaar willen stellen voor transplantatie. In 1998 is deze vraag voorgelegd aan allen tussen de 18 en 70 jaar. In principe kan je echter van je 2e tot je 90e jaar donor zijn. Dit geldt niet voor alle organen of weefsels. Voor een botdonatie moet je tussen de 17 en 55 jaar zijn, voor een hoornvliesdonatie (cornea) moet je tussen de 2 en 80 jaar zijn, voor huid tussen de 20 en 90 jaar. Voor een hart moet je tussen de 0 en 60 of 65 jaar zijn, voor longen tussen de 0 en 55 of 60 jaar zijn en voor een nier tussen de 0 en 75 jaar.

In de jaren vóór 1998 was de vraag om organen beschikbaar te stellen vrijblijvender. Wie orgaandonor wilde zijn, vulde een donorcodicil in en droeg dit bij zich. Mocht hij plotseling bij een ongeval komen te overlijden, dan

maakte dit codicil duidelijk, dat hij orgaandonor was.

Deze werkwijze voldeed echter niet. Er was veel meer vraag naar organen, dan dat er organen beschikbaar waren. Dit betekende, dat mensen, die in leven hadden kunnen blijven, als er een orgaan beschikbaar was geweest, nu helaas gestorven zijn.

Onder de oude wet was het ook altijd pijnlijk om familieleden te confronteren met de hersendood van hun geliefde. De arts zei dan, dat de patiënt "hersendood" was, maar de familie zag geen dode, maar iemand, die in hun ogen een levende was, alleen buiten bewustzijn. Als de arts dan moest vragen om de organen van de hersendode, was dit, zoals men zei: "De meest ongelukkige vraag, op het meest ongelukkige moment aan de meest ongelukkige familie." Onder de nieuwe wet behoeven de nabestaanden niet meer met deze ongelukkige vraag geconfronteerd te worden, omdat de arts direct in het donorregister kan nazien, of iemand weefsel- of orgaandonor wilde zijn. De familie wordt dus niet meer ineens geconfronteerd met deze nare vraag, tenzij de hersendode geregistreerd had, dat zijn nabestaanden de beslissing over donatie zouden nemen, of niets geregeld had. Het blijft echter te allen tijde een abrupt afscheid en een hard afscheid. Je neemt afscheid van een hersendode, die voor je gevoel niet dood is. Als hij later uit de operatiekamer terugkomt, zie je, dat hij of zij nu echt dood is.

Op het registratieformulier kan men aangeven wat men wil. Er zijn vier mogelijkheden:

☐ **Keuze 1** Ja, ik geef toestemming

Ik stel mijn organen en weefsels na mijn overlijden **wel** beschikbaar voor transplantatie.

☐ **Keuze 2** Nee, ik geef geen toestemming

Ik stel mijn organen en weefsels na mijn overlijden niet beschikbaar voor transplantatie.

☐ **Keuze 3** Mijn nabestaanden beslissen

Ik laat de beslissing over aan mijn familie en eventuele partner.
(Dit betekent, dat, als ik "hersendood" verklaard word, mijn familie mag beslissen, of ik organen zal afstaan. Het betekent ook, dat als ik "overleden" ben, mijn familie mag beslissen, of ik weefsels zal afstaan.)

❒ **Keuze 4** Een specifieke persoon beslist

Ik laat de beslissing over aan iemand anders

Er is eigenlijk nog een vijfde mogelijkheid. Als u het formulier niet invult, betekent dit, dat uw nabestaanden ook eens de beslissing mogen nemen. De vraag is natuurlijk, of u de beslissing aan uw nabestaanden wilt overlaten, of dat u zelf hierover wilt beslissen.

Ook is het nog mogelijk om aan te geven welke organen en weefsels u **niet** wilt doneren. Het is immers mogelijk dat u wel het ene beschikbaar wilt stellen, maar niet het andere, of dat u wel weefsel wilt doneren, maar geen organen. U dient dit duidelijk op het registratieformulier bij de betreffende vraag aan te geven.

De nieuwe wet dient een viervoudig doel. De nieuwe wet moet bewerken:

1. dat er meer organen en weefsels beschikbaar zullen komen,

2. dat er meer rechtszekerheid en dus ook duidelijkheid is voor iedereen, die bij een donatieprocedure betrokken is, dat zijn dus de mogelijke donor, de nabestaanden en de artsen,

3. dat de beschikbare weefsels en organen rechtvaardig verdeeld worden,

4. dat de handel in weefsels en organen tegengegaan wordt.

België, Duitsland, Kroatië, Hongarije, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk en Slovenië

Door middel van deze nieuwe wet hoopt men, dat er meer organen en weefsels beschikbaar gesteld zullen worden en dat er meer zieke mensen geholpen kunnen worden. Ook zullen de gegevens van alle donoren centraal opgeslagen worden, waarbij deze gegevens voor de betreffende artsen dag en nacht opvraagbaar zijn. Dit geschiedt voor organen bij Eurotransplant te Leiden en voor weefsels bij Bio Implant Services ook te Leiden. De landen die aangesloten zijn bij Eurotransplant zijn: Duitsland, Oostenrijk, Slovenië, Kroatië, Hongarije en de Beneluxlanden. Eurotransplant maakt geen winst. De computer bepaalt wie in deze landen het meest geschikt is en dus in

aanmerking komt voor het nieuwe orgaan. Zo kan een orgaan uit Oostenrijk in Nederland ingeplant worden en een orgaan uit Luxemburg in Duitsland terecht komen. Als het om een hart gaat, is er grote haast mee gemoeid, omdat een hart binnen vier uur na uitname uit de donor in een nieuw lichaam ingeplant moet worden. Gaat er te veel tijd verloren, dan is het hart niet meer geschikt om ingeplant te worden.

In Nederland stonden eind 2015 bijna 1.000 mensen geregistreerd, die wachtten op een orgaan. Ruim de helft daarvan wachtte op een nier. Alleen de nierpatiënten hebben een alternatief: nierdialyse. De andere patiënten moeten op tijd een orgaan hebben, anders zullen zij overlijden.

Het ministerie van Volksgezondheid rekent erop, dat 50% van de volwassen Nederlanders zijn registratieformulier terugstuurt.

Om een beeld te geven waarover het bij orgaandonatie gaat, het volgende:

In 2014 doneerden 537 mensen bij leven een orgaan, waarvan 51 postmortale hartdonaties. Het aantal levende nierdonaties bedroeg 534, terwijl er 650 patiënten op de wachtlijst stonden. In 1997 was die wachtlijst groter: 997 personen wachtten toen op een nieuwe nier.

In 2014 vonden 91 longtransplantaties plaats. Eind 2014 stonden nog 180 mensen op de wachtlijst voor een nieuwe long.

Het aantal harttranaplantaties is in 2014 gestegen tot 51 - desondanks is de wachtlijst verder gestegen tot 86.

Als je het goed beschouwt, gaat het (op dit moment) om niet zulke grote aantallen.

Om een beeld te geven waarover het gaat bij weefseldonatie het volgende:

In 2014 hebben 1556 hoornvliestransplantaties plaats gehad, 201 hartkleptransplantaties en 1776 botweefseltransplantaties.

Niet alle organen komen in aanmerking

Voor alle duidelijkheid merken wij hier meteen op, dat bepaalde organen en weefsels gebruikt kunnen worden, na wat de "leek" verstaat onder "het sterven", terwijl de meeste organen alleen gebruikt kunnen worden na, wat de artsen noemen "de hersendood". Hieruit blijkt, dat er over twee soorten "dood" gesproken wordt. Wij komen hier later op terug.

Het is niet zo, dat de organen van hen, die deze beschikbaar stellen, altijd gebruikt kunnen worden. Als iemand thuis aan de één of andere ziekte sterft, worden zijn organen niet gebruikt. Die zijn dan ook niet meer bruikbaar. Ze zijn alleen bruikbaar van iemand, die "hersendood" is. Als regel is dat iemand, die als gevolg van een (verkeers)ongeluk of na een grote hersenbloeding zwaar hersenletsel heeft en in het ziekenhuis op de intensive care is opgenomen en daar hersendood verklaard wordt. Verder zullen de organen van deze hersendode niet beschadigd of ziek mogen zijn. Dit betekent in de praktijk, dat de meeste mensen geen orgaandonor zullen worden en slechts een beperkt aantal mensen weefseldonor zal worden.

Drugsgebruikers en mensen die aan een besmettelijke of erfelijke ziekte lijden, kunnen geen orgaandonor zijn. Mensen van wie bekend is, dat zij er een onveilige seksuele levenswijze op nahielden, kunnen evenmin orgaandonor worden.

Daarnaast is het hart van iemand, die zelf een zwak hart had, natuurlijk niet bruikbaaar. Leed iemand aan nierstenen of een leverziekte, dan zijn diens nieren of lever evenmin bruikbaar. De andere (goede) organen kunnen van zo iemand wel gebruikt worden.

Hersendood komt zelden voor. Ongeveer 50% van het aantal hersendoden is dit als gevolg van een ernstige hersenbloeding. Ongeveer 15% van de hersendoden is dit als gevolg van een hersentumor of ernstig zuurstoftekort. Ongeveer 35% van de hersendoden is dit als gevolg van ernstig schedelhersenletsel, meestal als gevolg van een verkeersongeluk. In 1970 overleden in ons land ongeveer 3000 mensen na een verkeersongeluk. Als gevolg van verbeterde verkeersveiligheid (o.a. de maximum snelheid) en de vele files, waardoor veel langzamer gereden kan worden, is het aantal verkeersdoden per jaar gedaald tot 570 in 2014. Van deze verkeersdoden overlijdt ca. 60% op de plaats van het ongeluk, waardoor zij dus niet geschikt zijn als orgaandonor. Zij lagen immers niet in een ziekenhuis aan de beademing als hersen-

doden. De andere 40% komt ook niet geheel als donor in aanmerking, ook al overlijden zij in een ziekenhuis. Zij zijn nl. niet allemaal hersendood.

Het totaal aantal geeffectueerde postmortale orgaandonoren in Nederland is tussen 1995 en 2013 stabiel met circa 225 donoren per jaar. Van al die mensen, die zich nu als orgaandonor laten registreren, zullen er maar een paar ooit als orgaandonor in aanmerking komen. Alle anderen, ook al hebben zij zich als orgaandonor laten registreren, zullen nooit als orgaandonor in aanmerking komen, maar mogelijk wel als weefseldonor.

Er zullen meer weefsels beschikbaar komen, omdat men ook in de verpleeghuizen de bruikbare weefsels van donoren wil verzamelen.

"Liefde en rentmeesterschap"?

Er zijn artsen en predikanten, die de mensen aangemoedigd hebben om orgaandonor te worden. Ook is er soms speciaal een oproep gedaan aan de christenen. In deze oproepen was de motivatie meestal, dat het een daad van naastenliefde is om je organen beschikbaar te stellen. Wij dienen als christenen de naastenliefde gestalte te geven. Het ligt dus eigenlijk voor de hand, dat wij vanuit deze naastenliefde onze organen beschikbaar stellen, zo argumenteerde men. Ook werd er wel op gewezen, dat het een zaak van goed rentmeesterschap is, als je je organen zelfs nog na je eigen dood laat functioneren.

In een TV uitzending over orgaandonatie in maart 1998 noemde de arts, drs. Teeuw, die onderzoek gedaan had naar Bijbel en orgaandonatie, dat je dan uitkomt op het gebod van de naastenliefde. Hij vergeleek het geven van leven, wat soldaten doen in de strijd en wat tot behoud van de samenleving is, met het geven van organen, wat nu van ons gevraagd wordt. Hij noemde David en Mozes, die zichzelf wilden geven tot behoud van het volk. Hij zei, dat wij die lijnen mogen doortrekken en dus, Bijbels gezien, organen mogen afstaan tot behoud van leven van anderen.

Als voorbeeld van het toestaan van het verwijderen van organen noemde hij Jacob en Jozef, bij wie de organen verwijderd werden voor de balseming.

Als volgend voorbeeld noemde hij de chirurg, die een amputatie verricht en

dit niet doet om een patiënt te verminken, of het unieke van die mens weg te nemen, maar om een kwaadaardig element weg te halen tot behoud van leven. Dat argument geldt ook voor orgaandonatie, zo zei drs. Teeuw. Hij zei ook, dat als de hersendood ingetreden is, de ziel het lichaam verlaten heeft en de mens dus overleden is.

Bij zulke uitspraken moeten de nodige vraagtekens gezet worden. Om te beginnen: **heeft de ziel wel echt het lichaam verlaten bij de hersendood?** U kunt die vraag zelf beantwoorden, als wij in een later stadium stilstaan bij de vraag, wat de Bijbel onder de dood verstaat. Wat hebben David en Mozes met hersendood en orgaandonatie te maken? Wat hebben soldaten in de strijd te maken met orgaantransplantaties en wat zeggen zij over de vraag, of de Bijbel de hersendood erkent?

Dit zijn voorbeelden die nergens op slaan. De balseming van Jacob en Jozef geschiedde ná hun overlijden, waarbij ook geen sprake was van hersendood. Deze zogenaamde Bijbelse "bewijzen" raken m.i. kant noch wal. Dit is op een verkeerde manier de Bijbel interpreteren en citeren. Zo mag je niet met de heilige boodschap van de Bijbel omgaan.

Schandalig en de Bijbel onwaardig is soms, bij het oproepen om orgaandonor te worden, gewezen op het offer van de Here Jezus. De christenen werd dan voorgehouden, dat de Here Jezus een offer voor ons gebracht had en dat wij daarom een offer in de vorm van onze organen voor anderen zouden mogen of moeten brengen. Rond 1960 noemde paus Pius XII de orgaandonatie van familieleden aan andere familieleden (orgaandonaties aan "vreemden" bestonden toen nog niet) een christelijk offer, een "mysterie van liefde", waarbij ook hij het vergeleek met het offer van Jezus Christus aan het kruis. Het offer van de Here Jezus heeft echter niets, absoluut niets te maken met orgaandonatie. Wie deze zaken naast elkaar stelt, heeft niets begrepen van het unieke offer van de Here Jezus, dat niet ging om mensen in leven te houden (ook al zullen sommigen dat in een vergeestelijking graag willen opmerken), maar om verloren zondaars met God te verzoenen.

Er werd soms gewezen op Romeinen 12:1, waar staat, dat wij onze lichamen moeten stellen tot een levend, heilig en Gode welgevallig offer en dat dit onze redelijke eredienst is.

Ook deze tekst en de oproep die hierin verwoord is, heeft niets met orgaan-

donatie te maken en mag daarop ook niet toegepast worden. Als je dit toch doet, ga je op een onverantwoorde wijze met de Bijbel om.

Voor sommigen blijkt het zelfs een mooie gedachte te zijn, dat je na je dood gedeeltelijk voortleeft in het lichaam van een ander. Terwijl je aan de ene kant een ander helpt, ben je zelf dan misschien toch niet helemaal dood. Het is begrijpelijk, dat mensen al de vraag gesteld hebben, of je na orgaandonatie slechts gedeeltelijk dood bent en of dat dan wel mag.

Anderen wezen erop, dat het lichaam van de gelovige een tempel van de Heilige Geest is (1 Cor. 3:16 en 6:19) en daarom niet ontwijd mag worden. Ontwijden, zo benadrukken deze mensen, doe je, door je na je dood te laten opensnijden en de benodigde organen er uit weg te laten halen. Dit klinkt mooi, maar het is ook een onjuist beeld.

Ik vraag mij dan af, of het geen ontwijding van de tempel van de Heilige Geest is, als wij een zieke kies, blindedarm, galblaas of baarmoeder eruit laten halen. Toch heb ik nooit gehoord, dat christenen daar moeite mee hadden.

De vraag kan natuurlijk gesteld worden, of het Bijbels verantwoord is om te zeggen, dat het een ontwijding van de geestelijke tempel is, als je organen beschikbaar stelt om andere mensen te helpen en zorgt, dat hun tempel langer en beter kan functioneren. Ik denk daarom, dat ook deze tekst niet toegepast kan worden bij dit onderwerp.

Ten slotte zijn er nog mensen, die denken aan de toekomstige dag der opstanding en bang zijn, dat als zij nu organen afstaan, dat zij dan in de dag der opstanding ook onvolledig zullen zijn. Hoewel wij begrip hebben voor hen, die zo denken, moeten wij ook hier erop wijzen, dat hierbij het nodige vergeten wordt. Mensen, die zo spreken, vergeten de almacht van God. Want is er dan geen opstanding voor hen, die levend verbrand zijn, of door de dieren zijn opgegeten? Zou God, als Hij echt alle originele onderdelen van ons oude lichaam nodig heeft, dan wel onze tanden en kiezen die wij kwijtgeraakt zijn, weten terug te vinden, evenals onze blindedarm en galblaas, maar niet de organen, die nog een poosje bij iemand anders gefunctioneerd hebben? Neen, deze manier van denken is eigenlijk erg klein denken van de almachtige God.

Is de mens een machine?

Als extra argument werd vaak nog gezegd, dat als de artsen, die wij toch echt wel mogen vertrouwen, zeggen dat hersendood echt dood is, dat dit dan ook zo is. Hiermee gaven de theologen, die vanuit de Bijbel hadden moeten praten, blijk, dat zij vanuit de Bijbel niet meer wisten, dan te wijzen op "een daad van naastenliefde", terwijl zij geen antwoord gaven op de vraag, of hersendood vanuit de Bijbel bezien kan worden als "dood". Als christen weten wij immers, dat de mens meer is dan alleen een levende machine, die, als hij "stuk" is "dood" heet, of eventueel als er een bepaald vitaal onderdeel stuk gegaan is "hersendood" heet, waarbij vermeld wordt, dat hij "onherstelbaar beschadigd" is, dus niet meer te herstellen is. Geen wonder, dat de leek zich dan afvraagt, of de menselijke machine nu echt helemaal stuk is, of dat er slechts een belangrijk onderdeel stuk is en hij misschien gerepareerd kan worden en eens weer zal functioneren.

Nog belangrijker is de kijk van de christen op de mens, als het gaat om het feit, dat de mens meer is dan alleen een lichaam. Wij geloven dat de mens lichaam, ziel en geest is. Als de mens "hersendood" is, heeft zijn ziel dan al zijn lichaam verlaten, of heet hij wel hersendood, maar is zijn ziel nog steeds in het lichaam?

Het is begrijpelijk, dat het erg moeilijk is om op zulke vragen antwoord te geven. Toch blijkt, zoals u later zult zien, dat je met deze vragen bij de Bijbel terecht kunt en daar antwoorden op deze belangrijke vragen kunt vinden.

Het is verdrietig om te moeten constateren, dat zij, die in de tachtiger jaren zo fel van leer trokken tegen alles, wat niet met onze gewone geneeswijzen te maken had en deze andere geneeswijzen regelmatig "occult" noemden, omdat de filosofie achter deze geneeswijzen niet Bijbels was, nu in alle talen zwijgen en er niet op wijzen, dat de filosofie van onze eigen artsen, waarbij de mens, die notabene naar het beeld van God geschapen is, gedegradeerd is tot een machine, net zo onbijbels is als de door hen genoemde andere geneeswijzen. Ik kan mij voorstellen, dat er mensen zijn, die de nadruk leggen op de mens als beeld van God en op de mens als bijzondere schepping van God, waarbij ieder mens uniek is, waarbij zulke mensen menen, nooit organen van andere mensen te zullen accepteren en zelf ook geen organen voor anderen beschikbaar te willen stellen. Ik weet, dat er zelfs artsen zijn, die hier zó over denken.

Om welke organen en weefsels gaat het?

Wij kenden al langer de bloedtransfusie, waar weinig christenen moeite mee zullen hebben. Dat zou anders worden, als je, net als bij orgaandonatie, je al je bloed zou moeten geven en de dood er mee gemoeid zou zijn. Nu geven wij slechts een beperkte hoeveelheid, die direct daarna in ons eigen lichaam weer wordt aangemaakt. Wij helpen een ander, maar verliezen in wezen zelf niets zinvols. Zo'n bloedtransfusie kan inderdaad gerangschikt worden onder een daad van naastenliefde en goed rentmeesterschap. Bij orgaandonatie gaat het echter om heel wat anders dan om het geven van een beperkte hoeveelheid bloed.

Voor de duidelijkheid merken wij op, dat er bij de transplantaties sprake is van organen en van weefsels. Onder organen wordt verstaan hart, longen, lever, nieren en alvleesklier. Hersenen kunnen niet getransplanteerd worden. Onder weefsel wordt verstaan bloedvaten, botweefsel, kraakbeen en pezen, hoornvliezen en huid. De organen kunnen alleen gebruikt worden als iemand hersendood is, terwijl de weefsels gebruikt kunnen worden enige tijd nadat de patiënt "gewoon" gestorven is. Terwijl de organen dus alleen gebruikt kunnen worden van slachtoffers van een ongeval of grote hersenbloeding, die in het ziekenhuis liggen en daar hersendood verklaard zijn, kunnen de weefsels ook van anderen gebruikt worden. De weefsels kunnen dan ook gebruikt worden om mensen, die gewoon gestorven zijn en ook niet in het ziekenhuis overleden zijn. De enige uitzondering op de regel die geldt bij orgaantransplantaties zijn de nieren, die weliswaar onder de organen vallen, maar die ook na de gewone dood verwijderd en gebruikt kunnen worden.

Als regel moet weefseldonatie binnen 12 uur na het overlijden plaats hebben. Mits gekoeld is het nog mogelijk om tot 24 uur na het moment van overlijden de weefsels uit te nemen. Dit gebeurt in het ziekenhuis of in het rouwcentrum. Hoornvliesdonatie kan zelfs thuis plaats hebben.

Niet alles kan!

Er is een heel team, dat kijkt, of iemand "geschikt" is om ontvanger van een donororgaan te zijn. Als iemand, die bijvoorbeeld een donorhart nodig heeft, in het verleden duidelijk getoond heeft, gemakkelijk tot zelfdoding te kunnen overgaan, dan komt hij/zij niet in aanmerking voor zo'n donororgaan. Dit orgaan is te kostbaar om gebruikt te worden met het risico, dat de ge-

holpen patiënt daarna zelfmoord pleegt. Zo zijn er meer redenen, waarom mensen niet in aanmerking komen om een donororgaan te ontvangen, zoals verslaving of niet bereid zijn om getrouw en stipt de nodige medicijnen blijvend in te nemen.

De patiënt die een orgaan van een donor ontvangen heeft, heeft geboft. Velen van zijn lotgenoten, die ook wachtten op een donororgaan hebben het niet gehaald en zijn aan hun kwaal overleden. Dit wil echter niet zeggen, dat bij iemand die een donororgaan ontvangen heeft, alle zorgen verdwenen zijn.

In de eerste plaats krijgt deze patiënt te maken met afstotingsverschijnselen, waartegen hij (veel) medicijnen moet innemen. Hij moet dit zijn leven lang blijven doen. Op die manier worden bij velen de afstotingsverschijnselen onderdrukt. Soms kunnen de afstotingsverschijnselen niet onderdrukt worden... Het nieuwe orgaan wordt dan afgestoten en je bent weer terug bij af. Je sterft alsnog, tenzij er opnieuw een nieuw orgaan beschikbaar komt.

Transplantaties kunnen nog andere risico's met zich meebrengen. In maart 1998 was er een TV uitzending gepresenteerd door Sonja Barend over het onderwerp orgaantransplantatie. In deze uitzending vertelde een hartpatiënt enthousiast over zijn operatie en hoe hij na een nieuw hart eindelijk weer echt leven kon. Het feit, dat hij elke dag 15 pillen moest slikken tegen de afstoting, was voor hem geen probleem.

In dezelfde uitzending vertelde een nierpatiënt, dat als gevolg van de medicijnen, die hij na de transplantatie moest gebruiken, er allemaal complicaties waren opgetreden. Hij had veel pijn, omdat botten aan het afsterven waren. Hij had kinkhoest gekregen. Nu zat hij in een rolstoel, vanwege botafsterving in zijn heup als gevolg van de medicijnen, die hij kreeg tegen de afstotingsverschijnselen. Hij zei, dat hij nu veel afhankelijker was dan vóór de transplantatie. Toen moest hij wel aan de dialyse, maar hij kon redelijk leven. Als laatste opmerking deelde hij mee, dat hij een transplantatie niet opnieuw zou doen.

Na een harttransplantatie, zo deelde men mij mee in het Academisch ziekenhuis te Leiden, word je anders. Je gezicht wordt anders. Het wordt dikker, als gevolg van de medicijnen. Je haargroei neemt toe. Je loopt het risico kanker te krijgen. En het nieuwe hart gaat als regel niet langer dan 10 jaar mee. Toch leeft 91% van de patiënten dat een donorhart ontvangen heeft een jaar

na de operatie nog steeds. En 85% leeft zelfs na vijf jaar nog. Van de leverpatiënten leeft nog maar de helft na vijf jaar.

Het is verheugend, dat 65% van alle getransplanteerden na verloop van tijd weer geheel kan werken, terwijl 18% weer gedeeltelijk kan werken.

Belangrijk is het om over het volgende na te denken. Terwijl de medische wetenschap het hart slechts ziet als een orgaan, als een onpersoonlijke spierpomp, spreekt de Bijbel over ons hart als de zetel van onze ziel, van onze persoonlijkheid. In de Bijbel wordt niet op de hersenen gewezen als de basis van onze persoonlijkheid, maar op het hart.

Er zijn mensen, die op grond van hun mensbeeld, menen, dat bijvoorbeeld een hart niet getransplanteerd mag worden, omdat de Bijbel over ons hart spreekt als over het centrum van onze persoonlijkheid. Christenen zullen geneigd zijn om te denken, dat als de Bijbel bijvoorbeeld spreekt over het feit, dat wij God **met ons gehele hart** (Deut. 6:5, zie ook Psalm 26:2) moeten liefhebben, dat dit beeldspraak is. Als dit beeldspraak zou zijn, moeten "ziel" en "kracht" die ook in dit vers genoemd worden, eveneens beeldspraak zijn. Er is echter geen mens, die daarbij aan beeldspraak zal denken.

Joodse geleerden, die de taal en de gedachten van het Hebreeuwse Oude Testament veel beter kennen dan wij, wijzen er op, dat bij zulke teksten echt gedacht moet worden aan het hart, dat in je borstkas klopt. Ik verwijs hier o.a. naar het artikel The Halakhic Definition of Death in het boek Jewish Bioethics, geschreven door Aaron Soloveichik, voorzitter en hoofd van de Jeshiva van het Brisk Rabbinal College in Chicago, Illinois, U.S.A.

In de ogen van velen is de Bijbel nu natuurlijk een achterhaald onwetenschappelijk boek. Is dat echt zo? In de brochure "Kerken en Orgaandonatie" uitgegeven door de Nierstichting in Nederland staat:

> **"Na een harttransplantatie blijken de patiënten met een 'ruilhart' zich vaak enige tijd te identificeren met de donor**, maar dat gevoel gaat snel over. Ervaringen met patiënten met een ruilhart hebben geleerd, dat deze mensen dezelfde persoonlijkheid houden, zij het dat hun nieuwe hart niet zo op emoties kan reageren als vroeger het eigen hart. Dit komt doordat de zenuwbanen bij een transplantatie moeten worden doorgesneden. Bij emotie zal een ruilhart dan ook niet sneller gaan kloppen."

De Nierstichting bevestigt dus, dat het hart meer is dan een onpersoonlijke spierpomp en dat de Bijbel terecht onze persoonlijkheid koppelt aan ons hart. Bepaalde karaktertrekken van de donor kunnen blijkbaar met het donorhart aan de nieuwe eigenaar worden overgedragen. Ook al is dat (soms? meestal? altijd?) tijdelijk, toch komt hier de vraag, of wij hier niet het grensgebied bereikt hebben van wat voor een gelovige eigenlijk nog wel mag. Het is een vraag en het is moeilijk op deze vraag met een verantwoord antwoord te reageren. Ieder zal hier zelf zijn antwoord moeten geven.

Wat is hersendood?

Als iemand "hersendood" is, lijkt hij voor de omgeving nog gewoon in leven te zijn, maar in diepe slaap, bewusteloos of coma te zijn. Je zou hem zo wakker willen roepen. Hij heeft geen lijkkleur. Hij ziet er normaal uit. Hij voelt warm aan en je ziet zijn hart kloppen. Hij kan transpireren en doet ook nog steeds zijn plasje. Alleen zijn ademhaling wordt kunstmatig op gang gehouden. De organen waar het om gaat: hart, longen, lever en nieren functioneren nog. Voor de leek "leeft" de patiënt en is hij geen dode, maar een levende patiënt. Het is begrijpelijk, dat de leek, die aan het bed van een hersendode staat, zich afvraagt, of de hersendode echt dood is, of dat hij na verloop van tijd zijn ogen weer zal openen. Mensen ervaren dit als zeer onwezenlijk. Zij raken hierdoor vaak in verwarring. Vooral omdat de artsen over de hersendode spreken als over de "patiënt".

Er zijn verschillende meningen over de vraag, wanneer iemand "hersendood" is. Deze meningen zijn als volgt:

1. Iemand is hersendood, als de **hersenstam** geen tekenen van leven meer geeft. De hersenstam heet dan dood te zijn. De hersenstam regelt de ademhaling, de bloeddruk, de hartslag en het bewustzijn.

2. Iemand is hersendood, als de **hersenschors** geen tekenen van leven meer vertoont. De hersenschors heet dan dood te zijn. In deze hersenschors liggen de hogere hersenfuncties, zoals gewaarworden, denken, voelen, willen en de (bewuste) besturing van de motoriek.

3. Iemand is hersendood, als de **hele hersenmassa** geen tekenen van leven meer vertoont. Dit is de totale hersendood. Nu vertonen zowel de her-

senstam als de hersenschors als de rest van de hersenen geen enkel teken van leven meer. Ook het verlengde merg vertoont geen tekenen van leven meer.

Hersendood is het onherstelbaar en blijvend functieverlies van de gehele hersenen. Er moet sprake zijn van een dodelijk hersenletsel waarvan de oorzaak bekend is, waardoor alle andere oorzaken van bewusteloosheid en reactieloosheid zijn uitgeschakeld.

In Engeland heeft men nummer 1 (hersenstamdood) aanvaard als teken van de hersendood. Er zijn in Nederland artsen, die vinden, dat nummer 2 (hersenschorsdood) het teken is van de hersendood. In Nederland zijn beide meningen echter niet door de overheid aanvaard als teken van de hersendood. In Nederland geldt alleen nummer 3 (de totale hersendood) als teken van hersendood.

Naast het feit, dat leken (bv. de familie) bij een hersendode niet aan een gestorvene kunnen denken, wordt de hele problematiek nog eens bemoeilijkt, omdat er onder de artsen ook verschillende meningen zijn. De vraag kan gesteld worden: "Hoe geloofwaardig zijn de artsen, die zeggen, dat je bij hersendood echt dood bent, omdat er geen hersenactiviteit meer is en niet meer kan komen, terwijl soms hersendoden weer in het leven teruggekeerd zijn en terwijl er andere artsen zijn, die zich afvragen, of er echt geen enkele hersenactiviteit meer is?

Deze andere artsen zeggen: "De hersenactiviteit is niet meer te meten, maar ìs hij er dan ook helemaal niet? Als wij nog nauwkeuriger instrumenten zouden hebben, zouden wij dan misschien toch nog enige hersenactiviteit merken? Hoe betrouwbaar zijn onze instrumenten?" Deze artsen spreken niet over "hersendood", maar over **"veronderstelde hersendood"**. De visie van deze artsen staat verwoord in een minderheidsnota bij het tweede rapport over hersendoodcriteria, dat opgesteld is door de Gezondheidsraad. Let wel, het gaat hier niet over leken, die een voorzichtig standpunt innemen, maar over artsen die dit doen!

Als iemand na een (verkeers)ongeluk of na een grote hersenbloeding in het ziekenhuis aan de beademing komt te liggen, kunnen de artsen aan de hand van apparatuur de hersenactiviteit meten, d.w.z. dat zij kunnen kijken (meten) hoeveel hersenactiviteit er nog in de hersenen aanwezig is. Anders

gezegd: Zij kijken of de hersenen nog "leven". Als de artsen geen enkel teken van leven meer kunnen vinden in de zenuwcellen van alle hersendelen, gaan zij denken aan "hersendood". Dit betekent niet, dat de patiënt direct dood verklaard wordt. Het betekent, dat een aantal uren later nog eens de hersenactiviteit gemeten zal worden en eventueel een aantal uren later nog eens. Er moet minstens 6 uur zitten tussen de verschillende metingen. De arts moet de overtuiging hebben, dat de diepe coma onomkeerbaar is èn hij moet de reden van de coma weten, omdat het anders mogelijk zou kunnen zijn, dat de patiënt toch nog uit de coma zou kunnen wakker worden.

Als de hersendode pijnprikkels worden toegediend, reageert hij daar niet meer op. De artsen zeggen nu: "De hersendode reageert niet op pijnprikkels, **dus heeft hij geen pijn**." Wat is dat voor een dwaze redenering? Zelfs een leek kan hierbij zijn schouders ophalen. Met hetzelfde gemak kan ik zeggen: "De hersendode reageert niet op pijnprikkels, **omdat hij niet reageren kan, maar hij voelt de pijn wel degelijk**." Wie kan aantonen, dat ik ongelijk heb? Zoals niet aangetoond kan worden, dat ik gelijk of ongelijk heb, zo kan ook niet aangetoond worden, dat de artsen met hun opmerking gelijk hebben. Dit is een heel dubieuze redenering van hen, die ik niet graag voor mijn rekening zou nemen.

In een interview in Televizier naar aanleiding van een uitzending over Orgaandonatie van de AVRO in 1998 zegt Prof. dr. Heleen Dupuis, hoogleraar medische ethiek in Leiden:

> "Als iemand hersendood is, moet je bijvoorbeeld blijven beademen zolang de organen nog niet uitgenomen zijn. Dat is zeer belastend en traumatisch voor de familie; misschien zelfs voor de stervende, dat weten we niet."

U leest het goed. De hoogleraar noemt de "hersendode" niet een lijk, maar een stervende, dat wil zeggen: iemand die nog niet gestorven is! De hoogleraar noemt hier de hersendode dus een levende!

In de tweede plaats houdt zij er rekening mee dat de hersendode toch nog gevoelens heeft. De professor houdt er rekening mee dat de hersendode toch nog kan merken wat er om hem heen gebeurt en dat hij toch nog gevoelens heeft. Ben je dan toch dood?

Ik wil hier verwijzen naar een bericht uit het Nederlands Tijdschrift voor

Geneeskunde van een aantal jaren geleden, waar geschreven werd over baby's, die geboren worden zonder grote en kleine hersenen, de zgn. anencefalen. Je kunt deze baby's vergelijken met hersendoden. Nu ging het over het feit, dat deze baby's gebruikt zouden worden om orgaandonor te zijn voor andere baby's en jonge kinderen, maar soms ook voor oudere kinderen en volwassenen. Deze baby's krijgen tijdens de behandeling voordat de organen uitgenomen worden pijnstillende middelen toegediend. De artsen zijn er blijkbaar toch niet zo zeker van, dat je zonder hersens geen pijn voelt...!

In één van de ziekenhuizen waar ik instructies ontving over de hersendood en orgaandonatie, vertelde men mij, dat als het laatste onderzoek opnieuw duidelijk maakt, dat de patiënt hersendood is, dat het tijdstip van dit laatste onderzoek genomen wordt als tijdstip van overlijden. Ik hoorde echter, dat in andere ziekenhuizen het tijdstip van overlijden bepaald wordt door het moment, waarop de organen uitgenomen worden. In de brochure "Kerken en Orgaandonatie" staat ook:

> "Juridisch wordt een donor eerst dood verklaard als na het verwijderen van de organen de beademing beëindigd wordt en de hartstilstand intreedt."

Dit betekent, dat bij orgaandonatie een hersendode pas echt sterft, als hij op de operatietafel ligt en zijn organen eruit genomen worden. Je zou dan nog "levend" naar de operatiekamer gaan en daar "gedood" worden. Het klinkt luguber.

In de genoemde brochure "Kerken en Orgaandonatie" staat een wonderlijke uitspraak, die de mening van "de kerken" moet weergeven. Deze uitspraak luidt:

> "De hersendood is dan de situatie waarin de geest van een mens als het ware tot God is teruggekeerd, maar het lichaam hier op aarde nog enige tijd kunstmatig in leven gehouden wordt."

Ik stel hierbij de volgende vragen:

1. Hoe weet de schrijver, dat bij de hersendood de geest van de mens het lichaam al verlaten heeft?

2. Waarom schrijft de schrijver van deze brochure, dat de ziel van de her-

sendode **“als het ware”** tot God is teruggekeerd? Is hij er toch niet zo zeker van, dat hij er “als het ware” bijschrijft?

3. De schrijver stelt het voor, alsof de hersendode na de beëindiging van de beademing direct sterft. Zijn lichaam wordt immers “enige tijd kunstmatig in leven gehouden”? Maar wat moeten wij dan denken van de hersendoden, van wie, na beëindiging van de beademing, “het lichaam” (zoals het hier genoemd wordt) “niet sterft, maar nog dagen verder leeft?” Als het lichaam zonder deze beademing gewoon nog op eigen kracht een paar dagen verder leeft, was dit lichaam dan dood? Sinds wanneer leeft een dood lichaam? Anders gezegd: Sinds wanneer is een levend lichaam dood? En... als na enkele dagen dit lichaam toch overlijdt, welk tijdstip van overlijden wordt dan op de overlijdensakte vermeld? Het tijdstip van dagen daarvoor? Welnee. Het tijdstip “waarop het lichaam sterft”, om bij deze terminologie te blijven.

Wat houdt zo’n hersenonderzoek in? Met behulp van apparatuur kan een neuroloog een EEG (dat is: een elektro encefalogram) maken van de hersenen en zo de elektrische activiteit van de zenuwcellen in het buitenste deel van de hersenen, de zogenaamde hersenschors, bekijken. Terwijl bij een gezond mens het resultaat van dit onderzoek te zien is aan pieken en dalen, is bij een hersendode alleen een vlakke lijn te zien.

Naast de hersenschors kijkt de neuroloog ook naar de werking van de hersenstam, om zo eigenlijk het totaal van onze hersenen aan een onderzoek te onderwerpen. De dood van de hersenstam wordt vastgesteld door de pupil met een sterke lamp te beschijnen, door ijswater in de gehoorgang van het oor te spuiten en door de oogreflex te onderzoeken door het hoofd plotseling te bewegen.

Als dit onderzoek aanwijst, dat er geen hersenactiviteit meer is, gaat de neuroloog ervan uit, dat de hersenen, die hij ziet als de dragers van onze persoonlijkheid, gestorven zijn en dat de “patiënt” niet langer een levend mens is, maar een dode, van wie de apparatuur verhindert dat hij tot ontbinding overgaat. Dankzij de medische apparatuur blijven de organen in werking (kun je ook zeggen: “in leven”?). Men spreekt dan ook wel over een hersendode als over “een kadaver met vegetatieve restfuncties”.

De artsen gaan ervan uit, dat door het ontbreken van de nodige hersenac-

tiviteit, het onmogelijk is, dat deze hersenen weer tot activiteit komen en de mens, zij het zelfs maar gedeeltelijk, zal herstellen. Zij menen, dat als de patiënt losgekoppeld zou worden van de apparatuur, hij binnen niet al te lange tijd zou "sterven". Meestal stopt het hart binnen 48 uur met kloppen, als de beademing gestopt wordt. Het is begrijpelijk, dat de leek zich dan afvraagt, of je niet pas echt dood bent, als je hart een tijd later stopt en je dus toch in feite "levend" naar de operatiekamer gaat om je organen te laten verwijderen. En... wat moeten wij ervan denken, als het hart niet stopt na deze 48 uur? Want dat kan ook nog gebeuren, ook al is het zeldzaam.

Wat moeten wij denken van het feit, dat een hersendode niet "zomaar opengesneden" wordt, maar eerst onder narcose gebracht wordt? Als hij niet onder narcose gebracht wordt, kunnen zijn spieren op de operatietafel "onder het mes" ineens in beweging komen. Strijdt hier de hersendode tegen zijn dood, of zijn het alleen maar "onschuldige" reflexen en spierspanningen? Artsen meenden in het verleden, dat een comapatiënt niets hoort en niets merkt. Toch zijn er ex-comapatiënten, die vertellen, dat zij wel degelijk alles hoorden en opmerkten en daardoor soms ook grote angst hadden. Zij waren echter niet in staat die angst te uiten. Stel, dat een hersendode ook merkt, dat hij op de operatietafel gedood zal worden en zich hiertegen tracht te verweren?

Er komen alleen maar meer vragen, als ik denk aan de uitspraak van een cardioloog in de eerder genoemde TV uitzending van Sonja Barend. Deze cardioloog zei:

> "Een EEG geeft de activiteit van de hersenschors. De hersenstam, waar het ademhalingscentrum zit, kan je niet met een EEG meten."

U vraagt zich af, hoe de neurologen dan zo zeker weten, dat de hersenstam ook geen activiteit meer heeft? De cardioloog vervolgde:

> "In Noorwegen worden de hersenen gecontroleerd door middel van een angiogram, zodat je weet, dat er totale hersendood is en er geen bloed meer door de hersenen stroomt en er geen kans op herstel is. Dit kan in Nederland ook, maar het is geen routinewerk."

Wie dit hoort, krijgt toch het angstige gevoel, dat er in ons land soms wat "nattevingerwerk" bij komt, om de totale hersendood vast te stellen. Het EEG zegt alleen, dat de hersenschors geen activiteit meer heeft en de neu-

roloog verklaart na enige tijd, dat de totale hersenen geen activiteit meer hebben. Wordt er dan niets gecontroleerd? Jazeker, de beademing kan even gestaakt worden. Als de patiënt dan stopt met ademhalen, mag ervan uitgegaan worden, dat de totale hersendood ingetreden is. Maar als iemand hersendood verklaard wordt, terwijl de ademhaling nog uren doorgaat? Door middel van een angiogram kan gezien worden of de totale hersenen nog wel of niet meer werken. Zo'n onderzoek hoort in ons land niet bij de normale onderzoeksmethoden. Het kàn gedaan worden, maar het is niet de gewoonte om het te doen.

Dat het allemaal erg moeilijk is, liet de bewuste cardioloog duidelijk merken. Hij vertelde over iemand, die hersendood verklaard was, wiens organen al gevraagd waren voor transplantatiedoeleinden en die later een boek geschreven heeft over zijn ervaringen. "Hij kon het dus navertellen", zei de cardioloog. Anders gezegd: De hersendode bleek niet dood te zijn!

De cardioloog zei, dat het moeilijk is om precies te weten of er bij een patiënt sprake is van totale hersendood, of dat hij in de stervensfase verkeert.

Op de vraag van Sonja Barend, dat het toch begrijpelijk moet zijn, dat veel mensen bang zijn, dat zij te vroeg "dood verklaard" zullen worden, opdat hun organen uitgenomen kunnen worden, moest de cardioloog het antwoord schuldig blijven. Hij draaide er een beetje omheen. Toen Sonja Barend hem vroeg, of hij die angst kon wegnemen, reageerde hij niet duidelijk en trachtte het antwoord te ontlopen. Dat moet veel kijkers genoeg gezegd hebben!

Hier denk ik aan het voorbeeld van iemand uit ons eigen land: de heer J. Kerkhoffs uit Blerick. Omstreeks 1993 werd hij na een operatie aan een hersentumor hersendood verklaard. Terwijl artsen en familieleden aan zijn bed stonden te overleggen wat er nu verder moest gebeuren, waarbij zelfs al gesproken was over de vraag of hij orgaandonor mocht worden, kwam hij bij...

Is de heer Kerkhoffs een voorbeeld van een opstanding uit de dood, of betekende zijn hersendood dat hij toch niet echt gestorven was? Ik denk, dat niemand zal denken aan zo maar een spontane opstanding uit de doden en dat iedereen met mij zal menen, dat hij misschien wel hersendood was, maar niet overleden!

De heer Kerkhoff waarschuwt, op grond van eigen ervaring, de artsen niet te snel te geloven en niet te gauw te denken, dat iemand echt overleden is. Hij zegt: “Hersendood is pas dood, als het hart is opgehouden met kloppen.” Het is begrijpelijk, dat hij zich niet beschikbaar stelt als orgaandonor.

Nog moeilijker wordt het als wij denken aan Marion Ploch, een Duitse tandartsassistente van 18 jaar, die in het begin van de negentiger jaren, na een ongeluk hersendood werd verklaard. Zij bleek echter zwanger te zijn. De ethische commissie van het Academisch ziekenhuis in Neurenberg-Erlangen moest toen beslissen wat er met de hersendode moest gebeuren: Moest de beademing gestopt worden, zodat zij zou overlijden en ook het kind zou overlijden, of moest de beademing voortgezet worden, zodat het hele lichaam gewoon bleef functioneren en er na verloop van tijd een kind geboren zou worden? Het kind had nl. geen schade overgehouden aan het ongeluk. Men heeft toen besloten om het lichaam van de hersendode moeder te laten voortleven, waardoor het leven van het kind gered werd. Hoe is het nu? Heeft hier een dode geruime tijd na het intreden van de hersendood een levend kind voortgebracht? Kan een dode een levend kind ter wereld brengen? Heeft “een kadaver met vegetatieve restfuncties” (een uitdrukking, die wij al eerder noemden) een kind voortgebracht?

Als een hersendode nou echt een lijk is, waarom klopt het volgende voorbeeld dan niet? Stel u voor, uw moeder ligt in het ziekenhuis en is zojuist hersendood verklaard door de behandelend specialist. Nu zegt hij tegen u, terwijl uw moeder nog aan het beademingsapparaat ligt en haar hart nog klopt: “U kunt de begrafenisondernemer bellen. Ik heb zojuist de overlijdensakte ingevuld. Uw moeder kan afgelegd en begraven worden.” U zegt dan toch: “Maar, dokter, het hart van moeder klopt nog. Het is toch nog te vroeg om de overlijdensverklaring af te geven, de begrafenisondernemer te bellen, haar af te leggen en haar in de kist te leggen? Ik kan haar toch niet met een kloppend hart laten begraven?” Dat is lekenpraat, zult u zeggen. Het is wel de moeite waard om over na te denken!

Is hersendood nou echt dood, of zal er eens een dag komen, waarop de medici ons zullen zeggen, dat de criteria die nu gehanteerd worden, toch niet juist zijn? Ik denk, dat wij hier heel voorzichtig zullen moeten zijn.

Uit het artikel *“Dat wordt niets meer”* door dr. Erwin J.O. Kompanje, verbonden aan het Erasmus MC citeren we:

'Dat wordt niets meer,' de verpleegkundige en de arts-assistent trekken een somber gezicht.... Het verloop van het ziekteproces van deze patiënt is nu redelijk voorspelbaar. Als andere artsen en verpleegkundigen dezelfde sombere mening hebben zal de patiënt vrij snel DNR[1] worden 'gemaakt', de familie zal een glas half leeg worden gepresenteerd, twijfelende artsen en verpleegkundigen zullen met al dan niet valide argumenten 'overtuigd' worden en uiteindelijk zal, als de patiënt mechanisch beademd wordt, deze gestaakt worden en goede palliatieve zorg zal de patiënt tot aan het uiteindelijk overlijden leiden.

Maar waarop was de uitspraak en de houding 'dat wordt niets meer' gebaseerd? Artsen en verpleegkundigen hebben geen kristallen bal waar zij over kunnen wrijven en een helder beeld van de toekomst krijgen. Zij hebben hun ervaring (maar die kan gebaseerd zijn op verkeerde aannames), zij hebben de kennis vergaard in de wetenschappelijke literatuur (maar die kan ook vertroebeld zijn door aannames en zelf-vervullende profetieën of verouderd).

Onderzoek heeft laten zien dat de veel boude uitspraken door 'ervaren hulpverleners' tijdens grote visites niet gebaseerd zijn op solide wetenschappelijke up-to-date kennis. Het is het gelijk van de hards roepende, of iemand die zijn uitspraak baseert op 'jarenlange-kennis'.

Twee jaar terug stond in het tijdschrift Neurocritical Care (19: 364-375) een casus beschreven over een jonge man met zeer ernstig traumatisch schedelhersenletsel. Op basis van de MRI scan en naar gestandaardiseerde criteria voor de beoordeling daarvan werd de prognose als infaust beschouwd en aan de familie in een somber gesprek voorspeld dat de man het niet zou overleven. De familie weigerde het staken van de behandeling. In het artikel is een foto afgebeeld waar de patiënt een jaar later lachend met een kerstmanmuts onder de kerstboom is gefotografeerd. Hij was met minimale beperkingen hersteld.

In 2012 haalde in Denemarken de casus van Carina Melchior de wereldmedia. De artsen hadden voorspeld dat Carina, na een zeer ernstig traumatisch schedelhersenletsel, hersendood zou geraken en vroegen de ouders bij voorbaat al om orgaandonatie. Carina herstelde volkomen.

Tot zover het artikel van dr. Kompanje.

1 Niet Reanimeren

Vertrouwen in de artsen

Er wordt van ons gevraagd, dat wij onze artsen vertrouwen. Wij moeten vertrouwen, dat zij zich zullen houden aan de grondregel van de medische zorg, nl. dat zij geen schade zullen toebrengen aan een mens. Zeker zullen velen de artsen die zij kennen, volledig vertrouwen. Anderen hebben soms wat minder vertrouwen in bepaalde artsen. Artsen zijn immers ook gewone mensen, die (beoordelings)fouten kunnen maken en die soms uit wetenschappelijke motieven verder gaan, dan anderen vanuit hun ethische optiek aanvaardbaar achten, of die gewoon "erg ijverig zijn" om organen over te plaatsen. Er is een landelijk protocol ingesteld, omdat er artsen waren, die de neiging hadden wat al te snel te willen overgaan tot transplanteren. Zoals er weleens ouderlingen en predikanten zijn, die dingen doen, die niet mogen en daardoor het vertrouwen in ouderlingen en predikanten schaden, zo zijn er ook artsen, die zich hieraan schuldig kunnen maken.

Denk ook aan zaken als abortus (waarbij gebleken is, dat de betrokken artsen zich ook niet allemaal aan het protocol houden) en euthanasie. Denk ook aan het in maart 1998 gegeven advies van de Gezondheidsraad, dat menselijke embryo's gebruikt mogen worden voor medisch-wetenschappelijk onderzoek. Als er onvoldoende embryo's beschikbaar zijn, mogen embryo's speciaal voor dit doel gekweekt worden. Let wel, wij hebben het hier niet over Nazi Duitsland, maar over de situatie in Nederland, die voor een aantal artsen blijkbaar heel normaal is. Het is niet voor niets, dat in het buitenland soms heel verwonderd aangekeken wordt tegen bepaalde zaken uit het medisch reilen en zeilen in ons land. Toch zijn ook wij ervan overtuigd, dat veel artsen bij het bepalen van een eventuele hersendood zeer zorgvuldig te werk gaan. Als wij soms verhalen horen of lezen lijkt het er op, dat er ook artsen zijn, die niet als zorgvuldig en betrouwbaar overkomen. Als de vermoedens tegen deze artsen niet met de waarheid in overeenkomst zijn, is het toch jammer, dat er artsen zijn, die de indruk gewekt hebben, als zouden zij er andere motieven op na houden.

Het is begrijpelijk, dat tegen zo'n achtergrond, mensen soms ook moeite hebben om artsen te vertrouwen, als het gaat om orgaandonatie. Zullen de artsen de patiënt van wie zij menen, dat hij hersendood is, voldoende kans geven om mogelijk te herstellen en zullen zij niet te snel tot het verwijderen van organen willen overgaan? Zullen zij niet, als ik in het ziekenhuis lig en mijn toestand achteruit gaat, mij snel naar de afdeling intensive care brengen, mij op de benodigde apparatuur aansluiten, mij hersendood ver-

klaren en mijn organen uitnemen voor transplantatiedoeleinden, waarbij ik als gevolg van deze ingreep op de operatietafel zal overlijden? Of zullen zij zeggen, dat ik hersendood ben, terwijl ik eigenlijk in een diepe coma lig en misschien toch nog kan herstellen? Vergeet niet, dat al deze angsten voortgekomen zijn uit allerlei verhalen, die heus niet allemaal uit de lucht gegrepen zijn. Artsen zijn mensen. Zoals je onder andere beroepen mensen hebt, die nadrukkelijk te vertrouwen zijn en mensen, die je niet kunt vertrouwen, zo zijn er ook onder de artsen mensen, die je volledig kunt vertrouwen en mensen, die je je vertrouwen beter niet kunt schenken. Wij moeten het niet voorstellen alsof onder de geestelijke leidslieden wèl onbetrouwbare figuren rondlopen, maar dat dit bij de artsen niet het geval zou zijn. Dat is kortzichtig en onrealistisch.

Problemen en vragen

De wijze waarop soms over hersendood en hersendoden gesproken wordt, roept bij de leek vragen op. Als in een artikel (NPV maart 1998) geschreven wordt over een vrouw die hersendood was, is het vreemd om daarna nog eens te lezen, dat zij diezelfde avond overleden is. Dat wekt dus de indruk, dat zij eerst hersendood was en uren later pas echt overleden was, pas echt dood was. Wanneer is zij nou gestorven? Dit snapt toch geen mens meer?

In een artikel in De Telegraaf (14 maart 1998) schrijft prof. dr B. Smalhout:

> "Als arts weet ik uit eigen ervaring wat de realiteit is..... De getroffene zal nooit meer ontwaken, maar zijn/haar lichaam leeft nog door."

Even later schrijft hij over de hersendode, bij wie in de operatiekamer de benodigde organen verwijderd worden, waarna beademings- en bewakingsapparatuur verwijderd wordt. Dan schrijft hij:

> **"De donor is dan pas een lijk geworden..."**

In een ander artikel, ook in De Telegraaf, van 21 maart 1998, vertelt iemand over zijn betrokkenheid bij de hersendood van zijn zoon. Hij zegt, dat nadat zijn zoon hersendood verklaard was, het hersenfilmpje aantoonde, dat er nog golvende lijnen aanwezig waren. Deze werden echter uitgelegd als "na de dood werken er in de hersens nog wat stroompjes na." In het artikel vertelt deze man, dat op de overlijdensakte als tijdstip van overlijden vermeld stond het uur waarop de organen werden uitgenomen.

In een TV uitzending in maart 1998 over orgaandonatie, werd regelmatig over de hersendode gesproken als over "de patiënt". Het is toch begrijpelijk, dat de leek dan met de vraag komt: "Dokter, is de hersendode nou een patient of is hij een dode?" Zijn de artsen misschien toch niet zo zeker, zoals zij ons willen doen geloven?

Wat te denken van een artikel in De Telegraaf van 28 februari 1998 waarin stond, dat medewerkers van het Nederlands Instituut voor Hersenonderzoek in Amsterdam nog levende cellen gevonden hebben in een klein hersengebied, de biologische klok, van mensen, die al een groot aantal uren eerder overleden waren. De onderzoekers leerden hieruit, dat menselijke hersencellen veel krachtiger zijn dan vaak gedacht wordt.

Soms kan een arts bijzonder autoritair zijn en doen alsof hij alles over leven en dood weet. Artsen moeten echter regelmatig hun mening herzien. Soms is je gewone nuchtere verstand ook zo gek nog niet. Terwijl medici regelmatig ontkenden, dat narcose schadelijk was voor oudere mensen, hadden leken al heel wat keren meegemaakt, dat ouderen schade hadden opgelopen in hun denken, na een narcose. Maar nu is er een onderzoek geweest, dat de leken gelijk gegeven heeft en weten de artsen het ook. Zo zijn er meer voorbeelden te geven van meningen, die door de medici gewijzigd moesten worden.

Het is begrijpelijk dat al zulk soort situaties, voorvallen en gebeurtenissen de mensen angstig maken. Je wilt zo graag je dokter vertrouwen. Je wilt hem blindelings vertrouwen. Toch heb je daar soms zo'n moeite mee bij bepaalde artsen. Dat neemt natuurlijk niet weg, dat er inderdaad een groot aantal artsen is, dat wij blindelings vertrouwen en vertrouwen kunnen!

4-2. DE BIJBEL

Wij zouden graag willen weten, of de Bijbel ons toestemming geeft voor orgaandonatie en orgaantransplantatie. Nu deze orgaantransplantatie geschiedt met hersendoden, kunnen wij de vraag wat meer gericht stellen.

De grote en m.i. beslissende vraag voor een christen is deze: "Kunnen wij uit de Bijbel opmaken of God ons criterium van hersendood als 'echt dood' goedkeurt, zodat wij, vanuit de Bijbel bezien, geen moordenaars zijn, als wij organen uit hersendoden wegnemen, waardoor deze hersendoden overlijden?" Anders gezegd: "Kunnen wij uit de Bijbel opmaken, of God achter de praktijk van orgaandonatie staat, zoals heden gebeurt, waardoor deze hersendoden ook echt overlijden? Mag dit?" Het lijkt haast, of dit een ongepaste vraag is. Het lijkt haast of het onmogelijk is deze vraag te beantwoorden.

Als wij naar de Bijbel willen luisteren, zullen wij merken, dat wij vooral naar het Oude Testament moeten luisteren, omdat juist daar de regels voor het gewone menselijke leven gegeven worden, terwijl in het Nieuwe Testament meer over de regels voor het geestelijke leven geschreven wordt. Dit betekent, dat wij dan ook naar de Joden moeten luisteren, omdat zij de eersten waren, die met het Oude Testament omgingen, ernaar luisterden en het toepasten in hun dagelijks leven èn omdat zij de tekst van de Bijbel minder vergeestelijkt hebben dan de christenen, die heel veel teksten gewoon vergeestelijkt hebben, om ze maar van het Joodse volk te kunnen afpakken en ze te kunnen toepassen op de kerk.

Wij doen er verstandig aan om hierbij vooral ook naar het Joodse volk te luisteren, omdat zij duizenden jaren geleden al rondliepen met vragen over ziekte en gezondheid, leven en dood. Zij zochten het antwoord op deze vragen in de Bijbel. De Bijbel was immers hun enige boek, dat niet alleen gebruikt werd voor de beantwoording van geestelijke vragen, maar dat ook gebruikt werd voor de vragen, die lagen op maatschappelijk, juridisch en medisch terrein.

Kies het leven

Eén van de fundamentele teksten over leven en dood vinden wij in Deuteronomium 30:19. Hier horen wij de Here God zeggen:

"Ik neem heden de hemel en de aarde tegen u tot getuigen; het leven en de dood stel ik u voor, de zegen en de vloek; kies dan het leven..."

Als christenen zijn wij geneigd, deze tekst uit te leggen in de betekenis van: "Kies tussen het geestelijke leven en de geestelijke dood. Anders gezegd: Kies tussen de hemel en de hel." Op zich is daar geen bezwaar tegen. Wij moeten er wel aan denken, dat de woorden "geestelijk" niet in de tekst staan. Wij voegen die eraan toe. God heeft het gewoon over "het leven". Hij zegt: "Als je moet kiezen tussen leven en dood, kies dan het leven." Op deze wijze hebben de Joden deze tekst ook opgevat. In de Jeruzalem Talmoed wordt deze tekst toegepast op ouders en kinderen. De ouders worden erop gewezen, dat zij hun kinderen o.a. zwemles moeten geven, opdat hun kinderen niet zullen verdrinken. De ouders moeten ervoor zorgen, dat hun kinderen niet sterven. Zij moeten zorgen voor "het leven" van hun kinderen.

In de gesprekken over orgaandonatie mogen wij deze tekst toepassen. Als er gekozen moet worden tussen leven en sterven, hebben wij de plicht om voor het leven te kiezen. Een gelovige mag niet kiezen voor de dood. In de praktijk betekent dit, dat wij anderen moeten helpen, als zij dreigen te sterven. Het betekent ook, dat wij ons door anderen moeten laten helpen, als wij zelf dreigen te sterven. Dit houdt dus in, dat wij **waar dit in overeenstemming is met de rest van de Bijbel** ons als orgaandonor zullen moeten opgeven. Wij kunnen immers levens redden. Maar... dit moet dan wel in overeenstemming zijn met de rest van de Bijbel. Wij zullen niet elders in de Bijbel een gedachte mogen vinden, die ons waarschuwt om weer geen orgaandonor te worden. Die andere gedachte is er wel...! Er is meer vanuit de Bijbel over orgaandonatie te zeggen, dan alleen deze tekst.

Deze tekst roept ons op om vóór het leven te kiezen en tégen de dood. Als ik dus een orgaan nodig zou hebben, omdat ik anders zou sterven, dan zegt deze tekst mij, dat ik voor het leven moet kiezen en dus moet besluiten een donororgaan te aanvaarden.

En... als ik aan mijzelf denk, betekent het, dat ik mij niet mag opgeven om orgaandonor te worden, want dan zou ik juist weer voor mijn eigen dood kiezen. Dat mag niet. Ik mag niet kiezen voor de dood. Ik moet kiezen voor het leven.

Als ik denk aan die ander, die voor de dood kiest om mij een orgaan te ge-

ven, dan moet ik er op staan, dat die ander ook kiest voor het leven en tegen de dood. In dat geval zou ik het donororgaan moeten weigeren.

Het probleem wordt echter nog moeilijker als ik denk aan het volgende: Die ander héeft al gekozen en zijn orgaan ís al beschikbaar. Ik verander daar niets meer aan. Kies ik nu voor de dood en weiger ik dit orgaan, of kies ik voor het leven en accepteer ik dit orgaan? Ik sta voor een moeilijke beslissing, die ik zelf moet nemen en waarin alleen mijn eigen hart mij kan leiden. Ik hoef niet te zeggen, dat ik bij God te rade zal gaan, want dat doe ik al. Ik heb al de teksten uit Zijn Woord vóór mij liggen. Ik moet dus beslissen hoe ik met Zijn Woord moet omgaan. Een moeilijke beslissing is dit, die de ene mens misschien anders zal nemen dan de andere mens. Het is een beslissing, waarbij je hart en je geweten een belangrijke rol spelen.

Wanneer ben je "dood"?

Nu wij nadenken over de hersendood, doen wij er verstandig aan, ons af te vragen, of deze hersendood ook vanuit de Bijbel aanvaardbaar geacht kan worden als "echt dood". Wanneer ben je volgens de Bijbel dood? Dit hangt nauw samen met het mensbeeld dat je hebt. Een medicus zal de mens misschien zien als een te repareren machine. Een christen mag de mens zó niet zien. Een christen heeft een heel bijzonder mensbeeld.

In de eerste plaats is de gelovige zich bewust, dat een mens een heel bijzonder wezen is. Ook al heeft hij een aantal organen e.d., die een dier ook heeft, toch is hij geen dier. Hij is ook niet een stuk materiaal, zoals een hamer of tang. Hij is ook niet te vergelijken met een hond, vogel of vis. De mens is uniek. Hij is als een uniek wezen door God Zelf geschapen. Hij is ook niet op dezelfde dag geschapen waarop de dieren of waarop de planten en de bomen geschapen werden. God heeft een aparte dag genomen om de mens zijn plaats op aarde te geven.

Het unieke van de mens is, dat hij iets Goddelijks in zich heeft. Sommige mensen denken, dat elke tafel en stoel ook iets goddelijks in zich hebben. Dit is onjuist en onbijbels. Alleen de mens heeft iets Goddelijks in zich heeft. Alleen de mens is immers naar het beeld en naar de gelijkenis van God geschapen (Gen. 1:26,27). Dit is een fundamenteel gegeven als wij nadenken over het mensbeeld dat wij, als gelovigen, hebben.

Nu de mens naar Gods beeld en gelijkenis geschapen is, gelden voor de mens andere meningen en criteria, dan voor de dieren en de planten. Wat voor planten en dieren misschien geldt, hoeft daarom voor de mens nog niet te gelden en wat voor planten en dieren niet geldt, kan misschien voor de mens wel gelden. En... bij ons spreken over orgaandonatie, leven en dood, zullen wij dit moeten doen in overeenstemming met de wijze waarop God over de mens spreekt.

Om te weten wat “de dood” voor de mens inhoudt, moeten wij ons afvragen, wat “het leven” voor de mens betekent. Als de Bijbel de kenmerken van een “levende” mens geeft, wat zegt de Bijbel dan? En... als de Bijbel over onze persoonlijkheid spreekt, als de Bijbel het over onze ziel heeft, waar spreekt de Bijbel dan over?

“Hebreeuwse les”

De Bijbel is een heel bijzonder boek. De taal van de Bijbel (zowel het Hebreeuws van het Oude Testament als het Grieks van het Nieuwe Testament) is een heel bijzondere taal. In deze taal worden vaak dingen duidelijk gemaakt, zoals dat in onze Nederlandse taal niet zou kunnen. Om dit hierna te zien en te begrijpen, hoeft u geen Hebreeuws of Grieks te kennen. U moet alleen weten, dat in het Hebreeuws in zijn oorspronkelijke vorm alleen medeklinkers geschreven werden en geen klinkers. Klinkers werden natuurlijk wel uitgesproken, maar zij werden niet opgeschreven. Daardoor werd het verband aangetoond van veel woorden, die met dezelfde medeklinkers geschreven werden. In het moderne Hebreeuws worden als regel ook weer alleen de medeklinkers geschreven, zodat je zelf de klinkers er aan moet toevoegen. Als wij de woorden in het Nederlands vertalen en uitleggen, begrijpt u het ook.

Er zijn enkele woorden, die op dit terrein heel belangrijk zijn. Het zijn de woorden “mens”, “ziel”, “bloed” en “adem”.

Het Hebreeuwse woord voor mens is adam. Het woord adam is niet alleen de eigennaam van de eerste mens, maar het betekent ook gewoon de mens als uniek wezen, als geschapene naar het beeld en de gelijkenis van God. Het woord adam wordt in het Hebreeuws met drie medeklinkers geschreven: de basisletter, waaraan de klank “a” wordt toegevoegd, de “d” en de “m”. Welke woorden zijn er nu allemaal aan dit woord adam verbonden?

Als je de drie medeklinkers van het woord adam andere klinkers geeft, krijg je verschillende woorden. Wij noemen:

- **adom**, dat is **rood**
- **adam**, dat is **rood worden** of **rood zijn**
- **adamah**, dat is **grond, aarde**

U ziet, dat de mens te maken heeft met “rood” en met “de aarde”, waaruit hij immers geformeerd is.

De beginletter (A) is een vreemde letter. Hij is zowel een klinker als een medeklinker. Als je deze beginletter weglaat, krijg je iets opmerkelijks. Die beginletter werd oorspronkelijk geschreven met het teken van de kop van een rund. Hij laat iets zien van hoofd, leven en begin. Als je deze letter weglaat, krijg je twee andere woorden: dam, dat is bloed en dom, dat is stil, dat wil zeggen: je zwijgt.

Als “dam” bloed betekent en “adom” rood betekent, dan ziet u ongetwijfeld de combinatie van “bloed” en “rood” in het woord adam, in de mens. Het bloed is het wezenlijke van de mens. De mens is een levend wezen, omdat het bloed door zijn aderen stroomt en als het bloed door zijn aderen stroomt. Als zijn bloed niet meer stroomt, is hij stil geworden, dan zwijgt hij, dan is hij dood.

Het Hebreeuwse woord voor ziel is nefesj. Dit woord nefesj betekent niet alleen “**ziel**”, maar ook “**leven**”, “**levensgeest**” en “**persoon**”, want de ziel is het leven. Als de ziel de mens verlaat, verlaat de levensgeest de mens en is hij geen “persoon” meer.

Het Hebreeuwse woord voor adem is neshamah. Ook komen wij het woord **roeach** tegen, dat zowel **adem**, **geest** als **wind** betekent.

De adem hoort bij het leven

Nu gaan wij enkele belangrijke teksten wat beter bekijken. Wij beginnen bij Genesis 2:7, waar wij lezen:

“Toen formeerde de HERE God de mens van stof uit de aardbodem en blies de levensadem in zijn neus; alzo werd de mens tot een levend wezen.”

Als wij onze zojuist verzamelde Hebreeuwse kennis nu gaan gebruiken, kijken wij even naar deze tekst in het Hebreeuws, waar wij de zojuist geleerde Hebreeuwse woorden invullen. Kijk wat u nu ziet: *“Toen formeerde de HERE God de mens* (Hebreeuws: de **adam**) *van stof uit de aardbodem* (Hebreeuws: uit de **adamah**).”

U hoeft niet nog meer Hebreeuwse kennis te hebben om te zien, dat er verder sprake is van LEVENSadem en LEVEND wezen. Verder ziet u – en dat is nu heel belangrijk – dat de mens een levend wezen is, **OMDAT GOD ZIJN EIGEN ADEM IN DE NEUS VAN DE MENS GEBLAZEN HEEFT**. Onze ademhaling is daarom niet te vergelijken met de ademhaling van de dieren. Natuurlijk, de dieren halen ook adem, maar bij hen heeft het niets te maken met de adem en de Geest van God. Dat is alleen het geval bij de mens. Daarom heeft de ademhaling van de mens, vanuit de Bijbel bezien, iets heiligs, iets unieks, iets Goddelijks!

Het voert te ver om hier ook Genesis 7:22 bij te betrekken, omdat hier meerdere mogelijkheden van verklaren zijn. Het kan hier gaan om alle wezens waarin "adem" is, dat zijn dus de mensen en de dieren, maar het kan hier ook gaan om hen in wie "de adem des levens" is, dat zijn dan de mensen en zij waarin "de levensgeest" is, dat zijn dan de dieren.

Waar het hier om gaat is, dat wij zien, dat het leven van de mens te maken heeft met zijn ademhaling en dat de adem, die hij inneemt en uitblaast te maken heeft met de Geest van God. Die adem is niet alleen in het Jodendom van onvoorstelbaar belang om te zien of iemand levend of dood is, dat is ook bij ons het geval. Wij spreken bij het sterven immers ook over "het uitblazen van de laatste adem", waarmee wij ergens het gevoel hebben, dat met het uitblazen van de laatste adem ook de ziel van de mens het lichaam verlaat.

Heel duidelijk zien wij dit ook toen de Here Jezus stierf. Er staat dan zo nadrukkelijk: *"Hij gaf de geest"* (Joh. 19:30). Dat is een bijzondere omschrijving van het sterven. Het vertelt, dat je bij de dood je geest teruggeeft aan God. Niemand kon zien, dat Zijn Geest Hem verliet. Men zag wel, dat Hij de laatste adem uitblies. Bij het uitblazen van de laatste adem, wist men ook: "Nu heeft Hij de geest gegeven." Voor "adem" en "geest" worden in het Hebreeuws immers hetzelfde woord (roeach) gebruikt!

Heel mooi zien wij dit in Psalm 104:29,30 weergegeven. Hier lezen wij:

"Verbergt Gij (God) *Uw aangezicht, zij worden verdelgd, neemt Gij hun adem weg, zij sterven en keren weder tot hun stof; zendt Gij Uw Geest uit, zij worden geschapen en Gij vernieuwt het gelaat van de aardbodem."*

Waarover gaat het hier? Hier wordt over twee zaken geschreven: de dood en

de dag der opstanding.

De dood treedt in, zo staat hier, als God je adem wegneemt. Dan sterf je en keer je weder tot stof, dat wil zeggen, dan treedt de ontbinding van het lichaam in. De ontbinding treedt dus in bij de dood. Als er geen ontbinding intreedt, ben je dus ook niet dood. De hersendood, waarna geen ontbinding intreedt, is dus Bijbels gezien, niet echt de dood. Naar Bijbelse maatstaven ben je geen dode, ben je geen lijk.

In de tweede plaats wordt hier al uitgekeken naar de dag der opstanding, als God opnieuw Zijn Geest zal uitzenden en alles zal herstellen.

Het bloed hoort bij het leven

Een zeer belangrijke tekst vinden wij in Leviticus 17:11,12,14, waar staat:

"De ziel van het vlees is in het bloed en Ik heb het u op het altaar gegeven om verzoening over uw zielen te doen, want het bloed bewerkt verzoening door middel van de ziel. Daarom heb Ik tot de Israëlieten gezegd: Niemand van u zal bloed eten.... Want wat de ziel van alle vlees betreft: het bloed ervan is zijn ziel."

Het verbod om bloed te **eten** is door God niet alleen aan de Israëlieten gegeven, maar ook aan de christenen:

Daarom ben ik van oordeel, dat men hen, die zich uit de heidenen tot God bekeren, niet verder moet lastig vallen, maar hun aanschrijven, dat zij zich hebben te onthouden van wat door de afgoden bezoedeld is, van hoererij, van het verstikte en van bloed. (Hand. 15:19,20).

Vergis u niet: Het gaat hier niet over bloedtransfusie, maar over het **eten** van bloed (en dus ook van bloedworst en tongenworst!). De Bijbel verbiedt ons het eten van bloed. De Bijbel verbiedt niet de bloedtransfusie.

De reden waarom de mens geen bloed mag eten, is de volgende: Het bloed is heilig. Het bloed wordt nl. bij het altaar gebruikt om verzoening te bewerkstelligen voor de zondaar, opdat deze van zijn zondeschuld verlost wordt en weer in gemeenschap met God kan treden. Hoewel het hier natuurlijk in

eerste instantie gaat over het bloed van de oudtestamentische offerdieren, hebben wij als christenen hier ook een heel duidelijke grondgedachte over het bloed van de Here Jezus.

Vanuit de Bijbel bezien is bloed meer dan een vocht, dat door onze aderen stroomt. Het heeft een godsdienstige betekenis. Het bloed is heilig, omdat het gebruikt wordt om verzoening te bewerken. Waarom wordt nu juist bloed gebruikt om verzoening te bewerken? Het antwoord is duidelijk: Het bloed vertegenwoordigt de ziel. De ziel is in het bloed, ja, het bloed is de ziel. Bloed is voor de gelovige op een heel bijzondere manier een levensstroom in zijn vlees. Als je bloed door je aderen stroomt, ben je levend, dan is je ziel nog in je.

Hier komen wij opnieuw terecht bij de hersendood. Bij een hersendode klopt het hart en stroomt zijn bloed nog steeds door zijn lichaam. Ook al is de hersendode niet aanspreekbaar en reageert hij nergens op, zoals een bewusteloze en een comapatiënt ook nergens op reageren, het betekent niet, dat hij dood is en dat zijn ziel hem verlaten heeft. Bijbels gezien is zijn ziel nog aanwezig en is hij geen lijk en geen kadaver, zoals artsen hem misschien noemen. Hij "leeft" nog steeds, moeten wij als gelovigen zeggen, ook al zegt de arts iets anders. Wij varen als gelovigen echter niet blind op wat artsen zeggen. De mening van artsen is in de loop der eeuwen en jaren nogal eens gewijzigd is. Wij richten ons kompas op het betrouwbare en onfeilbare en onwankelbare en onveranderlijke Woord van God, dat een betrouwbaar richtsnoer was voor mensen in het verre verleden, in het heden en dat ook in de toekomst zal zijn.

Als wij deze zaken samenvatten, zien wij:

1. De mens is een uniek wezen. Hij is geschapen naar het beeld en de gelijkenis van God. In het nadenken over het mensbeeld, moet je daarom ook naar God luisteren.

2. De ziel en het leven van de mens zijn verbonden met de adem van de mens. Als hij adem haalt, zelfs als dat geschiedt door middel van een beademingsapparaat, is hij levend.

3. De ziel en het leven van de mens zijn verbonden met het bloed. Als het bloed levend is, d.w.z. als het in zijn lichaam stroomt, is de mens levend.

Het tweede en het derde kan je niet van elkaar scheiden. Het is niet òf het één òf het andere. Het is zowel de ademhaling als ook het stromende bloed. Als de mens ademhaalt en tevens zijn hart klopt, dan heet de mens "levend". Haalt hij geen adem en klopt ook zijn hart niet, dan is hij dood. Maar... als hij geen zelfstandige ademhaling heeft en zijn hart klopt nog wel, is hij – Bijbels gezien – **niet** dood! Het gaat er hier voor de gelovige niet om medische begrippen, maar om geloofsrealiteit. Leven en dood hebben voor ons te maken met God. God geeft leven en Hij is de enige, die het leven ook weer mag terugnemen. De mens mag niet doden, ook niet om een ander het leven te redden.

Het begrip "hersendood" is voor een gelovige daarom beslist onaanvaardbaar als bewijs, dat hij echt dood is. Een hersendode haalt kunstmatig adem en zijn bloed stroomt. Volgens Bijbelse maatstaven is hij niet dood, maar leeft hij. Wanneer organen uit een hersendode genomen worden, zodat hij sterft, zullen wij dit "moord" moeten noemen. Schrikt u hiervan? Schrikt u ook, als wij abortus en euthanasie ook moord noemen? Toch komen abortus en euthanasie veelvuldig voor in ons land. "Gij zult niet doden" is zowel van toepassing op abortus, op euthanasie als op hersendoden. Wij zijn ook in ons land ver afgedwaald van de geboden van God.

4-3. EN IK...

Wil ik orgaandonor zijn? Kan ik orgaandonor zijn? Natuurlijk wil ik graag andere mensen helpen. Dat spreekt vanzelf. Maar, als ik de Bijbel goed versta en dat probeer ik echt, mag ik mijzelf dan wel aanmelden als mogelijke orgaandonor? Voor alle duidelijkheid: Als het hier over "ik" gaat, wordt niet alleen de schrijver bedoeld, maar gaat het ook over u, die dit leest.

Om een orgaan te kunnen transplanteren, moet dit orgaan "levend" zijn. Het mag niet "gestorven" zijn. Zodra een orgaan sterft, treedt nl. zelfvergiftiging (auto-intoxicatie) op, waardoor het orgaan onbruikbaar wordt om ingeplant te worden. Je plaatst toch geen dood orgaan in een ander mens? Om deze zelfvergiftiging te voorkomen, haalt men de organen uit "niet gestorven", maar wel "hersendode" mensen, zorgt voor sterke afkoeling en brengt ze daarna zo snel mogelijk over in het lichaam van de ander. Als iemand "gestorven" is, zijn de organen onbruikbaar. Anders gezegd, waarbij wij dit op Bijbelse grond zeggen: "Alleen de organen van een levende donor zijn bruikbaar!" Dit betekent, dat ik mij niet beschikbaar kan stellen als orgaandonor.

Een uitzondering hierop is niertransplantatie. Hoewel nieren ook organen zijn, hoeven zij niet bij hersendoden te worden uitgenomen, maar kunnen zij ook na "de echte dood" worden uitgenomen en alsnog gebruikt worden voor transplantatie. Nieren kunnen immers zowel bij een hersendode als na het officiële overlijden worden uitgenomen. Hierin zijn de nieren vergelijkbaar met de weefsels. Ook de weefsels kunnen immers na het overlijden worden weggenomen en toch nog gebruikt worden. Onze bezwaren tegen orgaandonatie, omdat wij de hersendood niet als echte dood erkennen, gelden dus niet de weefsels en de nieren. Wij menen, dat het een goede zaak is om die beschikbaar te stellen voor transplantatie. Men moet dan wel nadrukkelijk op het donorregistratieformulier aantekenen, dat de nieren niet na de hersendood, doch alleen na het overlijden mogen worden weggenomen.

Ben ik een orgaandonor? Als ik ooit hersendood zou zijn, mogen mijn organen dan uitgenomen worden, waardoor ik kom te overlijden? Neen. Zeer beslist niet. Mijn kijk op het leven, zoals dat door de Bijbel gevormd is, verbiedt mij om zo mijn organen beschikbaar te stellen. Ik mag mijzelf niet doden en ik mag mijzelf niet laten doden. Zoals ik "neen" zeg tegen abortus en euthanasie, zo zeg ik ook "neen" tegen orgaandonatie.

Als ik nu zelf een donororgaan nodig zou hebben, omdat ik anders zou sterven? Wat dan? Ik moet dan kiezen tussen twee gedachten uit de Bijbel:

1. Ik word opgeroepen om het leven voor mijzelf te kiezen (Deut. 30:19). Ik mag niet voor mijn dood kiezen. Ik moet er alles aan doen om te blijven leven. Dit houdt in, dat ik bereid moet zijn om een donororgaan te ontvangen, zelfs al zou ik menen, dat ik op Bijbelse gronden er zelf geen zou mogen geven. Dit lijkt erg inconsequent. Wie het inconsequent vindt, is vrij om naar zijn eigen mening te handelen.

2. Ik word opgeroepen om niet "te doden". Ik mag de orgaandonor niet doden om zelf in het leven te blijven. Ik mag ook mijzelf niet doden. Dood ik de orgaandonor of heeft hij zelf de beslissing genomen om orgaandonor te zijn? Dit is toch zijn eigen beslissing? Hij geeft zijn organen, ongeacht of ik ze aanvaard of dat ze naar iemand anders gaan. Is het dan nog wel waar, dat ik de orgaandonor dood? Dat doe ik immers niet? Hij heeft zelf die beslissing genomen om zijn organen beschikbaar te stellen. Ik moet nu beslissen of ik ze aanvaard of niet.

Als ik echter toch bang ben, dat ik de dood van een ander veroorzaak (van de bewuste orgaandonor dus) en bang ben dat ik een moordenaar zal zijn en daarom weiger zijn organen te accepteren, moet ik dat ook doen op grond van mijn visie op het Woord van God. Beschuldig mij dan niet van zelfmoord.

Een belangrijke vraag is deze: mag ik wel organen accepteren, als ik zelf niet bereid ben organen af te staan? Als ik bereid ben om tijdens mijn leven bloeddonor te zijn of als ik na mijn "echte" dood weefseldonor wil zijn van huid, botten, hoornvliezen en hartkleppen, weefsel dat allemaal na de "echte" dood verwijderd kan worden, dan sta ik toch niet onverschillig langs de lijn en mag men niet tegen mij zeggen: "Je doet niet mee." Als ik geen vrijmoedigheid heb om hartdonor, donor van longen, lever of alvleesklier te zijn, maar wel donor van weefsels, moet ik dan "gestraft" worden, als ik zelf voor een donororgaan in aanmerking zou komen? Of moet ik dan mijzelf "straffen" en zeggen: "Nu mag je geen orgaan aanvaarden?" Mogen anderen mij dit weigeren? Mag ik mijzelf dit weigeren? "Je mag het zelf weigeren", zal de één zeggen. "Je mag het niet zelf weigeren" zal een ander zeggen. Nu blijkt, dat ieder hier zijn eigen beslissing moet nemen. Wij kunnen elkaar raad geven en elkaar op bepaalde zaken wijzen. Toch zal ieder ten slotte zijn

eigen beslissing moeten nemen. Iedere gelovige is hierbij verantwoordelijk voor God om de juiste beslissing te nemen.

Overigens hoeft u niet bang te zijn, dat u niet voor transplantatie in aanmerking zou komen, als u zelf geen organen beschikbaar wilt stellen. Als u ziek zou worden en een nieuw orgaan nodig zou hebben en dit beschikbaar zou zijn, zult u dit krijgen, ook als u zelf geen orgaandonor was. Er mag nl. niet gekeken worden of u zelf orgaandonor was. Zo is het immers ook bij bloedtransfusie? Als u een bloedtransfusie nodig hebt, wordt er toch ook niet gekeken of u zelf wel bloeddonor bent?

Het spreekt vanzelf, dat het om een geheel andere zaak gaat, als iemand tijdens zijn/haar leven een nier wil afstaan voor een familielid, van wie de artsen weten, dat de nier niet afgestoten zal worden. Hierbij geeft de donor niet beide nieren en sterft hij niet, maar zal hij later met één nier verder leven, wat medisch gezien geen probleem is.

Er zijn mensen, die hopen, dat spoedig de tijd zal aanbreken, dat menselijke donororganen niet meer gebruikt hoeven te worden, omdat organen van genetisch gemanipuleerde varkens beschikbaar zullen zijn. In de jaren tachtig hebben chirurgen van het Dulwich Hospital in Zuid Londen een methode ontwikkeld om organen van varkens te transplanteren bij mensen. Zij kozen voor organen van varkens, omdat die het meest op de organen van mensen lijken. Op het ogenblik staat deze ontwikkeling stil, omdat men bang is, dat speciale varkensziekten (door middel van varkensvirussen) overgedragen zullen worden op mensen, waardoor de patiënten van de regen in de drup terecht zullen komen.

Het is begrijpelijk, dat er mensen zijn, die, mogelijk ook weer op grond van hun mensbeeld, zich afvragen, of het vanuit de Bijbel toegestaan is om varkensorganen in mensen te inplanteren. Als je op de wachtlijst staat en er is nog steeds geen menselijk orgaan voor je beschikbaar, zal je waarschijnlijk het idee van zo'n varkensorgaan met beide handen aangrijpen. Als je maar blijft leven! Anderen zullen misschien direct heel stellig reageren en zeggen, dat dit niet toegestaan is. Maar... er zijn nu ook medicijnen, waarin cellen van dieren verwerkt zijn. Niemand maakt hiertegen bezwaar. Als dit wel mag, waarom mag dan een heel grote hoeveelheid cellen, in de vorm van een orgaan, niet?

Het is echter nog te vroeg om ons met die vraag bezig te houden. Het is nu immers (nog) niet aan de orde?

Velen zijn bang, dat je na een orgaandonatie de overledene verminkt terugkrijgt en dan op een extra droeve manier afscheid moet nemen. Na een orgaanuitname wordt de overledene echter weer keurig gesloten en zie je uiterlijk niets van de operatie. Ook als er huid weggenomen is, zie je dit niet, omdat er alleen huid van de achterkant weggenomen wordt.

***

Niemand is verplicht het ontvangen formulier in te vullen en terug te sturen. Als men het wel doet, kan men op het formulier invullen of men donor wil zijn en zo ja, van welke organen men dit eventueel niet wil. Ook is de beslissing die men neemt niet onherroepelijk. Wie na verloop van tijd van mening verandert, kan deze verandering kenbaar maken. Met deze verandering zal rekening gehouden worden.

Wie meent, dat hij aan het donorregister een verkeerde beslissing kenbaar gemaakt heeft, kan deze beslissing herzien. Het correspondentie-adres van het donorregister is: Postbus 3039, 6460 HA KERKRADE, (Tel.: 0900 - 821 21 66)

Voor een complete lijst met verschenen boeken van ds. H.G. Koekkoek, zie www.hetlichtdeslevens.nl